

'93/2

Sandra Palmer: Papnők az anglikán egyházban

Bernolák Éva: Hittanárok becsülete

Dankó László érsek a dialógusról

Vita a katolikus TV-műsorokról

Horváth Zsuzsa: Szektaveszély a tények mérlegén

Munkatársak képzése

Egyházforum

Alapítók:

Wildmann János és Paul M. Zulehner

Kiadó:

Egyházforum Alapítvány

Titkár: Mohos László

Szerkesztőség és Kiadóhivatal:

1158 Budapest, Thököly u. 74.

(Tel.: 272-24-05)

Nyugaton: Kirchenforum für Ungarn

Postfach 6415,

CH-6000 Luzern 6.

Szerkesztőbizottság:

Dévény István (Perspektíva, Folyóiratszemle)

Farkas Beáta (Egyház és társadalom)

Hegyi Gyula

Kamarás István

Máté-Tóth András (főszerkesztő, Folyamatok)

Mustó Péter SJ. (Lelkiség)

Ranschburg Ágnes

Winkler Lajos (olvasószerkesztő, Szemlélgető)

Egyes szám ára: 90,- Ft (Nyugaton 7,50 SFr)

Evi előfizetési díj: 300,- Ft (Nyugaton 28,00 SFr)

Bankszámla:

Magyarországon: MHB 325-11626

(deviza: MHB 402-5331-941-31)

Nyugaton: Kirchenforum für Ungarn e. V.

60-85911-2, Luzern.

Olvasóink leveleit a szerkesztőség címére kérjük. Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki. Nem kért kéziratokat nem őrzünk meg és csak kérésre küldünk vissza.

HU ISSN 1215 0630

TARTALOM

Előszó	3
SÚLYPONT	
Képzési körkép	5
<i>Georg Köhl</i> : Lelkipásztori munkatársak képzésének németországi tapasztalatai	14
<i>Bernolák Éva</i> : A hittanárok becsülete	26
Életforrások, Beszélgetés Kovács Győző siroki plébánossal	42
<i>Molnár Frenc</i> : Állandó diakónusok képzése Magyarországon	49
PERSPEKTÍVA	56
DIALÓGUS	66
Dr. Dankó László kalocsai érsek előadása — <i>Ranschburg Ágnes</i> , Párbeszéd: önmagunk késleltetésének művészete	
Egy kérdés — sok válasz	85
<i>Sandra Palmer</i> . Papnők az anglikán egyházban	91
<i>Horváth Zsuzsa</i> . Szektaveszély a tények mérlegén	97
FOLYÓIRATSZEMLE	102
Vélemények a Világkatekizmusról — Küng Krédójáról — Katekizmusok a hitoktatásban	
ZSINATI SOROZAT	112
II. Mit akart a zsinat? Az új egyházkép (<i>Wildmann János</i>)	
Fontos kiegészítések az egyház és televíziózás témájában	121
FOLYAMATOK	126
Közösségi ház és templom a Zoborhegy téren — 35. Pax Romana kongresszus Vépen — Magyar Bioetikai Társaság céljai — Két segédpüspök Chur egyházmegyében Svájcban — Renovabis – új segélyszervezet — Szekták, kisegyházak a Parlamentben — Lelkiismeret és tájékoztatás — Levélváltás	
SZEMLÉZGETŐ	134
Hetényi Varga Károly műveiről — Hans Jakob Stehle: Titkos vatikáni diplomácia. A pápák és a kommunisták — Pacem in tetrís — Barangolás a magyar egyházak táján	
Olvasóink leveleiből	140

Kedves Olvasók!

Munkatársak képzése súlyponttal indítjuk útnak e számkat. Szándékunk az volt, hogy egyrészt adunk egy használható áttekintést arról, hogy hol, kiket, mivel és mire képeznek a magyar egyházban; másrészt pedig néhány, a pasztorális munkatársak képzésével kapcsolatos nemzetközi tapasztalatot akartunk közreadni. A lista elkészítésével nagy nehézségeink voltak. Ezekről csak azért teszünk említést e bevezetőben, mert egyházunknak a képzéssel kapcsolatos általános felfogását jellemzik. Hazánkban eddig nem létezik olyan teljes lista, amely a képzési helyekről áttekintést adna, s hozzáférhető lenne. Munkatársaink minden személyes ismeretségüket elővéve törekedtek viszonylag átfogó képet adni. Mindenképpen szeretnénk ezt a gyűjtőmunkát folytatni. A képzések meghirdetésének, reklámjának, „piaci érdekeltségeinek” feltárására és elemzésére alig bukkantunk. A képzést végzők anyagi fedezetének problémáival igazság szerint nem mertünk behatóan foglalkozni. Általános azonban a benyomásunk, hogy az egyház nagymértékben épít a képzők nagyvonalúságára, önfeláldozására. Egészen ritka a kiképzést tartók „világi viszonyokhoz” hasonlítható díjazása.

A képzésekben általános egyfajta teológiai blokk átadásának igénye. Bár nem foglalkozhattunk azzal, hogy a mai magyar teológia-oktatás tartalmi és formai jellegzetességeit áttekintsük, arról sok benyomást szerezhettünk, hogy a képzésben sokan arra törekszenek, hogy a hitigazságok történelem- és társadalom-fölötti rendszerének egészét vagy biztos minimumát megtanítsák. A hallgatók a gyakorlatok hiányát panaszolják elsősorban, s az elméleti tananyagok és a gyakorlat közötti összefüggés elhanyagolását. A legörvendetesebb, hogy egyre több egyházmegye igyekszik rétegorientált, célzott képzéseket nyújtani. Ezek a képzések a magyar egyházi felnőttoktatás és pasztorális munkatársképzés jövőjének letéteményesei.

A képzés kérdései mellett ebben a füzetünkben kapott helyet a **Zsinati Kör** dialógusról szóló nyílt napjának két anyaga. Eredeti terveink szerint minden referátumot közölni akartunk. A terjedelmi és a műfaji korlátok miatt azonban nem válhattuk be ígéretünket. Az itt hiányzó re-

ferátumok a Keresztény Szemmel c. sorozatban jelennek meg.

Előző számunkban hosszú viták után kísérletet tettünk arra, hogy vajon sikerül-e az **Egyházforum** fórum-jellegét azáltal fejleszteni, hogy olvasóinkat megkérdezzük. Nagy öröm számunkra, hogy a hittanosok létszámcsökkenésével kapcsolatban érkeztek hozzászólások. Ugyanakkor Szennay főapát úr jelentős interjúját mintha „agyonhallgatás” övezné. Ezért bátorítjuk olvasóinkat, hogy fejtsék ki véleményüket ezzel kapcsolatban is.

Jó nyarat, jó pihenést kívánunk!

1993. június

A SZERKESZTŐK

Szerkesztőségi fogadóóra

Hétfő — Szerda — Péntek

9—13 óráig

SÚLYPONT

Képzési körkép

Az alábbiakban számot adunk annak a tájékozódó és gyűjtőmunkának az eredményéről, amit a katolikus egyház pasztorális jellegű képzéséről az elmúlt hónapokban végeztünk. Az alábbi lista több tekintetben is hiányos. Elsősorban is nem tartalmaz minden képzést. Másodsorban nem mindenütt sikerült tisztázni a képzés konkrétabb célját, eszközeit, végzőit, célkitűzéseit — holott ezekre nagy szükség van ahhoz, hogy a kereslet és a kínálat szerencsésen találkozzék.

E hiányosságok ellenére is szerkesztőségünk úgy döntött, hogy közreadjuk amink csak van, remélve, hogy olvasóink, kiemelten a képzést kínáló egyházi szervek illetékesei, listánkat kiegészítik és aktualizálják. Ennek érdekében mellékelünk egy kérdőívet, amelynek kitöltésével munkánkat nagyban megkönnyíthetik.

Egyházmegyei szemináriumok és Hittudományi főiskolák

1053 Budapest, Papnövelde u. 5-7. (Pázmány Péter Római Katolikus Hittudományi Akadémia)

3300 Eger, Foglár u. 6.

2500 Esztergom, Pázmány P. u. 18.

9021 Győr, Káptalándomb 1.

4400 Nyíregyháza, Bethlen G. u. 5.

7625 Pécs, Hunyadi u. 11.

6725 Szeged, Dóm tér 6.

Főiskolai hittanárképzők

Hittudományi Főiskola Tanárképző Kara

8200 Veszprém, Egyetem u. 10.

Juhász Gyula Tanárképző Főiskola katolikus hittanári szak

Szeged, Boldogasszony sugárút 6.

Hitoktatóképző tanfolyamok címjegyzéke

1. OHB tanfolyamai, budapesti csoportok.

Vezető: Dr. Rédly Elemér OHB igazgató

2. Egyházmegyei tanfolyamok

SZÉKHELY	VEZETŐ
Baja	Kovács Sándor 6453 Bácsbokod, Hunyadi u. 16/a
Balassagyarmat	Dr. Bognár Lajos 1123 Budapest, Táltos u. 16.
Békéscsaba	Sófalvi Márton 6724 Szeged, Cső u. 8/a. II. 4.
Debrecen	Orosz Lőrinc 4024 Debrecen, Sz. Anna u. 21.
Eger	Bosák Nándor 3300 Eger, Foglár u. 6.
Győr	Hrotkó Géza 9021 Győr, Káptalándomb 7.
Jászberény	Farkas Mátyás 5100 Jászberény, Szentháromság tér 3.
Kaposvár	Dr. Péteri Pál 7400 Kaposvár, Bartók B. u. 13.
Kiskunhalas	Varga Imre 6400 Kiskunhalas, Tolbuchin u. 14.
Miskolc	Zachár Géza 3531 Miskolc, Eszperantó t. 1.
Nyíregyháza	Dr. Várad József 4401 Nyíregyháza, Pf. 22.
Pestszentlőrinc	Dr. Varjú Imre 1181 Budapest, Batthyányi t. 87/B
Pécs	Dr. Szalai János 7621 Pécs, Janus Pannonius u. 4.
Sopron	Dr. Rédly Elemér 9400 Sopron, Szentlélek u.2.
Szeged	Dr. Turay Alfréd 6720 Szeged, Dóm tér 6.
Székesfehérvár	Dr. Verbényi István 1116 Budapest, Bükköny u. 3.
Szerencs	Tóth László 3900 Szerencs, Kossuth tér 1.
Szolnok	Himfi Ferenc 5000 Szolnok, Dr. Elek u. 2.
Szombathely és Zalaegerszeg	Dr. Gyürki László 9900 Körmend, Petőfi tér 3.
Veszprém	Dr. Kazányi Tivadar 8230 Balatonfüred, Blaha L.u.3.

Országos Lelkipásztori Intézet és Katolikus Társadalomtudományi Akadémia

Felnőttnevelés és továbbképzés az OLI-ban

A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia Országos Lelkipásztori Intézete szerény intézményi keretei ellenére sok-

színű tevékenységgel igyekszik elősegíteni a papok és a civilek tájékozódását. Az intézet részmunkaidős munkatársai — Blanckenstein Miklós igazgató, valamint Györgydeák Márton, Tomka Ferenc és Tomka Miklós — irányításával lelkipásztori tapasztalatcseréket rendeznek, segítséget adnak történeti és szociológiai kutatásokhoz, zárandoklatokat és különböző egyházmegyei rendezvényeket szerveznek, kiadványokat szerkesztenek. Kiterjedt kül- és belföldi kapcsolataikkal a legkülönbözőbb egyéni igényeket is igyekeznek kielégíteni. Az OLI-ban szerény papi szállás is üzemel.

A keresztény felnőttnevelés és továbbképzés döntően a Katolikus Társadalomtudományi Akadémia (KATTA) keretében történik.

Ezenkívül az OLI nyári egyetemeket szervez, és magyar részről ő a felelőse az Osztrák-Magyar Katolikus Értelmiségi Találkozóknak is. A KATTA öt különböző tanfolyamot működtet laikus felnőttek számára. Ezek közül a három évfolyamos, Keresztények a világban című társadalomtudományi kurzus a legjelentősebb. Az 1992/93-as évben összesen mintegy 150 hallgatója volt ennek a kurzusnak, nők és férfiak nagyjából azonos arányban, zömében a 26-45 év közti korosztályból. Néhány jellegzetes téma: az egyház szociális tanítása, közgazdaságtani alapismeretek, vallásszociológia, házassági ismeretek, családtervezés, a munka és a munkanélküliség kérdései, deviancia-elméletek, az alkoholizmus, a bűnözés és az öngyilkosság problémája, nemzeti, vallási és faji előítéletek, stb. A többi négy kurzus egyeztetendő, és az 1992/93-as évben 15-50 fő látogatta az egyes tanfolyamokat. A szociális gondozói témakör a caritasban tevékenykedők ismereteit bővíti a szociálpolitika, a pszichológiai alapok és az életvezetés kérdéseiben. Az egyházközségépítés az egyházközségek civil munkatársainak kínál elméleti és gyakorlati eligazítást többek között olyan témákban, mint a szervezési és gazdasági alapismeretek, a politikai közösségekhez és az államhoz való viszony. A média témakörében a nyilvánosság funkcióját, a tömegközlési eszközöket, a tömegkultúra problematikáját tárgyalják, és szó esik az egyház és a kommunikáció elméleti és gyakorlati viszonyáról is. A tanári továbbképzésben a felsőtagozatos és középiskolai (tizenkét osztályos rend-

szerben az 5–12. évfolyam) pedagógusok vehetnek részt. Néhány jellegzetes téma: a történelem- és irodalomtudomány kérdései nem-marxista megközelítésben, a keresztény etika, bibliai alapismeretek. Az első négy kurzus távoktatási formában működik, kötelező olvasmányok segítségével, és a szemináriumokra havonta egy „hosszú hétvégén” kerül sor. A pedagógus-továbbképzés keretében a tanítási évben három hétvégi szemináriumot tartanak, ezenkívül a nyári szünetben egy nyolcnapos rendezvényre is sor kerül. Az előadókat a papság és a katolikus értelmiség széles köréből hívják meg. Az OLI azt is fontosnak tartja, hogy a résztvevők a szakmai ismeretek megszerzése mellett egyházi elkötelezettségükben és közösségi mentalitásukban is gazdagodjanak, így erősítve az elkötelezett katolikus értelmiséget.

A KATTA résztvevőinek a tanfolyamok befejezésével sem szakad meg a kapcsolatuk az intézménnyel, mindannyian beléphetnek a KATTA Baráti Körébe. Ez a kör egyébként részt vállal az akadémia finanszírozásában is, együtt a holland Noden Katolikus Alapítvánnyal, a Katolikus Ifjúsági Mozgalommal, a Soros Alapítvánnyal és természetesen magával az OLI-val. A tervek között szerepel az is, hogy az Országos Lelekipásztori Intézet az akadémia bővülésével önálló épületbe költözzön. A tanfolyam — püspökkari intézményről lévén szó — természetesen valamennyi egyházmegye civil hívei számára nyitva áll.

Blanckenstein Miklós igazgató fontosnak tartja a személyes kapcsolatot az egyházmegyék püspökeivel. Felmérni az igényeket, tájékoztatni a lehetőségekről és elosztani azokat az esetleges félreértéseket, amelyektől egyházi közéletünk sem teljesen mentes. További információk közvetlenül az Országos lelekipásztori Intézettől kaphatók. OLI, 1035 Budapest, Kórház utca 37.

Telefon: 168-9884 (munkanapokon 9-16 óra között), telefax: 168-9869.

(Hegyi Gyula)

Menthálhygiéné

A Nemzeti Egészségvédelmi Intézet (NEVI) és a Caritas Hungarica, együttműködve a Testnevelési Egyetemmel, 1994 elején menthálhygiénés posztgraduális szakosító

képzést indít a segítő foglalkozásúak számára, hogy felkészítse őket a segítő találkozásokra. A képzés sajátélményű, személyiségfejlesztő csoportmunkából (pszichodráma módszerrel), elméleti előadásokból, szemináriumokból és gyakorlatokból áll. Időtartama 6 félév, havi egy hétvégi elfoglaltsággal és évi egy hatnapos intenzív hétvégével. A tandíj félévenként négyezer forint és a szakanyagok költsége. Jelentkezni lehet levélben vagy személyesen (diplomáról készült fénymásolat, rövid szakmai önéletrajz és 3 saját címre megcímezett és felbélyegzett borítékot csatolva) a NEVI illetékesénél: Eles Gabriella, 1051 Budapest, Arany J. u. 6-8. (Tel.: 1328-750/177).

Kántorképzők

Kántorképző tanfolyamok

inf.:telefonon Tardy László Karnagytól

Országos Nyári Kántorképző Tanfolyam

1116 Budapest Bükköny u. 3.

Kántortovábbképző Tanfolyam és Egyházkarnagy Képző Tanfolyam

1119 Budapest Fehérvári u. 82. (vez.: Tardy László)

Egyházmegyei Kántorképző Tanfolyamok

HELYSZÍN	VEZETŐ
7140 Bátaszék Kölcsey u. A/5.	Csukor Árpád
3304 Eger, Sánc u. 22.	Szabó József
3780 Edelény, Kun B. u. 4.	Tóth László
9021 Győr, Káptalándomb 9.	Maitz Imre
5100 Jászberény, Alkotmány u. 37.	Veniczky Béla
6300 Kalocsa, Hunyadi u. 11.	Dr. Leányfalusi Vilmos
7625 Pécs, Hunyadi u. 72.	Garadnai Balázs
6720 Szeged, Dóm tér 6.	Dr. Ábrahám István
8000 Székesfehérvár, Arany J. u. 1.	Kósa Ferenc
9700 Szombathely, Széchenyi tér 8.	Dr. Pém László

Kisközösségi vezetőképző

A Hajszoló, azaz az Országos Kisközösségvezető képző számára írt

ALKOTMÁNY

„Most, hogy először szólok Önök-höz, nem ígérhetek mást, csak vért, verejtéket és könnyeket”
(Churchill)

1. A Hajszoló célja: az arra alkalmasnak és és elszántnak mutatkozókat Isten Országának speciális szolgáltatásra felkészíteni. Ez a szolgálat elsősorban az ifjúság nevelésében való részvétel, lehetőleg kiscsoportos (kisközösségi) munkával.

A Hajszoló a jelölteket az ehhez a szolgálathoz szükséges hit- és erkölcsstani ismeretek, valamint az elvárható gyakorlati készségek megszerzésében törekszik segíteni.

2. A Hajszoló elvégzésének esélye és feltételei: a nap-számos munka nehézsége miatt a Hajszoló résztvevőire nehezedő terhek nem téveszthetők össze a virágszedés könnyed és pillanatnyi kedvünk szerint végezhető tevékenységgel. Azaz:

a. *A Hajszoló elviselésére esélye van annak, aki*

- biológiailag egészséges
- szellemi képességei eléri az érettségi eléréséhez szükséges szintet
- a Hajszoló folyamatára a szükséges mennyiségű időt fel tudja szabadítani
- egyéni tanulásra is kapható,
- a maga elé kitűzött feladatokat hajlandó meg is valósítani

b. *a Hajszolóra csak az vehető fel, aki megfelel az alábbi feltételeknek:*

- aki saját részvételi szándékát komolyan veszi
- az Egyházban végzendő munkára hosszútávon elkötelezettséget vállal

- az ifjúság nevelésében, vagy egyéb közösségi munkában legalább középtávon hivatásszerűen részt kíván venni.

3. A tananyag: a Hajszolás alatt a megszerzendő ismereteket és gyakorlati tudnivalókat hét témakörben foglaljuk össze: alapvető teológiai, biblikus, egyháztörténelmi, dogmatikai, morális, pedagógiai–pszichológiai, gyakorlati ismeretek. Gyakorlati ismeretek alatt értjük: természet-, térképészeti–, ének–énektanítási–, játék–, táborozási–, kirándulási–, egészségügyi–, stb. ismeretek.

4. Tanárok (hajtók): a Hajszolón az ismeretek gyarapításában, a készségek kialakításában, az egyes témakörök ismertetésében, vesznek részt. Hajtó lehet minden arra felkért, aki a meghívásra igent mond. Aki igent mond, az kötelezi magát arra, hogy:

- az előadásokhoz, foglalkozásokhoz szükséges időre magát szabaddá teszi
- igyekszik szemléletes, jól érthető és hasznosítható előadásokat tartani
- ha szükséges, oktatási anyagokat állít össze tantárgyából, és azt legalább a tantárgy sorrakerülése előtt rendelkezésre bocsátja
- a tananyag alapján kidolgozza a vizsgafeltételeket és azok következetes betartásával vizsgáztat.

A hajtók körét a **MESTERHAJTÓ** koronázza. Feladata a Hajszoló lelki gondozása. Ennek érdekében iránymutatást készít a hajtók részére és személyes kapcsolatot tart fenn velük.

A **MINDENES** felel a Hajszolás lebonyolításának komoly-ságáért és szabályosságáért. Szolgálatai közé tartozik a vizsgákon való esetenkénti részvétel; a **MINDENESHE-LYETTES**-sel konzultálva dönt a vitás kérdésekben; az esetleges felmentésekre javaslatot tesz a Mesterhajtónak, aki egyszemélyben dönt alkalmazásáról.

A Mindeneshelyettesek az egyes központokban a Minden-es feladatait végzik.

5. A Hajszolás folyamata: a Hajszoló összességében két évet foglal magában. Ez nem folyamatos elfoglaltságot je-

lent, hanem tanévenként nyolc hétvégét (ETAP), valamint két nyári, 1-1 hétig tartó táborozást. (vesszőfutás).

Minden Etap péntek délutánnal és estével kezdődik (elcsendülés). A szombati napon elméleti előadások hangoznak el. Szombat estétől vasárnap délig tart a gyakorlati ismeretek oktatása. A hétvégék szigorúan bentlakásosak.

6. A kizárás feltételei: a Hajszolóról kizárja magát az, aki:

- egy év alatt több, mint két hétvégén mulaszt
- egy év alatt több, mint háromszor késik (egy napot mulaszt). A kizárás szempontjából két késés egy hétvégének számít.
- aki esedékes vizsgáit a következő félév kezdetéig nem tudja lerakni
- aki magatartásával súlyosan vét az elvárható viselkedés szabályai ellen. (A mindeneshelyettes és a pályagondnok /helyi lelkipásztor/ kizárólagos és megfellebbezhetetlen döntési joga!)
- bármelyik vesszőfutásról bármely indokkal hiányzik

A nem fegyelmi okból kizárt hallgató a következő tanfolyam munkájába bekapcsolódhat.

7. Egyéb szabályok: a résztvevők a foglalkozáson közösen vesznek részt, de külön csoportokat képeznek. Minden csoportból egy-egy korbácsot választunk, akinek különféle szervezési feladatai lesznek. (Értesítések, hétvégék étkezéseinek szervezése, stb.)

Az egyes félévek (futam) végén sorra kerülő vizsgák írásbeli és/vagy szóbeli részből állnak. Az első bukás mindenki számára megengedett, következmények nélkül.

A második bukásnál már gond van, mert egy év alatt bármely tárgyból csak egyszer lehet vizsgázni harmadszor. A kitűzött vizsgaidőszak alatt kötelező vizsgázni, ez alól csak a mindeneshelyettes adhat felmentést.

A teológiát-yégzettek mentesülnek a teológiai tárgyak vizsgái alól. Ők tanulmányok készítésével vizsgáznak.

8. Az elérhető eredmények: Aki valamennyi vizsgáját sikeresen teljesíti, az a vezetőség által adományozott „ALDOZAT” cím viselésére jogosult.

Mindazok, akiknek összesített és átlagolt vizsgaeredménye 3.5 fölött van, elnyerik az „**AGYONHAJSZOLT ALDOZAT**” címet.

Azok a kivételes egyének, akiknek átlaga 4.5 felett van, elnyerik a semmire sem jogosító, de kitüntető „**SZERENCSETLEN AGYONHAJSZOLT ALDOZAT**” címet.

9. Távlatok: minden résztvevő számára, aki a reá váró tortúrák ellenére legalább az Áldozat címet elnyeri, a vezetőség egy **UTILAPUT** állít ki. Ez megtisztelő, de nem hivatalos okmány, amely a tulajdonost lelkiismeretében kötelezi az úr Szőlőjében végzendő munkára. Ne felejtse el egyetlen hajszolt sem, hogy a munka sok, de a munkás kevés.

10. A hajszoló hivatalos jelszava:

„MEGLESZ! GYERÜNK!” (Prohászka Ottokár)

A „Hajszoló”-ba azok jelentkezését várják, akik a „Hitünk és Életünk” c. ifjúsági hittankönyv anyagát ismerik (ebből tesztet írnak a felvételin), s akik a sikeres teszt utáni elbeszélgetésen hitelesen tanúskodnak arról, hogy valóban dolgozni szándékoznak, s nem „csak lelki vigaszra vágnak”. A Hajszoló felelőse Balás Béla kaposvári megyéspüspök és Deák András, akinél érdeklődni lehet (1/1324-082).

GEORG KÖHL

Lelkipásztori munkatársak képzésének németországi tapasztalatai

1. A „lelkipásztor” foglalkozás

1.1 Növekvő szakmaiság

A lelkipásztorképzésre is igaz, ami az egyre differenciáltabb kiképző- és tanuló-társadalmakban megfigyelhető, hogy a szakmákkal és szerepekkel szembeni követelmények egyre szakosodnak. E század közepéig a köztudat számára a pap, általában az egyházközség plébánosa játszotta a klasszikus lelkipásztor szerepet. Jóllehet — eltekintve az ősegyházbéli szolgálatok és szerepek sokféleségétől — a papi lelkipásztorkodás kiegészítésére ill. pótlására az egyháztörténet folyamán mindig is beállítottak egyéb pasztorális munkaköröket. Elég csak a miszió egyházainak katekétáira vagy a magyar licenciátusokra utalni.

Németországban, néhány más európai országban, az USA-ban és Kanadában a pasztorális munkakörök az elmúlt 25 évben egyre inkább professzionalizálódnak. A II. Vatikáni zsinat következtében először a papi hivatás professzionalizálásának kérdéseit vitatták meg. Ennek lett eredménye a papnevelés új rendje az egész egyházban ill. a helyi egyházakban is.

Az új lelkipásztori feladatkörök és terepek, melyek a társadalmi feltételek változásával jelentkeztek, új lelkipásztori szerepeket követeltek. E kihívásra válaszkísérletként jelenleg Németországban négy önálló pasztorális szakma létezik: pap, diakónus, egyházközségi referens(nő) és pasztorális referens(nő). Ezek közül az utóbbiban érzékelhető leginkább a professzionalizálódás. Feladatuk az egyház megjelenítése a plurális társadalomban, más szakkal a zsinat egyházának megvalósítása.

---

1 Vö. K. Juhász, Laien im Dienst der Seelsorge während der Türkenherrschaft in Ungarn, Münster 1960; uo. Lizentiaten, in LThK, Bd. 6, 620.

1.2 A lelkipásztorkodás pasztorálteológiai meghatározása

Amikor itt a szakmaszerű lelkipásztorkodásról beszélünk, eleve feltételezzük, hogy minden ember lelkipásztora embertársának. Továbbá azt is, hogy a legtöbb pasztorális feladatot úgy kell tekintenünk, mint minden keresztény őseredeti küldetésének egyik megvalósítási formáját. Ezért a főállású lelkipásztor legfontosabb feladata az, hogy a keresztények alannyá-válásán munkálkodjék, felfedezze és támogassa az egyház tagjainak karizmáit és képességeit, alapítson és vezessen olyan csoportokat és köröket, amelyek Jézus Krisztus Lelkétől inspirálva akarnak működni.

A lelkipásztorkodás minden egyházi tevékenységet összefoglal, amelyet az emberért végeznek. A „lélek” szó az Istenre irányuló egész embert jelenti. A pásztor pedig plátóni értelemben a „lélek terapeuta”. A tevékenység tehát a teljes emberre irányul és személyes kapcsolatot tételez fel.

A pasztorálteológiában lelkipásztorkodáson azokat a „segítő foglalkozásokat értjük, melyek az ember üdvösségigényéből fakadó egyházi cselekmények, és melyek célja, hogy Jézus Krisztus nevében és evangéliumának ígérete alapján az Istennel való kiengesztelődésen, a világban való békén és igazságosságon munkálkodjanak, és a hitre támaszkodva életvezetést és krízisintervenciót nyújtsanak”.²

A lelkipásztorkodás azoknak válik szakmájává, akik megfelelő szakképzettség alapján hivatalos egyházi megbízatásból a fenti értelemben vett lelkipásztori tevékenységgel gondoskodnak megélhetésükről, függetlenül attól, hogy klerikusok vagy laikusok, nők vagy férfiak.

2. Lelkipásztorképzés Németországban a zsinat után

2.1 Alapdimenziók

A lelkipásztorképzést alapvetően négy szempont figyelembevételével tervezik és végzik Németországban: emberi

2 H. Schilling, Von Beruf „Seelsorger”, Diakonia 11 (1980), 306-321, itt 314.

érettség, lelki élet, teológiai képzés és pasztorális készség. Ezek a dimenziók a kiképzés minden szakaszában jelentősé-
sek. H. Stenger szerint akkor eredményes a kiképzés, ha sikerült a pasztorális illetékességet a személyes azonosság szerves részévé tenni. Ebben az esetben az identitás és a kompetencia harmonikus kölcsönhatásban erősítik egymást. Ha ilyen emberekkel találkozunk, jelenlétük „felszabadító”, „redemptív” számunkra. Nekik sikerült — azt is mondhatjuk, megadatott számukra az a kegyelem —, hogy személyiségüket beteljesítsék.³

2.2 Társtudományok

A papképzésről és a laikusok apostolkodásáról szóló zsinati dekrétumok több helyen is utalnak a filozófia és az embertudományok jelentőségére (OT 14, 15, 19, 20; AA 29, 32). Ezek a tudományok szerves részévé váltak Németországban a lelkipásztorképzés rendszerének. Céljukat a német püspökök már 1978-ban így határozták meg: „Fontos, hogy a hallgatók behatóan megismerkedjenek az embertudományok kérdésfeltevéseivel és eredményeivel, amennyiben ezek megvilágítják a hit megszerzésének és megőrzésének antropológiai feltételeit, és amennyiben a teológiai tevékenységben a didaktikus-kommunikatív magatartást segítik” (A papképzés rendje, 103.). A szakfőiskolákon és szemináriumokban, ahol az egyházközségi asszisztenseket képzik a tananyaghoz tartozik a pszichológia, a szociológia és a pedagógia. Leginkább azonban az egyetemeken felvehető gyakorlati teológia-szakba vonultak be az embertudományos ismeretek és elméletek, bár mindent egybevéve az integrációjuk még sok kívánnivalót hagy maga után. Ezért a főszak mellett széles a kínálat a pasztorálpszichológiai kurzusokból.

2.3 Szakmai gyakorlat

A különböző rendelkezések a szakmai gyakorlatot a kiképzés önálló szakaszának tartják. A lelkipásztori munkatársak képzéséről szóló rendelkezés a következőképpen határozza meg a szakmai gyakorlat céljait: az egyházközségi pasztorális munka beható megismerése, a különböző

3 Kompetenz und Identität, in: Eignung für die kirchliche Berufe, H. Stenger (kiad.), Freiburg 1988, 31-133, itt 98.

pasztorális feladatok begyakorlása, a szakmával járó feladatok felelős vállalásának előkészítése, a többi pasztorális szolgálattal való együttműködés begyakorlása, a gyakorlati tapasztalatok teológiai elemzése, a gyakorlatcentrikus teológiai továbbképzés, valamint a szakma számára teherbíró lelkiség elmélyítése.

Németországban a szakmai gyakorlat 2-4 évig tart. A tapasztalat azt mutatja, hogy ez az időszak elég a döntéshez a jelentkezők hosszútávú megbízatásának kérdésében.

A hallgatók és az őket segítők számára a legfontosabb újdonság a kiképzőhelyek közötti választás és váltás. Már nem egyes teológiai fakultások vagy szakfőiskolák határozzák meg a tanulás céljait, tartalmait és keretét, hanem a mindenkori keresztény-egyházi gyakorlat az adott társadalmi közegben. A legtöbb kezdő számára ez a helyváltás nagy bizonytalanságokkal jár. Am egy bizonyos, aránylag rövid idő alatt a legkülönbözőbb képesítésekre kell szert tenniük, amelyek együtt alkotják a lelkipásztori szakmát.

A kiképzőhely változtatása mellett, megváltozik a hallgatók felfogása önmagukról és a tanulásról is, ami „a gyakorlat sokkját” váltja ki. Rá kell döbenniük, hogy már nem önkéntesek, akik kedvük mértékében vállalnak valamilyen pasztorális tevékenységet, hanem megbízatás alapján, a kijelölt munkakörben és fizetésért kell tevékenykedniük. Míg a kiképzési szakaszban elsősorban az egyes szakok szerinti, receptív tanulás volt a jellemző, a szakmai gyakorlat idején a tanulás inkább helyzet-centrikus.

2.4 Projekt-módszer⁴

A gyakorlatozók a szakmai gyakorlat minden egyes évének elején előkészítő megbeszélésen vesznek részt szakvezetőkkel és a kiképzés vezetőivel. Ennek keretében négy napon át megismerkedhetnek a gyakorlatcentrikus tanulás módszerével és technikájával.

A projekt felállítását az éves gyakorlat 6. és 8. hete között végzett terepszemlék segítik. A gyakorlatot végzők a

---

4 Csak az asszisztensekről van itt szó, mert a papképzésben még nem rendelkezünk elégséges vonatkozó tapasztalattal.

szakvezetőkkel közösen meghatározzák a projektet. Ennek legkésőbb a negyedik hónapra meg kell lennie.

Az ötödik hónapban a pasztorálteológiai tanulmányi hetek keretében csoportos projektértékelések folynak, ahol 6-8 személy vesz egyszerre részt.

A következő hónapokban mintegy 2-5 konzultációt tartanak a szakvezetők, általában a választott helyszínen. Ezek arra szolgálnak, hogy a projekt melletti döntés elmélyüljön, valamint arra, hogy kialakulhassanak a pasztorálteológiai reflexiók pontjai. A havi találkozások nem csak a szakmai kérdések megbeszélésére alkalmasak, hanem személyes tanácsadásra is.

A gyakorlat utolsó harmadában a projekt egy közösen kiválasztott részletét pasztorálteológiai szempontok szerint egy dolgozatban ki kell fejteni, erre kapják az írásbeli érdemjegyet.

A gyakorlat utolsó hetében egy kb. másfél napos kiértékelés történik, amely egyidejűleg a pasztorálteológiai szóbeli vizsga előkészítését is szolgálja. Ennek tartalma: a lelkipásztorkodás azon elméleti kérdései, melyek a kidolgozott projektből adódnak. A témákat a gyakorlaton résztvevők és a vizsgáztatók közösen határozzák meg. Ezt az elméleti rendszert egy példán illusztrálom.

2.5. A képviselőtestület a hitről beszélget — projektleírás

2.5.1 *Kiinduló helyzet*

A plébánia az 1400 lakosú x községben található, a katolikusok száma 1300. Bár a lakás-, munkahelyi és szabadidő-körülményeket illetően nagy a különbség a lakosok között, a kb. 25% gyakorló katolikus közössége döntő szerepet játszik a község életében. Rájuk a liturgikus-szentégi alapirányultság jellemző, ami annyit jelent, hogy az egyházközség életében mindenek előtt a vasárnapi szentmiselátogatással vesznek részt. Az átlagos egyháztág egy vallási szolgáltató-szervezet „fogyasztójának” tartja magát. Ez a szolgáltató mentalitás nemcsak a főállású, hanem a tiszteletdíjas és önkéntes munkatársak felfogására is jellemző, akik a többieknek csak kiszolgálást kínálnak: elsősorban minden lehetséges alkalomkor egy-egy ünnepet. Az egyházközség afelé tart, hogy kialakul az aktiviz-

mus, amely mindent csak mennyiségi kritériumokkal mér, s ennek sikerét összetéveszti az aktív egyházközséggel. Aktívnek azt az egyházközséget tartom, amely kiteszi magát az evangélium inspiráló és korrigáló hatásának. Ilyen egyházközség nem keletkezik egyik napról a másikra, de bizonyos tevékenységek elkezdhetők, amelyek ebbe az irányba mutatnak. A projekt célja számomra az volt, hogy ezeket a kezdeményezéseket felfedezzem és támogassam.

2.5.2 Ötlet

Az alapötletet az adta, hogy egyszer a képviselőtestület egyik tagja arról panaszkodott, hogy az üléseken csak szerveznek és egyáltalán nem gondolkoznak a programok keresztény értelméről. Úgy tűnt, hogy ez többeknek is véleménye, ezért felkínáltam, hogy minden ülés elején tartunk egy bibliai beszélgetést vagy kép-meditációt, hogy ebből beszélgetés induljon el.

2.5.3 Szaktudományos helyzetelemzés

Amennyire egyik oldalon a képviselőtestület vesztit hagyományos jelentőségéből, úgy növekszik ezzel párhuzamosan az áttekinthető, párbeszédképes csoportra való igény a testületben. Az ilyen csoportok alkalmasak arra, hogy ott az emberek a többiekkel közösen birkózzanak meg életkérdéseikkel és ezen túlmenően a közvetlen vagy tággabb környezetükből jövő kérdésektől ne zárkozzanak el. Az ilyen közösség-elv, amely szerint az emberek — a korábbi faluközösségek vagy szomszédságokhoz hasonlóan — nemcsak anyagi javaikat osztják meg egymással, az élet legkülönbözőbb területeire megújítóan hathat (példa erre a latin-amerikai bázisközösségi mozgalmak). A testület tagjai számára a vallásgyakorlás helye a szentmise és a személyes életszféra. A keresztény gyakorlat számukra inkább stabilizáló hatású és nem kérdéseket ébresztő. Szocializációjuk jellegzetessége, hogy ha mások személyes hittapasztalataival találkoznak, vagy sajátjukról beszélniük kell, akkor ettől a szokatlan helyzettől elbizonytalanodnak. Másrészt azonban igénylik a közösséget, a „koinonia kultúráját”, hiszen ahol emberek egymás felé megnyílnak, ott Jézus mintája alapján Istennel találkozhatnak és felfedezhetik igazi emberi értékeiket.

2.5.4 *Pasztorálteológiai megfontolások*

A hit nem tulajdon, amellyel valaki rendelkezik vagy nem. A hit az a folyamat, amely személyek és közösségek megváltoztatására képes, ha hajlandók résztvenni benne. A hit inkább dinamikus mint statikus jellegű. A sikeres hitbeszélgetés feltétele, hogy a maradandó közösségnek legyen ideje a rendszeres találkozásokban kiépíteni egymás felé a bizalmat. Veszélyes, ha figyelmen kívül hagyjuk az eltérő „nyitvatartási időket” és túlságosan hamar olyan intimitást keltünk, amely a tagokat elidegeníti (félelem és lelki-striptease). Legfontosabb, hogy minden, ami elhangzik értelmezés és kommentár nélkül meghallgattassék. A beszélgetés menetét nem kell az előzetes tervekhez igazítani.

2.5.5 *Ami történt*

A projekt számomra és a résztvevők számára is a kölcsönös tanulás korszakát jelentette. Minden ülés után kiértékeltek, hogy milyen új szempontok merültek fel és hogyan menjünk tovább. Már az első alkalommal világossá vált, hogy a projekt a tervezettnél nehezebb lesz, ui. az elnök és a tagok közötti rejtett konfliktus minduntalan beleszólt a munkánkba. Egyik ülésen kiderült, hogy a képviselők mennyire félnek és bizalmatlanok. Ezeket az érzéseket a következő ülésen egy meditációban megfogalmaztam. Minthogy több beszélgetés után sem dőltek le a falak, a szakvezetőmhöz fordultam. Konzultációnk alapján a kérdés új megvilágításba került, nevezetesen, hogy mekkora szerepet játszik egy ilyen helyzet kialakulásánál a főállású munkatársak hiányos együttműködési és konfliktuskezelési kultúrája. Erre föl elbeszélgettem a főállású asszisztenssel és közösen reflektáltunk a fontossági sorrendünkre és a konfliktuskerülési stratégiáinkra. Megállapítottuk, hogy milyen fontos lenne a jövőben ilyen beszélgetéseket akár kiscsoportban is tartani és közösen megkeresni a helyesebb cselekvésmódokat.

2.5.6 *Eredmények és kitekintés*

Véleményem szerint ehhez a súlyos helyzethez több ok is hozzájárult. Először is nem vettem eléggé figyelembe, hogy a képviselőtestület céljai és érdekei mások, mint egy

kiscsoporté. Ezért nem voltak meg a siker kommunikációs-lélektani feltételei. Ez a meglévő konfliktust csak erősítette.

Mi főállásúak attól való félelmünkben, hogy csődöt mondunk, vonakodtunk a képviselőtestület munkájával és a saját magatartásunkkal kapcsolatos változtatásoktól, és helyette a régi hatalmi struktúrák továbbélését szorgalmaztuk.

Arra is rádöbbenem, hogy a pozitív eszményeim annyira meghatároztak, hogy nem voltam képes kellő árnyaltsággal és mélységgel megismerni ennek a hagyományos képviselőtestületnek a helyzetét. A jövőben pontosabban fel fogom mérni, hogy valójában mekkora az a bizonyos „éhség” a lelki megújulásra. Másrészt azzal is tisztába jöttem, hogy mennyi időt és türelmet követel a szellemi-lelki szolgáltatás rendszerének leépítése és az egyes keresztények felnőttiségének felismerése.

3. A helyzetorientált lelkipásztorképzés esélye Magyarországon

Szennay A. és Tomka M. 1991-es elemzései⁵ alapján úgy tűnik, hogy két pasztorális elképzelés vetekszik egymással a mai magyar egyházban. Az egyik mindenáron fenn kívánja tartani a területelvű pasztorációt, amely a lelkipásztorok életveszélyes túlterhelésével és az emberek életútjától egyre távolabb kerülő egyház kialakulásával fenyeget. A másik út a laikusok bevonására, a közösségekre, a szolgálatra és a tanúságtevésre épít. Ez azonban eddig nem vált sem az egyházvezetés, sem a lelkipásztorképzés sajátjává. Anélkül, hogy kioktatni akarnék, felhívom a figyelmet néhány alapvető döntés meghozatalának szükségességére.

3.1 Dönteni a zsinat utáni egyházkép mellett

A magyar egyháznak csak akkor van esélye arra, hogy megfeleljen a pluralista társadalom kihívásainak, ha türelmes, de következetes tanulási folyamattal széles kör-

5 Szennay, Kirche in Ungarn, Theologisch-Praktische Quartalschrift 139 (1991), 128-133 és Tomka Kirche in Ungarn heute, Lebendige Seelsorge 42 (1991), 290-293.

ben ismertté teszi a II. Vatikáni zsinat egyházképét. „Az egyház, az egyházközség vagy bármely keresztény közösség eszménye a zsinat szelleme szerint nem egy integralista rendszer zártsága, nem a blokkokban való gondolkodás vagy az elit elkülönülés valamilyen getto falai mögé, hanem az emberekhez és a világhoz való közelség kritikus-prófétikus nyitottsága. Ez azt jelenti, hogy az egyház összes aktivitásának és életformájának nem saját maga a célja, hanem azért van jelen, hogy nyíltan az emberek mellé álljon és azért, hogy csendes, fizetetlen lépésekkel az emberek között és az emberek szívében a remény jele legyen.”⁶

A II. Vatikáni zsinat egyértelműen amellettt döntött, hogy egyházzól szóló tanítását a pasztoráció alapján fogalmazza meg, ami azt jelenti, hogy nemcsak az egyházi hivatalok rendelkeznek szolgáló szereppel Isten népével szemben, vagy annak közösségében, hanem maga ez a közösség rendelkezik missziós küldetéssel. A laikusok apostolsága az egyház küldetéséből fakad. Tanúságuk az egyház küldetésének része. Ebben az értelemben beszélhetünk a „laikusok hivataláról” az egyházban.

A magyar egyháznak nagy szüksége van arra, hogy kialakítsa a laikus nők és férfiak hivatalos szolgálati formáit. Éppilyen fontos továbbá, hogy az egyházközségek és egyházi csoportok önkéntes laikusait támogassák. A leendő főfoglalkozású lelkipásztor(nő) legfőbb feladatai közé tartozik, hogy az egyházközségekben parlagon fekvő karizmákat felfedezze és a helyi egyház számára kamatozóvá érlelje, hordozóikat pedig megfelelő felelősséggel és jogosítványokkal lássa el. A lelkipásztorok képzésének e cél szolgálatába kell állnia.

3.2 Projekt-központú kiképzés

Bármennyire is szükséges a zsinat utáni elméleti teológia megismerése, a kiképzésben, legfőképpen pedig a szakmai gyakorlatokon a tapasztalatra épülő tanulásnak kell előtérbe kerülnie. A legmegfelelőbb tanulási terek a pasztoráció hétköznapijai, melyeket társtudományos és teológiai módszerekkel elemezni, a hit távlataival értel-

6 L. Karrer, *Aufbruch der Christen. Das Ende der klerikalen Kirche*, München, 1989, 168.

mezni és jól átgondolt cselekedetekkel ki kell próbálni. Az ilyenfajta tanulást legszerencsésebb a fentebb példaként bemutatott konkrét projektekkel kezdeni, megfelelő szakmai támogatás mellett.

A projekt-munka céljait és módszerét a következő pontokban lehetne vázlatosan összefoglalni:

- a. **Élethelyzet:** fontos figyelembe venni a projekt résztvevőinek élethelyzetét és a csoportfolyamatok irányát.
- b. **Az érintettek érdeke:** minnél világosabban tisztázódik a résztvevők valódi érdeke, rendszerint annál erősebb együttműködési készségük a tervezés, a végrehajtás és a kiértékelés fázisában egyaránt.
- c. **Önszerveződés, saját felelősség:** a helyzetértékelést a csoport együtt végzi, a projekt szakvezetője a tervezés és a reflexiók szakaszában vehet részt.
- d. **Társadalom:** a projektek reprezentáljanak valamit a társadalmi tapasztalatokból, amely révén a társadalmi élet bizonyos összefüggései nyilvánvalóvá válhatnak.
- e. **Cél- és folyamatirányultság:** a projektmunka tervezett és célra irányul. A cél meghatározása és a tervezés folyamata az egyes résztvevők vagy akár az egész csoport számára tanulságosabb lehet, mint az elért eredmény.
- f. **Közös, társadalmi és átfogó tanulás:** a projektmunka mindig a résztvevők teljes fejlődését célozza. A munka lehetőleg vonja be a résztvevők minél több érzékelőszervét.
- g. **Termék- és eredmény:** az eredményeket közre kell bocsájtani, tudomásulvétel, értékelés és kritika érdekében. Az önértékelésnek azonban nagyobb a pedagógiai jelentősége, mint a külső kritikának.

---

7 Németországban egyébként már a század elejétől jelen van az oktatásban a projekt-gondolat, a hetvenes évek óta pedig az egyházi kiképzésben is elméleti és gyakorlati síkon egyaránt központi szerepet játszik.

- h. Társtudományok: a projektfeladatot az élet komplex összefüggésrendszerében kell értékelni, s a különböző szaktudományok metszéspontján megvitatni. A projekt támogatását ideális esetben az ilyen szaktudományok képviselői közösen végzik.

3.3. Pedagógiai projektmunka és evangelizáló lelkipásztorkodás

Ahhoz, hogy a főállású lelkipásztori munkatársak kiképzése megfeleljen a zsinat utáni egyházképnek és a mai pluralista társadalomnak, a lelkipásztorkodásról kialakult hagyományos felfogás zsinati szellemű újragondolása nélkülözhetetlen. Ennek az *Evangelii nuntiandi* szerint a következő kulcspontjai emelendők ki, bár kár tagadni, hogy ebben a dokumentumban a különböző, egymással nehezen összeférő egyházképek és pasztorális koncepciók egybefésülésével találkozhatunk.

- a. Az evangelizáló lelkipásztorkodás teszi lehetővé azt, hogy az egyház önmagára találjon, miközben a különböző csoportokkal, egyházközségekkel és helyi egyházakkal a kölcsönös elismerés és elfogadás kommunikációs bázisán türelmes és tanulékony párbeszédet folytat.
- b. Az evangelizáló lelkipásztorkodás a szolidáris tanulási és tanítói folyamat révén az egyes keresztények személyévválására irányul. A főfoglalkozású lelkipásztor(nő) maga is merüljön bele az evangelizációba, és alakítsa ki azokat a feltételeket, melyek ezt a személylé válást segítik.
- c. Az evangelizáló lelkipásztorkodás az evangéliumot inkulturálni akarja a különböző élethelyzetekbe.
- d. Az evangelizáló lelkipásztorkodás megőrzi a szó és a tett egységét. Bizonyos előnyt biztosít a megélt tanúságnak — az egyéni és a közéleti diakóniának -, mert ez készíti elő a talajt az igével és a szentségekkel való találkozásra.
- e. Az evangelizáló lelkipásztorkodásnak kommúnióra és kommunikációt elősegítő struktúrákra van szüksége. A hiteles egyháznak a plurális világban ma igen sok-

féle kis élet- és hitközösségre van szüksége, melyek a kölcsönös szolidaritás valamint élet-, és hittapasztalataik megosztása révén átítatják azt a közeget, amelyben élnek. A főoglalkozású lelkipásztor(nő) elsődleges feladatai közé tartozik az ilyen csoportok beindítása, segítése és egybekapcsolása.

- f. Az evangelizáló lelkipásztorkodás tehermentesítő döntésekre képes, az eddigi gyakorlat kritikus elemzése alapján. A főoglalkozású lelkipásztor(nő) feladata, hogy teret engedjen az ilyen kritikai reflexióknak, s maga is tanuljon belőlük sajtósági szakmai szempontjai szerint.
- g. Az evangelizáló lelkipásztorkodás Jézus Krisztust, mint a világ üdvösségét ebben a világban kell, hogy tanúsítsa — itt és most, de a végső beteljesedés nyitottan. A „gyógyító diakónia” az evangelizáció próbaköve.

A pedagógiai projekt-munka és az evangelizáló lelkipásztorkodás célja egyaránt a felnőtt, emancipált ember. Mindkettőre vonatkozik az Ószövetség állandó kivonulási képe (Kiv 3,7-12). A projekt-munka megmutatja, hogy a lelkipásztorkodás mindenképpen megtanulható, jóllehet nem garantál sem evangelizálást, sem lelkipásztori eredményeket. Amint minden más pasztorális cselekvés, a projekt-centrikus lelkipásztorkodás is rászorul Isten Lelkére.

Szennay bátorító szavaival fejezem be, amely a magyar lelkipásztorképzés újragondolására is vonatkoztatható. „Meg kell tanulnunk abban bízni, hogy Krisztus maga működik országunkban és Szentlelkében új kezdettel ajándékoz meg bennünket. Ebben van reményünk és erőnk. Az 'új korszak' kegyelmi idő, 'kairos', a magyar egyház számára.”⁸

(Ford. Dr. Máté-Tóth András)

BERNOLÁK ÉVA

Harminc éven át történelem tanárként dolgozott Budapesten. 1977-1990 között munkatársként az OHB Konzultációs Irodáját vezette. Hitoktatói tanfolyamokat szervezett. A korszerű hitoktatás problémáiról cikkei jelentek meg az Új Emberben a Vigiliában és a Teológiában. Társzerzője az Üdvösség története I. c. könyvnek./Szent István Társulat/ Jegyzetei: Sziklára épült Egyház /Egyháztörténet/ és Didaktika.)

A hittanárok becsülete**I. Akik meghallották és vállalták****1. A nehéz időkben**

A századunk közepén kialakult gazdasági, politikai és társadalmi helyzet az egész világegyház számára is számos megoldandó problémát hozott. A „harmadik világ” faji mozgalmi, az önállósult, új államok megalakulása, Nyugat „jóléti társadalmainak” szekularizálódása éppúgy, mint Közép- és Kelet-Európa kommunista tömbjének ateista-egyházellenes agressziója. Hazánkban is a keresztény szellemben felnőtt, huszas-harmincas évek korosztálya keservesen élte meg minden fázisát, és tapasztalta meg ördögien kiagyalt megfélemlítő eljárásait. Eleinte saját hitünkért aggódtunk, majd a hűségünk miatt a nehezen kialakított családi egzisztenciánkért, és végezetül a Kádár-rezsim álkonzolidációjában gyermekeink lelki-erkölcsi-emberi alakulásáért. Akkor — a küzdelmek között — igaz szívvel merem állítani, a klérus és mi, laikusok, teljesen egyek voltunk! A házi hitoktatások, a túrista egyesületek címkéje alá rejtett erdei lelkigyakorlatok, tanulásra, elmélkedésre, közös imára, lelki töltekezésre szánt „családos hétvégék”, az énekkarok liturgikus-katekézisei szorosan összetartó, egymást erősítő és támogató kisközösségei szilárd bázist jelentettek a megmaradáshoz. Vezetőink, segítőink, lelki támaszaink az áldozatos, kockázatokat is vállaló papjaink, a Regnumosok, a Vinculum Caritatis-nak a társadalomban élő tagjai és még sorolhat-

nám hosszú sorban, a „fű alatt” élő és működő egyházi szervezeteket és a világiak rejtett mozgalmait.

A korszak reális jellemzését Mészáros István¹ tanulmányában olvashatjuk, aki nemcsak tudós feltárója, hanem annak az időszaknak tevékenyen megélő keresztény részese volt.

A 70-es évek — valóban — „látszat megegyezését”² kihasználva alakult meg az *Országos Hitoktatási Bizottság Konzultációs Irodája*.³ Az ott dolgozó egyházi⁴ és világi munkatársak megkísérelték a katekézis korszerűsítését a zsinati szellemben, a „Pápai Buzdítások” nyomán⁵, a szűkreszabott, államilag engedélyezett határok kereteit próbálgatva. „A kislépések politikájának bizonyos konkrét eredményei valóban születtek” — írta többek között Mészáros⁶ — „de ezek teljesen kis jelentőségűek voltak, nem tudták Isten népe életét alapjaiban, mélységeiben, jövőbe ható módon” — befolyásolni.

Evvel a véleménnyel — a hitoktatással kapcsolatban — szeretnék néhány vonatkozásában vitába szállni. Az igaz, hogy nem volt „látványos”, ami történt, de az Irodán keresztül elindult az erjedési folyamat, hangot kapott és lassanként beindult egy korszerűsödési folyamat. „A

- 1 Dr. Mészáros István: A magyar Egyház negyven éve I. In *Távlatok* 1993/1, 77. o
- 2 Dr. Mészáros I. uo.
- 3 Az Országos Hitoktatási Bizottság Konzultációs Irodájának megnyitása 1977. május 15-én volt. Jelen voltak: Dr. Paskay László (akkor a Róm Kat. papnevelő Intézet Rektora, Dr. Csanád Béla, az OHB igazgatója, Christ György a budapesti hitoktatási felügyelő és Bernolák Éva ny. tanár, munkatárs.
- 4 Az OHB dr. Lékay László bíboros prímás által kinevezett tisztségviselői: Püspök elnök: Dr. Udvardy József megyéspüspök, Dr. Csanád Béla professzor igazgató, Titkárok: Dr. Rédly Elemér és Koronczi László plébánosok. A továbbképzés — lelkipyakorlatok — szervezője Keszthelyi Ferenc plébános. A Liturgikus Bizottság vezetője Tardy László karnagy valamint minden egyházmegyéből 2-2 küldött és a Konzultációs Iroda mb. vezetője Bernolák Éva.
- 5 Pápai megnyilatkozások II. — Korunk hitoktatásáról. Ford. Dr. Diós István. Szt. István Társulat 1980.
- 6 Dr. Mészáros István: im. 74. old

korszerű hitoktatás” alapján megindult gyarapodó létszámmal a papi továbbképzés; egymás után alakították ki a plébánosok közösségük segítségével a jól felszerelt hitantermeket (szaktantermi oktatás!), ahol kitartó munkával megszervezték a korcsoportokra bontott, folyamatos katekézist az óvodás kortól kezdődően. Csendes, de szívós munka volt. Kimunkálók munkájukat és eredményeiket „nem verték nagydobra”. Akkor ez volt a helyes magatartás. De evvel alapvetően hatottak Isten népének életére. Ha elszórtan, kisebb közösségekben is, de megmaradtunk alapnak. Kovásszá váltunk és híd lettünk a jövő számára.

Ott, a Konzultációs Irodában találkoztam össze napról-napra, évről-évre (1977-1990 között) a „szőlőskertbe küldött munkásokkal”: magasan képzett értelmiségiekkel — jogászokkal, mérnökökkel, orvosokkal, matematikusokkal, fizikusokkal, állásukat veszélyeztető pedagógusokkal, a betegek és fogyatékosok között Isten szeretetét sugárzó gyógypedagógusokkal, egészségügyi és szociális dolgozókkal — az akkori magyar társadalom minden rétegét képviselő, hitüket, keresztény küldetésüket megélt világiakkal. A katolikus Hittudományi Akadémián meginduló levelező tagozat végzős hallgatói lettek a hitoktatói kurzust kezdeményező első hallgatók. Számuk évről-évre gyarapodott, és ők álltak be nagy számban hitoktatást végezni a rendszerváltás után, kihasználva az iskolai katekézis lehetőségét.

A 80-as években egy hitoktatói tanfolyamon belül 156 személyre vonatkozóan végzett felmérésem adatai szerint: „minden településtípusban jelen van egy öntudatos, elkötelezett, magasabbfokú képzettséggel rendelkező mag amely komoly segítséget nyújthat az evangelizációs és kateketikai munkában”.

---

7 Bernolák Éva: Problémák és lehetőségek az új század küszöbén. Teológia XX.évf. 1986. 3.sz. 165-168.o.

elfoglaltságuk	fővárosban	vidéken	községben	Összesen	
tanácsstag	11%	15%	24%	23 fő	15%
rendszeres segítő	11%	13%	12%	18 fő	12%
szoc. munkás	2%	10%	—	6 fő	4%
hitoktató	36%	35%	24%	52 fő	33%
énekkari tag	5%	—	4%	9 fő	3%
alkalmi segítő	10%	15%	9%	17 fő	11%
főállású	2%	7%	10%	11 fő	7%
csak adófizető	23%	5%	9%	24 fő	15%

Említésre méltónak tartom még, hogy a fent jelzett kurzus résztvevőinek adatai szerint 46 %-ban családostok, akik átlagban 3-4 gyermeket nevelnek. Már akkor minden felelősséggel gondolkodó egyházi és világi hívő közös véleménye, hogy a megoldás kulcsa: „az új világot el kell fogadnunk, nekünk kell elébe lépünk” (M.D. Chenu) napról-napra történő lelki megújulásunkkal. Egyik tanár-nő munkatársunk már akkor fontosnak tartotta, és elképzelésének hangot adva le is írta: „Le kellene ülnünk az országos illetékesekkel, és pontos adatok birtokában végig kellene gondolnunk a jelent és a jövőt... En egy magyar lelkipásztori zsinatra gondolok”. — 1985-ben!⁸

Azóta megtörtént a rendszerváltás, ahol megvalósulhat a vallás-, gondolat-, vélemény szabadság, és mégis: „A gyakorlatban lassú a fejlődés, amelynek következtében nagyobb szerephez jutnának az egyházban a világiak”. Az az igazság, hogy amíg szépeket mondanak róluk, még arra sincs semmilyen intézményes csatorna, hogy meghallgassuk őket, hivatalos megbeszéléseken való részvételük szóba sem jöhet.⁹ Pedig a kiszélesedő hitoktatásban magas részvételi számmal ők dolgoznak napjainkban is. És ha a meginduló zsinati munkálatokat segítve megpróbálták elképzelésüket, javasolataikat eljuttatni az „illetékesekhez”,

8 Bernolák Éva u.o. 170. o.

9 Orsy lászló: Elmélkedések az Egyházzól. In Távlatok 10.o.

válaszképpen rájuk nyomták a „liberális”, a „szabadkőműves” címkét, pl. a Zsinati Kör kezdeményezéseire.¹⁰

2. Jelen helyzetünkben

minden egyházi tartózkodás ellenére, a világiak „egyházi-as magatartása” nem változott. Ezt jelzi egy más vonatkozású *ad hoc* körkérdésem a bencés Szent Gellért főiskolán meginduló teológiai képzésre jelentkezett hallgatók között (33 fő). A résztvevők száma 48 %-ban egyetemi hallgató (II-VI. évesek), de van már közöttük dolgozó könyvtáros (2), tanár (3), villamos- és vegyészmérnök, etnográfus-újságíró, előadóművész, geológus, ipari alpinista; napjaink programozó matematikusa, közgazdásza sem hiányzik so-raikból, de van varrónő, hírlapárus és gyermekfelügyelő is. Közülük 12-en már hitoktatnak (36 %), ifjúsági csoportot vezetnek a bencés Tanulmányi Házban, a Regnumban, és a máriaremetei ökumenikus iskolában. 58 %-ban azért tanulnak, hogy majd taníthassanak kicsinyeket, csoportot vezessenek kamaszok között, és evangelizáljanak a felnőtt ifjúság körében. Természetesen vannak, akik csak hitismeretüket szeretnék magasabb szinten — filozófiával, erkölcsstannal, biblikummal — kiegészíteni, amiben az eddigi tanügyi politika miatt nem lehetett részük.

A Pázmány Péter Katolikus Hittudományi Akadémia levelező tagozatának IV. évfolyamán szerzett adataim szerint (228 fő, 1992/93-as tanév) a foglalkozási megoszlás:

	fő	%
Értelmiségiek közül		
orvos	6	2
gyógyzserész	6	2
mérnök	12	6
jogász	3	1
közgazdász	12	5
vegyszer, matematikus,		
fizikus, programozó	18	8
pedagógus	47	20

10 Elhangzott a Zsinati Kör 1993. március 3-i gyűlésén. Dr. Dankó László érsek úr a KESZ leveléből idézte.

Egyházi alkalmazottak közül		
főállású hitoktató	19	8
kántor-hitoktató	9	4
szerzetesnő	2	2
adminisztrátor	2	1
Egyéb foglalkozásúak közül		
egészségügyi szoc. gond.	20	9
műszaki	22	10
kereskedelmi	13	6
egyéb alkalmazott	24	11
egyetemista	6	3
ismeretlen (állás nélküli)	5	2

Ezeket a száraznak tűnő adatokat azért tartom lényegesnek megemlíteni, mert végigtekintve a sorokon, kirajzolódik az egész társadalmunkat átszövő háló. Az alkalmazottak tág kategóriájába beletartozik az országgyűlési képviselő, és a kereskedelmi dolgozók között éppen teológiát tanul a devizapénztáros, idegenvezető és üzletkötő, mint az állását veszített radiológus. Rajtuk keresztül valóban megvalósulhat az egyháznak az Úrtól nyert küldetése (CHL 7.)¹¹, hogy „az örömet hozó Jézust mindennap hirdeti és előtte tanúskodik. Ebben a hirdetésben és tanúságtételben a világi hívók sajátos helyet foglalnak el, ami semmi mással nem pótolható. Átaluk lesz jelen az egyház, mint a szeretet és reménység jele és forrása világ legkülönbözőbb területein” (CHL 18-19.o.).

3. A jövő szempontjából

nem nélkülözhetjük, hogy a már munkában résztvevők, vagy a még csak felkészülők, életkori megoszlásán végig ne tekintsünk az 1985/86-os tanév adatai alapján:

11 Pápai megnyilatkozások XX. - II. János Pál pápa *Christifideles laici* kezdetű, szinódus utáni apostoli buzdítása a világi híveknek az egyházban és a világban betöltött hivatásáról és küldetéséről. Fordította Dr. Török József. Szent István Társulat 1990. A szövegben CHL jelzéssel használom.

	1985/86 (156 fő)		bencés főisk. (43 fő)		PPKHA lev. (227 fő)	
	fő	%	fő	%	fő	%
21–30 év	41	26	26	60	72	32
31–40 év	45	29	17	40	70	31
41–50 év	19	12	—	—	54	24
51–60 év	31	20	—	—	26	11
61–70 év	17	11	—	—	5	2
71–túl	3	2	—	—	—	—

Ha összevetjük az oszlopok között mutatkozó szembeötlő különbségeket, világosan kirajzolódik, hogy a 80-as években még a „régiek” vitték a zászlót, hogy „besegítsenek”, és a már nyugdíjasok (55 év feletti nők és a korosabb férfiak) biztosabb anyagi háttérre támaszkodva hitoktathattak, vették át a plébániákon az adminisztrációt, hogy felszabadítsák a plébánost, káplánt a pasztoráció számára.

Napjainkban megnövekedni látszik a *fiatalok* aktivitása: felkészülnek, de már dolgoznak is. Mert róluk írja a szinódusi dokumentum: „...rendkívüli erőt jelentenek és az egyház jövője számára: ők a nagy kihívás. Igaz ugyanis, hogy az egyház a fiatalokban a jövőt látja, és bennük fedezi fel azt a boldog fiatalságot, amelyek Krisztus Lelke állandóan táplál... Ők az egyház reménye (CHL 46). A fiatalokban nem szabad csupán az egyház lelkipásztori gondoskodásnak a tárgyát szemlélni, valójában ők már tevékeny alanyok és bátorítani kell őket, hogy még inkább olyanná váljanak az evangélium hirdetésében és a társadalom megújításában részt vállaljanak” (CHL 135.o.).

Nem szabad elfeledkeznünk a *nőkről* sem. „Tekintettel XXIII. Jánosra, aki az idők jelének tekintette, hogy a nők méltóságuk tudatára ébredtek és bekapcsolódtak a nyilvános életbe” (CHL 49). A szinódusi atyák is felismerték, hogy az egyházon belül perifériára szorultak és „ismételten sürgették és hangsúlyozták a nőknek a férfival egyen-

ló személyi méltóságát, tiltakozva a megkülönböztetés változatos formái ellen"... (CHL 14O.o.). Hogy ez mennyire nem így volt az apostoli időkben, majd az elmúlt századokon keresztül, azt jól szemlélteti a színódusi anyag történeti áttekintése, ezt követően pedig teológiai és antropológiai megalapozottságot nyújtva álláspontjának. (CHL 14-15.o.)

Ezért érthetetlen, hogy nálunk miért fogadják a laikusok csoportján belül még nagyobb elutasítással a nők munkatársi jelentkezését? A levelező tagozat IV. évfolyamán 144 női hallgató van (86 férfi mellett); átlag életkoruk: 35 esztendő. Netán félnék az „elnőiesedéstől”? közben figyelmen kívül hagyják, hogy a családok alaphangvétele a nők adják meg, s a szociális munkában, az öregek, betegek, fogyatékosok ellátásánál — nem is említve a kisgyerekekkel való foglalkozást — pótolhatatlanul fontos a munkájuk. Más területen is megállják a helyüket. Lelkiségük mellett ezt képzettségük is igazolja, hiszen a fentebb említett foglalkozásokban számuk is igazolja állításomat. Csak össze kell vetni: orvos 3, gyógyszerész: 6, mérnök: 4, jogász: 3, közgazdász: 8, vegyész, matematikus stb: 6, pedagógus: 34.

Börtön-pasztorációt ketten végeznek közülük, csoportot vezetnek a Regnumban, KALOT főiskola szervezői, vagy van aki szociológus létére nevel a hitre, van aki a Pető Intézetben konduktor. De folytathatnám a sor oldalszámra!

Nem hiába hangzik el a komoly figyelmeztetés: „...együttesen és külön-külön mindenkit, pásztorokat és hívőket felszólítunk: soha meg ne fogyatkozzanak a hiteles, egyházi öntudat támogatásában.”(CHL 64)

II. „Arra rendelvek benneteket, hogy gyümölcsöt hozzatok”

1. A színódus jelölte célok a laikusok számára

hivatást ébresztők és megerősítők egyben. Minden megkeresztelt és szentségekkel élő hívőhöz szólnak:

- a keresztény közösséget mindenütt újból keresztény szellemmel kell átítatni...

- a világi hívők, miután Krisztus prófétai tiszttségében részesülnek, teljes értékű kötelezettséget vállalnak az egyház prófétai küldetésében...

Feladatuk kiváltságos módon:

- az evangélium gyakori alkalmazása az élet mindennapi feladatainak során: a keresztény hívők ragyogó és hatékony tanúságtétele arról, hogy nem a félelem, hanem Krisztus keresése és az Ő személyéhez való ragaszkodás alkotja az emberi élet meghatározó elemét... (CHL. 34)

Ezt a feladatot csak lelki elmélyültséggel, teológiai és biblikus ismeretek felújításával, megerősítésével, és az új, széleskörű értelmezésével láthatják el. Ehhez szükséges a mind nagyobb számú és mind magasabb színvonalú felkészítésük a katolikus főiskolákon, és a Hittudományi Egyetemen egyaránt! A megkérdezettek jól látják a világ és az egyház közötti viszonyt, amiről a vizsga-feleleteikben is helyes értelmezést adtak a hallgatók.

Irányelvként határozták meg: Megújulást a Vatikáni zsinat szellemében: Újfajta módon bemutatni Isten szeretetét, kinyilatkoztatását. A szekularizált világban újra visszatalálni Istenhez. A keresztény élet szépségét felfedezni és a hétköznapi élet részévé tenni. Közösséget alakítani és fenntartani az Urban. A fiatalságot megnyerni a keresztény gondolatnak. A számában megcsökkent papságot világi segítőkkel támogatva folytatni az evangelizációt.

Mindezt a szinódusi elképzelésekhez hasonlóan szeretnék megvalósítani, amely szerint: „Az új evangelizáció... az érettebb egyházi közösségek létrehozását kapta feladatul...” (CHL. 95.o.)

Ők ezt így fogalmazták meg a mai magyar állapotok ismeretében:

- Lényeges a közösségteremtés a helyi plébániákon
- Az egyházközségekben való tevékenység és részvétel, amit a század liturgikus és pedagógiai reformjai szorgalmaznak.
- Nemcsak a gyermekekkel, hanem a felnőttekkel is foglalkozni kell.
- Hiszen jelenvaló tény: a családpsztoráció is megvalósulóban van.

Ezek a vélemények is jól mutatják, hogy nálunk is átfórmálódott az elmúlt 40 esztendő nehézségei között is —

vagy éppen azért? — a „keresztény ember” fogalma, a róla alkotott kép és elvárás. Éppen jókor, mert mint írja a dokumentum: az általános ellentmondásokkal terhes, zavaros időszakban kezdi meghozni „gyümölcsét”. Mert ha az előbbieken már bemutatott foglalkozás szerinti részvételből kiemeljük az egyházi területen még el nem kötelezettek, felragyoghat a remény előttünk, hogy a Szentlélek segítségével lassanként ismét kialakul egy új keresztény magyar társadalom. (A PPKHA levelezőtag és a bencés főiskola adataiból.)

	Budapesten élő és dolgozók		vidéken élő és dolgozók	
	fő	%	fő	%
értelmiségi	20+4=24	20	12+4=16	14
egyetemista	3+7=10	8	2+3=5	4
alkalmazott	40+3=43	36	19+3=21	18
életkori átlaguk	37 év		33 év	

Az adatok csak egy-egy szűk csoport összetételét reprezentálják, de már ez is utal arra, hogy helyi körülmények között példát, húzóerőt jelentenek, betöltve a kovász szerepét. Különösen vidéki viszonylatban látom jelenlétüket igen fontosnak. Példaadó magatartásuk és fel fogásuk, ott szem előtt áll, és társadalmi szerepvállalásuk is sokkal hatásosabb, míg a fővárosi nyüzsgésben mindez lokalizáltabban érvényesül.

A krisztushívó laikusok színódusán minden egyes társadalmi réteg számára sajátos és pontos programot, cselekvési feladatot jelöltek a püspök atyák:

- „... az evilági ügyek keresztény szellemű intézése során semmi módon nem mondhatunk le a 'politikai életben' történtő részvételről, vagyis arról a sokrétű és szerteágazó gazdasági, társadalmi és kulturális munkáról, amelynek célja a szerves és intézményes módon a közjó előmozdítása” (CHL. 42., 119.).

Van hallgató, aki erről így vélekedik:

- „Utálok a politikát, de kénytelen vagyok figyelemmel kísérni. Életcélom, hogy valami módon mégis megtanítsam az evilági élet értékrendjét helyrehozni, és minden nehézség mellett a boldogságot átad-

ni. Megértetni, hogy küzdeni kell, de olyan jó élni, élni!”

Személyes beszélgetésekből azt is tudom, hogy van aki aktívan is dolgozik ezen a területen mint kereszténypárti szervezőtitkár, aki a plébánosával katolikus iskola szervezésébe kezdett, vagy parlamenti képviselő, kulturális lap szerkesztője, keresztény iskolának az igazgatónöje.

Ehhez hasonló világi keresztény szemlélethez és hivatásvállalás kialakításához és megerősítéséhez igen nagy szükség lenne a lelkipásztorok segítségére, igehirdetésük és pasztorációs munkájukon keresztül.

— ”Munkájukat foglalkozásbeli hozzáértéssel, emberi tisztességgel, keresztény szellemben végezzék, s úgy tekintsék, mint saját megszentelődésükhöz vezető utat. Sőt, meggyőződésük (legyen), hogy az ember Istennek ajánlott munkájával bekapcsolódik Jézus Krisztus megváltói művébe” (125.o.).

”Ezért hívja az egyház a világi erőket, hogy erős lélekkel, alkotó szellemi erővel legyenek jelen a kultúra különböző területein: az iskolában, az egyetemeken, a tudományos és technikai kutatás központjaiban, a művészeti alkotás, a humanista gondolkodás színhelyein” (CHL. 129.o.).

2. A szervezett hitoktatás

fontossága ezek alapján még nagyobb nyomatókat kap a jövő nemzedékek szempontjából. A színóduusi atyák ezért külön is hálás köszönetet mondanak a hitoktatók nehéz munkájáért, mivel „... nagy és súlyos feladatot látnak el az egyházi közösségek eleve nebbé tételében” (CHL. 34-96.o.). Jelen állapotunkban pedig kulcskérdés ez a munkaterület, hiszen az elmúlt 40 esztendő legnagyobb lemaradását ezen a területen szenvedtük el. Mészáros István tanulmánya pontosan bemutatja káros tényezőit:

— **Legfelsőbb párthatározatok sokasága rendelkezett (1956 után) a vallás és az egyházellenes harcra, annak konkrét módszereiről...** Az 1959-ben megindított tanítóképző főiskolák legfőbb céljául tűzték ki: művelt, hivatásukat szerető és értő, kommunista világnézetű és kommunista erkölcsű tanítók képzését.

- „Mindezek hatására hatalmas **materialista-ateista** világnézeti nevelési hadjárat bontakozott ki az 1960-as években.”
- „az 1965-i új tanterv két hírhedt világnézeti-politikai tantárgyat vezetett be. Az egyik a **világnézetiünk alapjai...** a másik... a **honvédelmi ismeretek**, ugyancsak több mint két évtizeden át mérgezte a tanuló ifjúság lelkét”.

Ilyen alapokon és légkörben nőtt fel a mai ifjúság, és gyermekeink többsége. De ezen az alapon képezték ki iskoláink minden típusában működő pedagógus gárdát is. Ezért nagy tisztelet adassék a hitükben megmaradt, keresztény ismeretek felé forduló nevelőknek! Nem csoda, hogy a „szakma” általános nehézségei mellett többszörös erőpróbára készíti a katekétákat, és szerteágazó problémákat kell megoldaniuk munkájuk közben. Hitoktatásunk valóságos helyzetéről, nehézségeiről stb. egy alapos, sokrétű, reális feltárássra volna szükség, hogy a kirajzolódó helyzet ismeretében tudjuk kialakítani és megszervezni a további hatékony munkát. Most csak a legfeltűnőbb, szinte az általános, napi tapasztalatokra tudok hivatkozni.

Minden hioktató, de különösen az állami iskolákban foglalkozók panaszolják a **szülői háttér teljes hiányát**. Sokszor a gyermekek hívják társaikat a foglalkozásokra. Még a most szerveződő katolikus iskolában is megtörtént, hogy a gyermekét oda beirató szülő megkérdezte: „**És tessék mondani, nyáron is kell a gyermeket misére küldenünk?**” Hogy mindezek ellenére mégis egyre többen vállalkoznak erre a feladatra, csakis **isteni indítású lehet**, s valóban az idők jele, és a „**küldötteket**” is **ennek megfelelően kellene fogadni**.

Mindkét tanulmányi csoportból már tanít iskolában, plébánián, vagy egyéb csoportokban 102 személy.

	munkavállalásuk szerint		életkori megoszlásban átlag: 29 év	
	fő	%	kor	%
egyházi alkalmazott	11	12	21 – 30	35
főállású hitoktató	18	20	31 – 40	28
óraadó (pedagógus)	23	26	41 – 50	26
egyéb	38	42	51 felett	11

Van közöttük, aki közgazdászból lett szerzetesnő, építész-mérnöki foglalkozását feladva állt be „napidíjas” — 150,- Ft/óra — hitoktatónak. Egy főfoglalkozású hitoktató, aki heti 24-28 órában tanít — néha több iskolában is —, kb. 12 ezer forintot kereshet meg egy hónapban, és csak az évi óraszám alapján részesülhet fizetett nyári szabadságban, ami bizony nem mindig „jön össze”.¹² Akik főfoglalkozásuk mellett vállalnak órákat, rendszerint nem veszik fel tiszteletdíjukat, vagy abból vesznek a gyerekeknek könyveket, ajándéktárgyakat jutalmazásra, vagy mindjárt átadják egyházközségüknek a hitoktatás céljaira.

Akik még effektíve nem vállaltak hittanórákat, azok személye is nagyon fontos:

- iskolájukban ők a JEL,
- ők az iskolákban a katekéták támogatói, gyakran csupán csak tőlük kapva segítséget, baráti jó szót, támogatást,
- a potenciális tartalékok is egyben az alakuló különböző keresztény alapítványú vagy egyéb iskolákban órát vállaló szaktanárként. Ebből a szempontból különösen jelentős a bencés főiskolán tanuló lelkes kis gárda. Ők tanári munkájuk mellett főleg kamaszokkal, ifjúsági csoportokkal szeretnének majd foglalkozni.

12 Mészáros I.: Távlatok 85.o.

3. Munkaterületüket tekintve

éppen ezért nagyon fontos a felkészülők és a már tanítók szemléletének alakulása: az egyháziasságról és nevelői mivoltukról vallottak aránya és minősége. Hiteles képet kapunk erről, ha csak betekintünk egy kis csokor félévi vizsga-feladatlapba (109), vagy végigolvassuk az óralátogatásukról készített beszámolókat (kb. 186). Ezekben nyomon követhető — a jól megtanult ismeretek mellett — a sokféle megfogalmazásban egyéni meglátásuk, véleményük századunk törekvéseiről, és azon belül keresztény pedagógusi elhivatottságukról.

- „Az ideális értékek kialakítása: erkölcsiség, esztétikum, tudás stb. Az egyén tökéletesedése a nemzet és az emberiség érdekében. Mindent elfogadni érték mérőnek, ami az embert közelebb hozza az isteni akarathoz.”

A nevelői munkában eszményképük: **Néri Szent Fülöp**. Erről így vallanak:

- „Hitre nevelni vidámsággal, nem kényszerrel! Közben ne álljak Krisztus és a gyermekek közé, engedjem őket Jézushoz!”
- „A legfontosabb: a szeretet légkörének kialakítása lépésről-lépésre. Ennek hatására akarjanak maguk is közösséget kialakítani. Érezzék jól magukat egymás között, s ne csak kényszer legyen a hittanon, a templomban való részvételük. Örüljenek minden új ismeretnek, amit felfedeztek. Érezzék: minden tárgy (az egész élet) a 'hittanhoz' tartozik, mert mi tartozunk Istenhez.”

Magatartásukban **Don Boscót** akarják követni. Irányelvként fogadták el:

- „Don Bosco célrendszerének a megvalósítását tartom követendőnek: megőrizni (kialakítva a személyes kapcsolatunkat), a hibákat megelőzni a nevelői magatartással, majd kijavítani tapintattal és nagy körültekintéssel, és a „háttérből” helyes mértékkel „irányítani.”
- „Ne telepedjen rá diákjaira! Ne szóban, hanem egyéniségével, 'tartásával' tegyen tanúságot az elmondottak mellett. Türelmes, toleráns legyen a nehéztérmetű gyerekekkel, fiatalokkal, de tartsa

meg azért központi szerepét, tekintélyét a közösségben.”

A katekézis-foglalkozásokat a zsinati szellemben a „Pápai buzdítások” útmutatása alapján szervezik meg. Ennek alapja a nevelésközpontú oktatás.

4. A klerikus-laikus ellentét gyökere

pontosan idáig nyúlik. Mindezt ezért tartottam lényegesnek, és némileg hosszadalmasabban ismertetni. Nem is annyira a szemlélet egésze ad vitára okot, hanem az ezekre épülő gyakorlat. Mindjárt az első ütközési pont az **anyag kiválasztása** körül adódik. Évek óta jelentkező ellentét: a **teológiai szempontú** válogatás (a teremtéstörténetből indítva az Ószövetségen keresztül eljutva Jézushoz), és a gyermek fejlettségéhez, fogalomalkotásához közelebb álló (a szerető Mennyei Atyával és 10 éves korig Jézus-központú) **pedagógiai szempontú** megoldás között folyik. Az előbbi a hagyományos elrendezés, amit még a század elejéről örököltünk. Igaz generációk nőttek fel ezen. A sokat hangoztatott keresztény társadalom alapjának tekintik. Közben nagyot változott a világ és benne az emberek szemlélete, magatartása, ismeretköre. Sok minden újat tudunk a fejlődés-lélektan kutatási eredményei folytán a gyermeki gondolkodásról. Ezen megállapítások hatása érződik a megelőzően ismertetett elképzelésekben, követelményekben is. A konfliktus alapja, hogy a legutóbb megjelenő hittankönyvek — változatos egyéni megoldásokban — inkább a hagyomány szempont alapján készülnek.

Ebből adódik, hogy a másik ellentét, mint következő: **metodikai jellegű**. Ugyanis a „kiskatekizmus” és „modernizált” változatai a herbarti fokozatokra építő, fogalmi magyarázatokat kívánó, főleg előadói, értelmi munkára, beemlézett, emlékezeti tartalomra építő, ismeret-centrikus megoldást kívánnak; vagy oldottabb esetben a két háború között használatos „müncheni módszer” kívánják meg. Ezeknek már egyházi részről is vannak ellenzői, akik felismerték: „A hitoktatásban nem kérdéseket, kérdés-feleleteket kell bevágtatni a gyerekekkel... Evangelizálásunknak egy Krisztus-képet kell hordoznia... megmutatva hogyan kell Isten gyermekeként viselkednünk... Megéreztetni az emberekkel, hogy Krisz-

tus nem légüres térben mozgó valaki".¹³ A hallgatók ezt a gondolatot úgy fogalmazzák meg:

- gondolkodni, bizonyítani tanítson meg a pedagógus
- egymásra épüljön az oktatás és a nevelés. Tudja a nevelő, hogy mit akar elérni.

Mindezeket új eljárásokkal lehet megvalósítani, amit a mai szaknyelv „munkáltatói” eljárásnak nevez, ami természetesen nem csupán a „manipuláltatást” fedi, hanem a kölcsönösségre épített eljárást, ahol a gyermek is kérdezhet, kimondhatja véleményét. Ahogyan az egyik válaszban olvastam:

- A legfontosabbnak azt tartom, hogy a pedagógus olyan ismereteket nyújtson, amelyeket a gyerekek alkalmazni is tudnak. Tehát: nem elég a hittant tanulni, hanem azt alkalmazni is kell tudni a liturgiában, az imában, Istennel való kapcsolatukban, a plébániai életben.

Összegezésül

Mindezek után tanulság részünkre — laikusok részére —, hogy „Isten akaratát életünkben felfedezzük” és ennek érdekében mindenkor nélkülözhetetlen Isten és az egyház szavára figyelés, annak engedelmes és figyelmes meghallgatása, a gyermeki és az állandó imádság” (CHL. 58).

Egyre alkalmasabbá kell válnunk a feladatok hűséges teljesítésére. „A harmadik évezredkor az egész egyháznak, a pásztoroknak és hívőknek erősebben át kell érezniük felelősségüket a Krisztus parancsa iránti engedelmisségben”. Ezért is tartjuk olyan fontosnak, és várjuk türelmetlenül az egyházmegyei zsinatokat,¹⁴ ahol majd leülhetünk mi, — klerikusok és laikusok egymással szembe, — hogy végre „rendezzük közös dolgainkat”, és megvalósuljon Urunknak az utolsó vacsorán mondott imája és kérése: „Legyetek egyek!” (Jn 17,20).

13 Hársfay Katalin: Az Egyház világi alkalmazottai és a munkajog. In Egyházfórum 1992/3, 16.o.

14 András Imre: Készülődés az egyházmegyei zsinatra Veszprémben. In: Távlatok 1993/1 71.o.

Életforrások

Beszélgetés Kovács Győző siroki plébánossal

Kovács Győző (K.GY.): Egy ősi indián tanítás szerint három dologra van szüksége az embernek, hogy kialakítsa a teljes emberi életét. Az első erőforrás az eredete, a második erőforrás a szeretet, és a harmadik az alkotás, a munka. Nem a robot, hanem az alkotás. Ez három nagy korszakra osztja fel az ember életét. Az első 18-20 év, amikor az ember az eredetére figyel, akár a családjára, amely nagyban meghatározza a lehetőségeit, hogy milyen energiát tud magával vinni. Viszont, ha itt tovább nézünk, akkor arra is választ kapunk, hogy honnan az ember, és miért van a világon. Ez a keresés végső soron az alkotóhoz, az Istenhez vezet. Ha az ember igazán ki akarja meríteni ezt a forrást, akkor végig kell járni ezt az utat.

A második erőforrás a szeretet, melyet a családjában és társaitól kap, végső soron a házasságban a házastárstól, később az embertársaitól, munkatársaktól, barátoktól...

A harmadik pedig az alkotás, ami a gyerekek életében a játékot, a fiatal ember életében a terveket, a harmadik korszakában, a munkáskorban szeretne valami maradandót alkotni, majd végül újra visszakanyarodik élete végén az eredetéhez. Újra visszajönnek a gyermekkori élmények, s amikor végleg öreg lesz, visszatér az Istenhez. Számot ad az életéről. Úgy képzelhetjük el ezt a három erőforrást, mint egy háromszöget.

Az embernek naponta tudni kell meríteni ebből a három erőforrásból, csak akkor tudja az élet teljességét kibontani.

Talán itt van a mai embernek a legnagyobb problémája, amikor az eredetéről beszélünk.

Manapság emlegetjük, hogy gyökértelenné vált az ember. Gyökértelenné, mert elszakadt a családjától, mert el kellett hagyni a munkahelyét, mert bekerülhetett a nagyvárosba; falun sem érezheti jól magát, nem találja igazán a helyét.

Ezen a földön végső soron erre kap választ az ember, amikor ebben az egzisztenciális vákuumban Isten felé for-

dul. Akárhová kerül később, ez az eredet-biztonság mindenképpen megmarad. Naponta ezt kellene felidéznie az embereknek, rá gondolni arra, hogy miért vagyok, hol vagyok.

Egyházforum (EF.): *A szeretet a családban, a gyermekkorban ugyancsak nagy probléma, hiszen a szülők keveset foglalkoznak a gyermekkel.*

K.GY.: A szeretet az, amikor időt tudok szakítani a másik ember számára. Amikor beszélgetni tudnak akármiről, a napsugárról, az erdőről.

EF.: *Hogyan élik meg az emberek az alkotást, a munkát?*

K.GY.: Kicsit robotként. Kezdődött az elmúlt negyven évben, amikor az ember nem azért alkotott, hogy örüljön az alkotásnak, hanem azért, hogy meg tudjon élni. S azt hiszem, a mai embernek egyik nagy tragédiája az, hogy keservesen dolgozik és belerokkan a munkába; viszont azt a biztonságot nem tudja megadni a családjának, hogy el tudja tartani a házastársát, a gyerekeket a 8 órai munkával, hanem napi 16 órát is kell dolgoznia. Az sem mindegy, hogy az ember hogy dolgozik. A kölni dóm építésekor a kőfaragókat megkérdezte a püspök, hogy mit csinálnak? Az egyik kőfaragó azt mondta, ő pénzt keres. A második kőfaragó azt mondta: ő követ farag, a harmadik kőfaragó pedig azt válaszolta: templomot épít. Mind a három ember ugyanazt a munkát végezte. Az az ember másként éli az életét, aki az eredetére is gondol. Aki tudja, hogy honnan jött, és hová tart. Másként dolgozik az az ember, akit szeretet vesz körül a családjában. Az ilyen ember tud alkotni, tud kiért dolgozni, az tud miért dolgozni.

EF.: *Az is hozzá tartozna az élet fenntartásához ezen három éltető forráson kívül, hogy az ember tiszta lélekkel élje meg a mindennapjait. Sokat beszélünk manapság a történelmi igazságszolgáltatásról, de arról kevesebb szó esik, hogy a saját lelkével ki hogyan tud elszámolni. Ön az emberi lelkekkel foglalkozik, mit tapasztal, mennyire rugalmasak az emberek ebben a vonatkozásban, vagy mennyire igénylik a tiszta lelki életet? Mennyire képesek megváltozni, újjá születni, vagy olyan útra térni, ami lelküknek régebbi terhei, vagy bűnei alól segítenek megszabadulni valahogy.*

K.GY.: Azt hiszem, jövőt csak akkor lehet építeni, ha ismerjük múltunkat. Nekem a szemináriumban nagy hiányosságom volt, hogy a történelem tanárunk mindig azt mondta: „kisfiam, én csak a régmúlt történelméről beszélek”, u.i. az egyház történelmét a 2. világháborúig vettük át. Az elmúlt évtizedek egyháztörténelmét nem ismerhettük meg. Egy olyan korban nőttünk föl, amelyben nem tudtam, hogy mi történt a valóságban, pl. amikor születtem 1956-ban. A szemináriumi 5 év még a mai napig is adós azzal, hogy hogyan alakult a magyar egyház sorsa 1946-tól, 1948-tól, 1950-től, a 60-as, 70-es években milyen változások voltak. Ezt hiányként éli meg az ember, hogy erre sejtései, személyes tapasztalatai, helyi ismeretei lehetnek, de egészében ez nincs számon tartva, s ez nemcsak az egyházra vonatkozik, hanem az országnak a történelmére is. Azt hiszem nagyon nehéz együtt élni olyan emberekkel, akik nem beszélnek a múltjukról.

Akik nem mernek szembenézni az életükkel, nem mernek szembe nézni a történelmükkel. Ezekben az emberekben múltjuk összefüggései mint megkövesedett góccok rakódnak le, nehézkessé válnak, nem tudnak önmagukkal szembe nézni. A múltat ismernünk kell ahhoz, hogy a jelent megértsük, és a jövő felé meg tudjuk határozni az irányt.

Mondhatnánk, hogy korunkra az „ártatlanság örülete” jellemző, amikor senki sem hibázott, senki sem követett el rosszat, mindenki jót akart, és mégis ide jutottunk. Ezt akkor tudnánk feloldani, ha az ember a múltjára valamiképp feloldozást nyerne valamilyen fórumon. Ezt a fórumot kellene megkeresni. A vallásos ember tudja, hol ez a fórum, de azt hiszem ez más ember számára is nyitott, mert az elhallgatott múlt valamiképp, valamilyen módon visszaüt az ember életében. Nem véletlen, hogy Magyarországon a középkorúak elhalálózása olyan magas arányú; az ötven évesek szívinfarktuszban mennek el; nem véletlen, hogy annyi nyugtatót szednek; nem véletlen, hogy annyian fordulnak az iváshoz. A Kis Herceget kell idéznem, aki megkérdezi a részeg embert, miért iszik, s az azt válaszolja: hogy felejtsek.

Egy pszichiáter mondta, csak egyet irigyel a katolikus paptól, hogy mi ki tudjuk mondani autentikusan, hogy bűneid bocsánatot nyertek, menj és élj békében. Neki nincs

fölhatalmazása erre. Adhat nyugtatót. Küldheti egyik szanatóriumból a másikba, egyik terápiáról a másikra, de azt nem mondhatja neki, hogy bűnét be kellene vallani. Ha az emberek szembe nézhetnének a múltjukkal, akkor könnyebb lenne, mert akkor nem eltakarni kellene a jelennel, a jövővel, hanem valamit jóvá tehetnének, és az sosem baj, ha az ember beismeri: tévedtem és most jóvá akarom tenni.

EF.: *A múlt negyven év magányos harcossá szocializálta a papot. Önnek milyen személyes élményei vannak erről?*

K.GY.: Amikor a szemináriumban ötödévesek voltunk, és Pestről egyetemisták jöttek, köztük Miklós Imre akkori ÁEH-s államtitkár gyermeke is, azt kérdezte tőlünk, miért vállaljuk a papságot, hiszen teljesen légüres térbe fogunk kimenni. Mosolyogtunk a kérdésen, hiszen a katonaságnál éppen nem légüres térrel, hanem nagy igénnyel talákoztunk olyan emberek iránt, akik tudnak figyelni a lélekre. A légürességet ugyanakkor fokozta az akkori egyházpolitika, hogy az egyházat, köztük a papokat is, csak a szószékre, a gyóntatószékbe, és a sekrestyébe szorította vissza. A hívek, akik a papok mellett álltak, lassan azonosultak ezzel, és teljesen magára hagyták.

1977-től 81-ig voltam szeminarista, amikor az egyik tanárunk próbaképpen lelkipásztori gyakorlatot iktatott be. Ezt két nyáron sikerült megvalósítani, utána az ÁEH leállította, hogy maradjunk csak a szemináriumban, ne vegyük fel a hívekkel a kapcsolatot. Ez valóban meghatározta az akkori papképzést, hogy zárt körben, mondhatni üvegházban nőttünk fel; illetve csak idősebb paptársakkal való beszélgetésekben merült föl, hogy milyen is a „kinti” élet. Valójában izoláltan nőttünk föl. Ha kiment valaki vidékre, saját magának kellett kapcsolatot kiépíteni, szinte minden áron; más és más helyen, újra és újra megvalósítani azt az életében, ami egyszer is nehéz. Az élő kapcsolatokat nagyon sokszor akadályozták. Ha egy pap jól működött, és egy élő közösséget hozott létre valahol, azt a püspöke az államegyházi titkár javaslatára, „lelkipásztori céllal tovább helyezte”. Ebbe biztos, hogy nagyon sok pap belefáradt. Akár annyira is belefáradt ebbe a hasztalan erőfeszítésbe, hogy elhagyta hivatását, és valójában ekkor került igazán légüres térbe, mint egy magányos farkas. Ugyanakkor nehézség az is, hogy a hívek a

pappal szemben, a szerepéből fakadóan is, mindig omnipotens elvárásokat támasztottak, és talán a szemináriumi képzésben is erre predestinálták, hogy tirátok szükség van, ti mindent meg tudtok oldani, az emberek hallgatni fognak rátok. Az emberek pedig az egyházközségekben valóban minden megoldást tőle vártak. Szinte misztifikálták, vagyis megváltói szereppel ruházták föl.

EF.: Ez az elmagányosodás, amiben nem is a cölibátus kérdése a legfontosabb, hanem a társadalmi elszigetelődés. Egy városban, egy faluban, hogyan lehet egy papnak társakat találni, hogyan lehet közösséget teremtenie?

K.GY.: A társadalom vár, a társadalomnak elvárásai vannak a paptól. Elsősorban a pap személyes képességein múlik, hogy mennyire tud kapcsolat teremteni az emberekkel, és mennyire tudja ezt saját magában kontrollálni, hogy mire képes, mit várnak el tőle, és meddig mehet el egy kapcsolatban.

Ez mindig időt vesz igénybe. Ha a pap mondjuk türelmetlen, vagy hogyha nincsenek kellő ismeretei, akkor lehet, hogy magányosnak érzi magát. Magában a papság szerepében is lehet bizonytalanság. Ha kimegy egy állomáshelyre, először lehet, hogy gyanakvás, vagy éppen misztifikálás veszi körül. Lehet, hogy nem mint egyéniséget kezelik, hanem mint egy hivatal képviselőjét. Lehet, hogy megreked a hivatalnok szerepben, a hívek pedig a „kedves hívó” szerepben. Ilyenkor csak a szerepek találkoznak, viszont az emberek nem. Ez is lehet a magányosodásnak egyik oka.

EF.: A másik ok talán az lehet, hogy egy kamaszkori konfliktus megoldásaként — amelyet nem tudott saját magában föloldani, gondolok egy serdülő—apa konfliktusra, vagy egy serdülő—anya közötti ellentétre, és ebből a konfliktusból valahová menekült; ez lehet az Anyaszentegyház is, és amikor mint teológus hallgató, vagy kispap bekerül a szemináriumba, akkor döbben rá, hogy ezt a problémát még mindig magában hordozza.

K.GY.: Bár kicsit elméletinek tűnik a kérdés, azt tudom mondani, hogy az ember a múltját, a saját történetét, a gyermekkorát, a kamaszkorát magával viszi a papságba, és ha túlzottan függött szüleitől, esetleg a szülők elvárásainak akart megfelelni. Ezt úgy nevezik papi körben, hogy

tulajdonképpen nem is neki volt hivatása, hanem az édesanyjának, vagy az édesapjának, és ő teljesítette. Ilyenkor lehet, hogy a papságban illetve az Anyaszentegyházban, ugyanazt a biztonságot keresi, mint ami a szülői házban meg volt. Viszont, ha kikerül a szemináriumból — ami megadja ezt a biztonságot a maga védettségével, a maga elzártságával, nagyon sok pozitívumával együtt —, akkor a saját bőrén kell megtapasztalnia, hogy ez a védettség nincs meg a „világban”.

EF.: Európában sokhelyütt a szemináriumi képzésben új szemlélet alakult ki. A papképzést hat évre emelték föl, és a képzés közepén a hallgatók egy évre kimennek plébániákra gyakorlatot végezni. Ez mennyiben könnyíti meg a papságra való felkészülést, és Magyarországon erre van-e már példa?

K.GY.: Magyarországon eddig a politikai körülmények miatt nem lehetett megvalósítani a II. Vatikáni zsinatnak ezt a döntését. Említettem már a kéthetes nyári gyakorlatot, amit nem lehetett rendszeresíteni.

Az idei évtől vezetik be a papságnál is a hatéves képzést, amelyben lesz egy év lelkipásztori gyakorlat, amit nem a szeminárium falain belül tölt el a felszentelendő pap, vagy papnövendék, hanem kint, egy lelkipásztori állomáson. Ott tapasztalhatja, hogy milyen feladatok, milyen nehézségek és milyen örömök várnak rá a papi szolgálatban.

Ez külföldön több évtizede megvalósult. Az aacheni szemináriumtól például ötödévben a kispapokat a szeminárium költségén kiküldik. Teljesen önállóan kell keresniük maguknak lakást, gondoskodniuk kell az ellátásról, mosásról, főzésről, takarításról — „kint” élni a világban. A kapcsolatot havonként, kéthavonként tartják a szemináriummal. Mintegy szupervízió-szerűen a saját élményeikről elbeszélgetnek; hogy milyen nehézségeket, milyen problémákat vet föl a magányos élet, ami rájuk a papságban vár; és hogy tudnak emberi kapcsolatokat találni, hogyan tudnak beilleszkedni az emberi közösségekbe.

Ugyancsak külföldi példa, amikor a papképzés végén nem tekintik a felszentelt embert kész papnak, és teljesen kiképzett embernek, hanem a további munkálkodása során is megadják neki nemcsak a lelki segítséget, hanem a mentálhygiéniai segítséget is. Olyan rendszeres tovább-

képzéseket kínálnak neki, ahol a pap nem mint egy közösség teljhatalmú vezetője vesz részt, hanem a munkatársával együtt. Szupervízióban részesülnek, amelyben saját tapasztalataikat tárgyyszerűen megbeszélik, esetleg nem is pappal, nem is a lelki problémáikat, hanem mindazt, ami egy közösség vezetésében fölmerülhet. Az ilyen alkalmak segítenek árnyaltabban látni, hogy milyen problémák irányulnak rá, milyen indulatokat, vagy milyen érzéseket kell magára vennie.

Ugyancsak külföldi példa az, hogy csoportos szupervíziót tartanak egy plébániai közösség összes munkatársának, ahol részt vesz a plébános, a káplán, a plébániai alkalmazottak, plébániai segítők. Itt az emberek nemcsak egyházi képzésben részesülnek, hanem megkapják a pszichológiai segítséget a munkájuk ellátásához. Ha az ember minden igényt, vagy szükségletet ki akar elégíteni, és nem kap valódi támogatást, akkor hamarosan jelentkeznek, mint minden segítő foglalkozásnál két-három-négy éven belül, — esetleg 7–10 év múlva — a kiégés tünetei: az elfáradtság, a depresszió. Ha nincs igazi kapcsolata, igazi társa a papnak, akkor ezt nem tudja a végtelenségig csinálni.

EF.: Plébános Úr, köszönjük a beszélgetést!

(Forgách Ilona és Marik István)

MOLNÁR FERENC

A szerző 1961-ben született, teológus, a freiburgi székhelyű Nemzetközi Diakonátusi Központ elnökségi tagja. Jelenleg szociális munkát tanul, s Budapesten hátrányos helyzetű fiatalok nevelőotthonában nevelőtanár.

**Állandó diakónusok képzése
Magyarországon**

Írásunkat az teszi időszerűvé, hogy 1993. április 8-án Dr. Dankó László kalocsai érsek állandó diakónussá szentelt három nős férfit, akik Magyarországon elsőként a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia (MKPK) érvényben lévő rendelkezése szerint készültek fel a szentelésre. Korábban is szenteltek hazánkban állandó diakónusokat, de ezek országos rendelkezés hiányában egyéni-egyedi úton jutottak el a szentelésig.¹ Tanulmányunk első részében válaszoljuk az MKPK kötelező erejű rendelkezéseit, valamint ajánlott irányelveit az állandó diakónusok képzésére vonatkozóan, majd annak egyik lehetséges megvalósítását mutatjuk be a kalocsai Szent István Diakonátusi Kör példáján.

A II. Vatikáni zsinat 1964. november 21-én a *Lumen Gentium* dogmatikai konstitúció aláírásával lehetőséget adott a diakonátusnak mint állandó hierarchikus fokozatnak a visszaállítására az egyházban (vö. LG 29). Az állandó diakonátus bevezetéséhez VI. Pál pápa a *Sacrum Diaconatus Ordinem* (1967. június 18.) kezdetű motu proprio-jában adott általános irányelveket. Ezt később kiegészítette az *Ad pascendum* (1972. augusztus 15.) kezdetű apostoli iratával. Az első öt állandó diakónust Kölnben szentelték fel 1968-ban. Az egyetemes egyházjog az állandó diakonátusra készülők képzési rendjének meghatározását az illetékes püspöki karokra bízta (vö. CIC. 236. kán.). A nemzeti képzési rendet az első években jóváha-

1 Hazánkban jelenleg — az újonnan szentelteken kívül 9 állandó diakónusról van tudomásunk: Esztergom 2, Vác 2 Veszprém 2, Győr 1, Szeged-Csanád 1.

gyásra, ma már csak bemutatásra fel kell terjeszteni a Szentszékhez.

A MKPK 1991 februárjában rendelkezett az állandó diakónusok képzési rendjéről (vö. *Rendelkezés az állandó diakonátusról* 1.§; továbbiakban: *Rendelkezés*).² A püspöki konferencia a kötelező erejű rendelkezést ajánlott irányelvekkel egészítette ki (vö. *Irányelvek az állandó diakonátus bevezetéséhez*; továbbiakban: *Irányelvek*). „Az állandó diakonátusra készülők képzésében különbséget kell tenni a ... fiatal férfiak között, akik mindnyájan kötelesek a nőtlenség megtartására, és az akár házas, akár nőtlen idősebb férfiak között. A képzés azonban mindkét esetben legalább három évig tart” (*Rendelkezés* 1.§). A nőtlenségre kötelezett fiatalot külön házban kell képezni a diakonátusra. A MKPK úgy döntött, hogy az ilyen, feltehetően ritkaságszámba menő igényeket egyedi elbírálás tárgyává teszi. Állandó diakónusnak azonban túlnyomórészt idősebb, házas, családos, dolgozó férfiak jelentkeznek.³ Sajátos élet-állapotuknak megfelelő képzési rendet kell tehát kidolgozni, hiszen tekintettel kell lenni a jelentkezők családi és munkahelyi kötelezettségeire is. A képzés két részből áll: *teológiai* tanulmányokból, valamint a diakonátus gyakorlásához szükséges sajátos *lelki* és *pasztorális* felkészülésből. Szentelés előtt a szentelendőnek be kell fejeznie teológiai tanulmányait. Bármely világiak számára is megnyitott teológiai főiskolán tanulhatnak a jelentkezők. Az állandó diakonátushoz azonban nem követelmény a teológiai diploma, elégséges a Pázmány Péter Római Katolikus Hittudományi Egyetem Levelező Tagozatán, vagy ennek a színvonalnak legalább megfelelő, más intézményben megszerzhető végzettség. Ez a rendelkezés összhangban van a világegyházban szokásos gyakorlattal. A jelentkezők életkora és családi állapota általában a levelező teológia elvégzését teszi lehetővé. Az ilyen jellegű oktatás azonban csak általános teológiai alapismereteket nyújt, de nem feladata a diakonátusra való sajátos lelki, pasztorális, homi-

2 Az *Irányelvekkel* együtt megjelent: Egyházfórum 19.sz. 92/3

3 Nős férfiak számára a MKPK a szenteléshez szükséges kort a betöltött 35. évben határozta meg. Ez alól 1 év felmentést adhat a megyéspüspök, további felmentés a Szentszéknek van fenntartva.

letikai stb. felkészítés. Ezért az állandó diakonátusra ké-
szülők speciális felkészülését a teológiai tanulmányokkal
párhuzamosan, vagy a teológiai tanulmányok után más
módon kell megoldani. A MKPK *kötelező* jelleggel előírja,
hogy a jelöltek valamilyen formában a teológia tanulásán
túl speciális módon felkészüljenek a diakonátus rendjéhez
tartozó feladatok ellátására: „A diakonátusra való sajátos
gyakorlati, liturgikus, pasztorális, lelki és közösségi felké-
szülés diakonátusi körökben történhet, vagy a megyéspüs-
pök előírása szerint egyéb módon” (*Rendelkezés* 1. 2.2.). A
MKPK tehát nem írja elő kötelező jelleggel, hogy kizáró-
lag diakonátusi körökben lehet a szentelésre felkészülni,
de a rendelkezéshez fűzött *Irányelvekben* csak erről a le-
hetséges formáról beszél.

Megvilágítást igényel a diakonátusi kör fogalma. A kép-
zés ezen formájának ma már „történelminek” nevezhető
gyökerei vannak. A 2. világháború után több szálon is je-
lentkezett igény a diakonátus visszaállítására. A dachau
koncentrációs tábornot megjárta teológusok éppúgy felismer-
ték a krisztusi szeretetszolgálat fontosságát az egyház-
ban, mint a megerősödő német *Caritas* munkatársai.
Ezekhez a gyökerekhez társult a francia munkáspapok ta-
pasztalata, akik életszerűen bemutatták, mennyire szük-
séges, hogy az egyház felszentelt hivatalviselői által is
jelen legyen a társadalomban, a hétköznapi világban.
Ez a tapasztalat nagyban hozzájárult a diakonátus teoló-
giájának (újra)felismeréséhez: Míg a pap az eucharisztia-
kus közösség vezetőjeként az egyházközség
középpontjában áll, addig a diakónus a terepen, sokszor a
peremen azon munkálkodik, hogy a távollévőket, elsza-
kadtakat, rászorulókat bekapcsolja az egyház életébe. A
diakonátus megújítását sürgették a missziós országok
püspökei is abból a megfontolásból, hogy „azok a férfiak,
akik ténylegesen diakónusi szolgálatot teljesítenek, ...
megerősödjenek az apostoloktól áthagyományozott kézfel-
tétel által, és közelebb lépjenek az oltárhoz, hogy a diako-
nátus szentségi kegyelmeivel megerősödve
hatékonyabban tölthessék be tisztüket” (*Ad Gentes* 16).
Mindezen szellemi irányzatokat egyesítve alapította meg
a fiatal Hannes Kramer 6 főiskolai hallgató társával 1951-
ben Feriburgban az első diakonátusi kört. A kör alapítói
mint a német *Caritas* leendő munkatársai szociálpedagó-

giát és szociális munkát tanultak. Ebben a kis körben kezdték keresni a krisztusi szeretetszolgálat, a diakónia megvalósításának lehetőségét. Hamar eljutottak a szentségi diakonátus gondolatáig.

Már a zsinat előtt gombamódra szaporodtak az ilyen kis szellemi műhelyek, ahol rátermett vezetők segítségével érettebb korú férfiak igyekeztek tisztázni hivatásukat, készültek a diakónia gyakorlására. S ez a képzési forma mondhatni kizárólagos módon terjedt el a világegyházban, s mutatis mutandis ma is egyeduralmodó a világ mintegy száz országában, ahol már bevezették az állandó diakonátust.

Mire szolgál a diakonátusi kör? A MKPK irányelvei szerint négy alapvető feladata van:

- bevezetés a lelkiéletbe,
- a hivatás tisztázása,
- személyes tapasztalatcsere,
- segítség nyújtás a teológiai felkészülésben.

Az állandó diakónus lelkiisége összetett: Fölszentelt személy, s így a hierarchia tagja, szolgálatát szentségi kegyelem erősíti és teszi hatékonyá. Ugyanakkor házasember, aki a világban él. Lelkiiségének egységesítő eszméje a szolgálat. A körök összejövetelein ajánlott a házastársak részvétele is, hogy az egész család lelkiisége formálódjon Krisztus mértékadó szeretete szerint. Az összejövetelek fontos eleme a zsolozsma közös imádkozása, éneklése. A jelöltek a körben ismerkednek a diakonátus történetével, teológiájával. Szentírási gyökerekből kiindulva, az egyháztörténelem tapasztalatait vizsgálva tisztázzák a diakónus sajátos hivatását, helyét az egyházban: mi a diakonátus, ki a diakónus.

A diakónusi hivatás felismerésének alapvető követelménye, hogy a leendő diakónusok ne egyházi „mindenesnek”, plébániai „segédszemélyzetnek”, lelkipásztori „segéderőnek”, csökkent értékű „mini-papnak” tartásuk magukat, hanem a Diakónus-Krisztus szentségi jelének az egyházban, akik „szentségi kegyelemben megerősödvé Isten népének szolgálnak a liturgia, az ige és a szeretet diakóniájában a püspökkel és a papok testületével közösségben” (LG 29).

Ajánlatos, hogy a házastársak is tanulmányozzák a diakonátus teológiáját, hiszen a feleségeknek előzetesen írás-

ban hozzá kell járulniuk férjük szenteléséhez. A kör összejöveteleinek látogatása a garancia arra, hogy a feleség tisztában van azzal, mihez adja hozzájárulását.

A diakonátusra készülők általában humán, emberközeli foglalkozási ágakból kerülnek ki, s a segítő hivatásokban nagy élettapasztalattal és szaktudással rendelkeznek. Önmaguk és egymás formálásában, képzésében nagy szerepe van a kölcsönös tapasztalatcserének. A körben sajátíthatják el a jelöltek mindazt, ami teológiai oktatásból kimaradt (homiletika, liturgia, szentségi lelkipásztorkodás, rétegpasztoráció: betegek, haldoklók, hajléktalanok, szenvedélybetegek, börtönben lévők stb. lelki gondozása).

A kört a püspök által kijelölt püspöki megbízott vezeti. Feladata, hogy gondoskodjék a kör(ök) működésének személyi és tárgyi feltételeiről (megfelelő hely, előadók, tankönyvek stb.). A püspök kinevez továbbá a kör(ök) mellé egy papot lelkivezetőnek. A lelkivezető legyen a tagok segítségére a hit és az élet kérdéseiben, valamint a diakónusi hivatás tisztázásában. A kör tagjai maradnak a már felszentelt diakónusok is, akik személyes példájukkal segítik a pályázók felkészülését, s a körben történik a felszenteltek lelkiéletének elmélyítése és állandó továbbképzése is.

A MKPK a diakonátusi körök céljáról és működéséről nyújtott irányelveiben igazodik a világegyház bevált, igényes és haladó gyakorlatához.

Az állandó diakonátus gondolata erőteljesen a kalocsai egyházmegye lelkipásztori kisegítőinek körében jelentkezett a 80-as évek végén. A diakonátus hiányát elsőként az igehirdetésben és a liturgiában ránk bízott feladatok jelezték, hiszen civilként diakónusnak fenntartott feladatokat is el kellett látnunk püspöki megbízás alapján. A diakonátus lényegét a szeretet diakóniájának primátusát a hármas küldetésben ekkor még nem láttuk világosan.

A diakonátusra való készület igényével dr. Paskai László koadjutor érsek hozzájárulásával 1987 decemberében megalakítottuk a *Szent István Diakonátusi Kört*. A tagok valamennyien rendelkeztek teológiai végzettséggel és főállásban is tevékenykedtek. Országos szabályzat hiányában összeállítottuk ideiglenes szabályzatunkat. Dr. Dankó László 1989. augusztus 18-án szabályzatunkat egyházmegyei használatra jóváhagyta. Püspöki megbízottnak kine-

vezte Széll János kanonok-irodaigazgatót, lelkivezetőnek pedig Szeghalmi Ambrus sükösi plébánost. A főpásztor felhívta figyelmünket, hogy nemcsak a jelölteknek kell az állandó diakonátusra felkészülniük, hanem az egyházmegye papságának és híveinek is.

Tevékenységünket ezek figyelembevételével kezdtük szervezni. Évente tíz alkalommal gyűltünk össze vasárnap délutánonként mindig másik plébánián. A helyi plébánosokat is bevontuk a készülétkébe, gyakran őket kértük fel előadónak. Az egyházközségekben asszisztáltunk a szentmisén, a prédikáció a diakóniáról, diakonátusról szólt. Így már kezdetől együtt alakult a papság, a hívek és a diakonátusra készülők szemléletmódja. Összejöveteleinket a lelkivezető vezette; minden találkozóznak volt szellemi és lelki programja. Évente tartottunk hosszabb lelkinapot. Tanulmányoztuk a diakonátus teológiáját, történetét, külföldi gyakorlatát. Tanulmányaink fokozatosan irányították figyelmünket az *ige* és a *liturgia* szolgálatáról a diakónusi hivatás kulcsfogalmára a *szerepet diakóniájára*.

Mint hogy Magyarországon nem állt előttünk hiteles minta, főpásztorunk hivatalosan megkérte dr. Friedrich Wetter müncheni bíboros-érseket, legyen segítségünkre a képzésben. Lelkivezetőnk vezetésével több tanulmányutat tettünk a Münchener egyházmegyében, ahol jelenleg 135 állandó diakónus működik. Megismerkedtünk az ottani körök munkájával, rányílt szemünk a diakónus sajátos, semmivel nem helyettesíthető, nem „pap-pótló” szerepére, a diakónusi szolgálatok hihetetlen sokszínűségére.

Ezután kapcsolatba léptünk a freiburgi székhelyű Nemzetközi Diakonátusi Központtal is, melyet még a zsinat idején Rómában alapítottak VI. Pál pápa jóváhagyásával az állandó diakonátus bevezetésének a támogatására. A Központ által rálátásunk lett nemcsak az európai, hanem a többi kontinens gyakorlatára is.

A Központ szervezésében 1991 áprilisában Budapesten tartottuk a kétévenként megrendezett nemzetközi diakonátusi kongresszust, amelyen a Vatikánt dr. Kada Lajos érsek képviselte. A kongresszus előtt bocsátotta ki a MKPK az országos szabályzatot. 1992-ben körünk tagjai felvették a lektorátus és az akolitátus szolgálatát, s az ún. „gyakorló plébániákon” mint akolitusok tevékenykedtek.

A lektorátus és az akolitátus megfelelő gyakorlása lényegi eleme a képzésnek. A felkészülés utolsó fázisaként a kalocsai egyházmegye 1993. évi tavaszi papi rekollekciójának témája az állandó diakonátus volt.

Az év elején a főpásztor úgy ítélte, hogy körünk három tagjának esetében mind a jelölt, mind plébánosaik és egyházközségeik felkészültek a szentelésre, s április 8-án állandó diakónussá szentelte Jagicza József kántor-hitoktatót (Dusnok), Puskás Lajos egyházmegyei Caritas-igazgatót (Mélykút) és Szántó Ambrus tanár-teológust (Dunapataj). A Körben, immár a felszenteltek közreműködésével, tovább folyik a képzés.

Kada Lajos érsek a budapesti konferencián a világegyház tapasztalatait összegezve megállapította, hogy a diakónusok tevékenysége „ott gyümölcsöző a helyi egyház számára, ahol a diakónusokat gondosan választják ki, alaposan képzik, s ahol rendszeres a továbbképzés”.

A MKPK *Rendelkezése és Irányelvei* jól kitölthető keretet kínálnak az állandó diakónusok képzésére, hogy a magyar egyház is megtapasztalhassa az állandó diakonátusban a „*Szentlélek működésének nagy és látható jelét*” — ahogy a Szentatya detroiti beszédében (1987. szeptember 19.) az állandó diakonátus újrabevetését értékelte.

PERSPEKTÍVA

Osszeállította: Dévény István

Egyházi munkatársak képzése, ez a „súlyponti” témánk. Könyvszemlémben három oldalról közeledem ehhez a kérdéskörhöz. Előbb egy helyzetfelmérést mutatok be, majd a munkatársak kiválasztásával foglalkozó könyvről beszélek, végül a kiképzés és továbbképzés egyik gyakorlati kézikönyvét szeretném ismertetni.

A vallásosság, a kereszténység, az egyház helyzetének felmérésére sokan vállalkoztak az elmúlt években. A „krízis” szó éppoly gyakran fordul ezekben elő, mint azokban a könyvekben, amelyek a természet katasztrófális állapotát és kétségbeejtő jövőjét mutatják be. Nem múlik el hónap, hogy ne jelenne meg ilyen egyházi „katasztrófa-prognózis” néha komoly, de nem egyszer komolytalan szinten. A néhány komolyan veendő közül egyet választok, mert inkább egyről alaposabban, mint sokról felületesen. Választásom egyik indítéka az, hogy Karl Lehmann mainzi püspök, a német püspöki kar jelenlegi elnöke is szerzőjeként szerepel. Nem a „nihil obstat”-ról van itt szó, inkább arról, hogy a magaslaton álló ember perspektívájából is érdemes néha körültekinteni.

Werden unsere Kinder noch Christen sein?
Für eine menschnahe Weitergabe des Glaubens.
Szerk. Jürgen Hoeren és Karl-Heinz Schmitt.
Freiburg, Christophorus Verlag, 1990. 144 o.

Kérdőjeles cím: Vajon gyermekeink keresztények lesznek még?

Tételes alcím: Hogyan kell (kellene) a hitet úgy továbbadni, hogy emberközelen maradjunk.

Öt tanulmány próbál számot adni a kérdésről és a feladatról. Lehmann püspök helyzetfelmérést ad: A hit jelene Németországban — milyen mélyre hatol a krízis? Hans Maier, jelenleg Münchenben a keresztény világnézet egyetemi tanára (előzőleg tizenöt éven át bajor kultuszminiszter, ugyanakkor a német katolikusok országos bizottságának elnöke) a hit jövője felé akar tájékozódni. Karl-Heinz Schmitt Paderbornban a pedagógia professzora, a hitre való nevelés gondjaival foglalkozik. Magdalene Bussmann több egyetem után ma Kasselben munkálkodik, a címadó kérdést választotta, s ezen belül azt a kér-

dést vizsgálja, hogy mit jelent „a gyermekek”, ha a nők (édesanyák) nem tudnak integrálódni az egyházért végzett munkába. Végül Norbert Scholl, heidelbergi egyetemi tanár ír a hitoktatás gondjairól: hogyan lehetne az általános- és középiskolások érdeklődését jobban felébreszteni.

Karl Lehmann a keresztény hit továbbadásának súlyos problémáját a hagyományos gondolkodás- és értékelésmód egyetemes krízisébe ágyazza be. Nem csupán a „rég”i vallás vált kérdésessé, hanem az idősebb nemzedék számára még többé-kevésbé megszokott kultúra is. Másként gondolkodnak a fiatalabbak (nem csupán az egészen fiatalok) a családról, a nemzethez vagy néphez tartozásról, az állam szerepéről és kötelességeiről, a konszolidált életről, a biztosított életkörülményekről, sőt akár az otthon berendezéséről. Megváltozott az értékrendszer, így magától értetődő, hogy az egyház által képviselt értékvilág is sokat veszített szerepéből. Ilyen körülmények között viszont nem csupán arról van szó, hogy új eszközöket kell (kellene) keresnünk a hit továbbadásához. Képszerűen kifejezve: ne gondolja senki, hogy csupán a hajtószíjak koptak el a sok használatban, amelyek arról gondoskodnának, hogy a nemzedékek közötti „energiaátadás” sikerüljön. Felújított hajtószíjakkal sem lehet sikert elérni, ha maga a szerkezet vált problematikus. S nem csupán az új nemzedéké, a régié is! Hiányzik a hit tartalmával való személyes kapcsolat élménye.

„Nem csupán a hitnek megszokott utakon és megszokott eszközökkel való továbbadása vált kérdésessé, hanem maga a hit. A hagyományozás krízise ezért elsősorban a hit számára jelent kihívást. Aki komolyan akarja venni a krízist, annak ebbe a mélységbe kell lehatolnia. Felelőtlen kozmetikai kísérlet és pusztá nyugtatószer lenne, ha nem vállalkoznánk arra, hogy elfogadjuk ezt a kihívást.”

Kérdés: milyen elemi emberi tényezőkre kell figyel-nünk, mi lenne legfontosabb teendőnk?

1. Ne gondolja senki, hogy hite által messze magasra emelkedik a világ fölé. Úton vagyunk mindannyian, kísértések, megpróbáltatások, támadások, sok-sok belső bizonytalanság között. Ez a tény minden „kívül-állóval” megteremtheti a szolidaritás kapcsolatát. „Testvéries módon hinni azt jelenti: ne játszunk meg mások előtt semmit; tanúságot csak arról tegyünk,

amit szenvedve, megimádkozva magunk is átértünk, vagy legalább kísérletet tettünk az átélésre; harcoljunk naponta az ellen, hogy a hitigazságok és erkölcsi előírások megtanult és begyakorolt szavai rutinná váljanak számunkra úgy, hogy már nem is nagyon tudjuk, miről és miért van szó.” Ez nem jelenti azt, hogy korunk minden zavaros eszméjével meg kell ismerkednünk, de annyit jelent, hogy nem tagadjuk meg emberi alaphelyzetünket: mi magunk is kereső-kutató emberek vagyunk.

2. A keresztény hitrendszer egy egységet képez ugyan, de vannak „súlypontjai”. Néhány alapvető igazság áll középpontjában. Radikálisan egyszerűvé kell ezért válni hitünknek, hogy azok, akikkel érintkezünk, lásák és érezzék, miről van szó. Különben az a veszély fenyegeti őket, hogy a sok fa miatt nem látják az erdőt, — a hit ezernyi elágazása miatt nem látják a törzset és a gyökereket.
3. A százával jelentkező szektáktól (s ezeknek vonzóerejétől) egyet tanulhatunk: a hit nem száraz elmélet, nem racionálisan fogalmazott tételek gyűjteménye, hanem egész embert — tehát érzelmeit és akarati elszánásait — mozgósító erőforrás. A közösséghez tartozás is „élményt” kíván. Mindkettő meglehetősen „hiánycikk” nálunk.
4. A hit igazi tanúságtétel nélkül a kívülállók számára legjobb esetben egyfajta világnézet (rossz esetben főlegleges babona). Nem a térítés szándékával kell a hit igazságait hirdetni, hanem annak belső igazsága miatt. A pusztá hirdető propagandát üz, de ebből élet nem fakadhat. Az intézménynek már nincs meg az a magától értetődő bizonyító ereje, mint az elmúlt időkben.

Ezek után felmerül a kérdés: hogyan kell munkatársakat választani ennek a sokrétű feladatnak végrehajtásához? A növekvő paphiány kiterjeszti az érintettek világát: egyre többen kerülnek egyházi alkalmazásba mint hitoktatók, plébániai kisérgítők, lelkipásztori munkások — férfiak és nők, „laikusok”.

Eignung für die Berufe der Kirche.*Klärung, Beratung, Begleitung.*

Szerk. Hermann Stenger.

Freiburg/Basel/Wien, Herder, 1988. 286 o.

Három pap és egy „civil” fogott össze, hogy ebben a kérdésben elmondja felismeréseit. Mindannyiuk mögött komoly felkészültség és hivatási tanácsadási munka áll. „Az egyház jövőt is formálni tudó ereje lényegében attól függ, hogy a hivatalos vezetők a különböző egyházi hivatások számára a jelentkezők közül megfelelő munkásokat tudnak-e választani, s képesek-e arra, hogy a választottak emberi, hívó és hivatási identitását gondozzák és érleljék.” Ezekkel a szavakkal indul útnak a „négyesfogat”, hogy bemutassa: mi a feladat és mi a teendő. Az egész munkáról még áttekintést is alig nyújthatunk, hiszen már a részletes tartalomjegyzék is hat oldalt vesz igénybe, nem is beszélve a „hasznos kiegészítő irodalom” összesítve több mint húszoldalas felsorolásáról.

Friedrich Wulf a jezsuiták „öreg gárdáját” képviseli a Vatikáni zsinaton teológus „szakértőként” működött közre. Tanulmányában áttekintést nyújt az egyházi munkakörre való választás kritériumainak történetéről. Az első századokban a szándékvilág állt középpontban. Ez különösen felerősödött a IV. századtól kezdve, mert az állami elismerés megtámadta az alapokat, „kifizetődő” volt az egyházi szolgálat. „Vissza kell tartani a papságtól azokat, akik csak a javadalom miatt akarnak részesedni ebben a méltóságban” — írta Symmachus pápa a VI. század kezdetén.

A megfelelő teológiai képzettségre Nagy Károly rendelete alapján kezdtek ügyelni a koraközépkorban. A székesegyházak mellett alakult iskolákban azonban csak a papság egy része jutott kiképzéshez. Az általános nívó még a XV. században sem volt magas. A Trentói zsinat is csak az „utolsó pillanatban” vette elő a témát, s írta elő a püspöki szemináriumok alakítását. Az alkalmassággal kapcsolatban pedig a zsinatot követő Római Katekizmus ad világos választ:

- erkölcsös életvitel
- az igaz hitben való képzettség

- helyes szándék
- egyházi meghívás.

A következő évszázadok pápai dokumentumai különösen ez utóbbit hangsúlyozták. Csak a XIX–XX. század fordulóján erősödnek a hangok, hogy a hivatástudatnak is döntő szerepe van. Mi a helyzet ma? „Szekularizált társadalomban élünk, döntő szerepet játszik ezért az, hogy az egyházi szolgálatra jelentkezőket élő hit és eleven lelkeség töltse meg. A legutolsó pápai nyilatkozatok is ezt hangsúlyozzák. Ezt a követelményt azonban mindenképpen össze kell kapcsolni a mai fiatalok (nem egykönnyen felismerhető) pszichés állapotával. Ezt XII. Pius pápa nem csupán ajánlotta, hanem megkívánta. Tapasztalattal rendelkező szakemberek tanácsadó közreműködésére van itt szükség, akik az egyházi szolgálat spirituális feladatkörét is értékelni tudják.”

Ehhez a megméréshez akar segítséget nyújtani elsőként Hermann Stenger, redemptorista szerzetes, innsbrucki pasztorálteológus. Már nemcsak a jövőd papokra tekint, hanem szem előtt tartja azokat is, akik „laikusok” maradnak ugyan, de egyházi szolgálatra jelentkeznek. Tanulmányából csak azt emelem ki, aminek adottságként jelen kell lennie, vagy személyes „munkával” megszerezhető, hiszen a hivatalosan közvetített teológiai és lelkipásztori képzést eleve feltételeznünk kell. „Képességlistája” így hangzik (a pontosításra több mint 40 oldalt szentel): A jövőd egyházi munkás legyen képes arra, hogy

- az emberekhez személyesen, individuálisan közeledjék
- az élet közvetlen adottságait, a valós életet a maga teljességében tudja szem előtt tartani
- élő-eleven remény töltse meg, bizakodása mindig győzni tudjon a bizalmatlanság, kételkedés felett
- erős akarattal tudjon terveket ne csupán kovácsolni, hanem végre is hajtani
- ne legyenek alacsonyabbrendűségi komplexusai
- tudjon szeretni, ne szigetelje el magát az emberek elől
- legyen erős benne a másokról gondoskodni akaró jószándék

— tudjon bírálni, de ne keseredjék bele az elégedetlenségbe

Mindez nem csupán követelmény a jelentkezők felé, hanem feladat a kiképzők számára is — hangsúlyozza Stenger professzor. Hogy mi minden történt már különböző lelkipásztorképző intézményekben, hogyan építették be a pasztorálpszichológiai oktatást és tanácsadást főiskolákon és teológiai fakultásokon (tizenhatot sorol fel!), azt második tanulmányában ismerteti nagyon részletesen. Erre az áttekintésre itt nem térhetünk ki. Olvasnia kell ezt a könyvet annak, akinek feladata, hogy Magyarországon gondoskodjék a jövődó egyház „szolgáiról”. Inkább a szolgálatban állók továbbképzésével kapcsolatban érdemes egy néhány évvel ezelőtt megjelent — Trier katolikus egyetemi fakultásán elfogadott — disszertációra figyelünk:

Hermann Josef Gross, Fort- und Weiterbildung von Seelsorgern. Ein Entwurf aus der Sicht der Praktischen Theologie.
(Studien zur Theologie und Praxis der Seelsorge, 2. kötet).
Würzburg, Seelsorge Echter, 1989. 521 o.

Disszertációhoz méltóan ötvenoldalas irodalomjegyzék zárja a művet. Ez eleve jelzi, hogy írója széleskörű áttekintésre és nagyon szakszerű megalapozásra törekedett, ezért itt csak egy-egy bepillantásra nyílik lehetőség.

Ha átnézzük, milyen továbbképzési programot állítanak össze a különböző egyházmegyék, meglehetősen tarka képet nyerünk. Úgy tűnik, hogy szinte csak az alkalomszerűség uralkodik, tehát hogy MELYEN célkitűzést követnek, MIT nyújtanak, HOGYAN adják elő, HOL szervezik, MELYEN GYAKRAN kerül sor ilyen találkozóra, azt évről-évre találják ki. Nem is beszélve arról, hogy egy alapvető hibára lehet mindenütt rámutatni: vagy elmélet nélküli gyakorlati utasítások, jótanácsok szerepelnek a programon, vagy gyakorlati lebontás nélküli elméletet kapnak a résztvevők.

Hermann J. Gross arra tesz kísérletet, hogy részletesen felvázolja, hogyan kell „professzionalista” módon szervezni a már munkában álló papok, lelkészek, hitoktatók, teológiaiilag képzett, lelkipásztori munkában álló laikusok

továbbképzését. Könyvének törzsében találjuk ehhez a következő felsorolást:

1. Tervezés

Espereskerületi, egyházmegyés vagy több egyházmegye közös tervekészítésében döntő jelentősége van annak, amit a szaktudomány „kommunikatív részvételnek” nevez. Ez azt jelenti, hogy nem lehet kizárólag felülről meghatározni, hogy milyen kurzust ajánlunk (vagy követelünk) a lelkipásztorkodás munkásainak (vagy tőlük). Az sem vezet viszont rendszeres kiképzéshez, ha a beérkezett igények alapján áll össze a program. A közbeeső megoldás azt kívánja, hogy a tervekészítés első szakaszában sokan vegyenek részt, de a végső formát mégis a „főtervező” határozza meg.

2. Célkitűzés

Elsődleges cél csak az lehet, hogy a munkatársakban erősítsük önmaguk teljes emberségével és hívó magatartásával való „azonosságát”. Minél nyugodtabban és kiegyensúlyozottabban ember és hívó valaki, annál inkább remélhető, hogy egyházi munkájával is azonosulni tud. A továbbiakban azonban arra kell ügyelni, hogy konkrét célokra csak megfelelő munkamegosztással lehet törekedni. Abszurd az az elképzelés, amely itt-ott még mindig uralkodik az egyházi vezetőkben: ha valaki egy munkaterületen nagyszerűt alkot, akkor bizonyára ilyen lesz más területen is (s a megbízatás alatt összeroppan, vagy feladatát rosszul végzi); vagy pedig eleve feltételezik, hogy a pap az egyházközség „ezermestere”, s neki kell mindent ellenőriznie, neki egyedül kell a munkafeladatokat szétosztani. A továbbképzés célkitűzésében ezért az egyes „szakemberekre” kell figyelemmel lenni.

3. Tartalmi meghatározás

A jelenkor sokkal szélesebb műveltséget kíván a lelkipásztori munkában állóktól, mint ahogy azt a múlt követelte. Nem tud igazán a hívekhez szólni az, aki kizárólag a teológia zárt tudományában járatos. Tudnia kell, hogy milyen eszmék, magatartásnormák alakítják az emberek mindennapjait, s ezekkel az eszmékkel és normákkal „párbeszédet” kell folytatnia. A korszellemmel kell talál-

kozni (ahogy azt alsó szinten a napilap, rádió, televízió is jelzi), ha nem akar légüres térben beszélni. Az emberekre való hatásnak is vannak tudományai, ezért a továbbképzéshez szervesen hozzátartozhatnak a lélektan, szociológia, pedagógia... tudományai.

4. A módszer kérdése

Hermann J. Gross tétele: „Arra kell nagyon ügyelni, hogy a továbbképzésben alkalmazott módszer ne álljon ellentétben azokkal a témákkal, amelyekről szó esik. Ha egy 'szakember' előadást tart pl. arról, hogyan kell lelkipásztori szinten sokak együttműködését szervezni, akkor ez nem maradhat elméleti szinten. A továbbképzés során a résztvevőkkel együtt kell konkrét eseteket 'megjátszani', hogy közöttük jöjjön létre az a kooperáció, amelyre később, a valós életben szükségük lesz. Ha tehát az a cél, hogy az egyházközséget fokozódó 'önellátáshoz' vezessük, akkor ezt nem lehet 'önállóan' kurzusokon begyakorolni.”

Szinte csak madártávlatból mutattuk be ezt a könyvet is. Amit mondtunk inkább indítás, mint részletes információ. Gross befejező szavait érdemes végül idéznünk: „Bocsánatot kérek a pénzügyi szóért, de így fejezem ki magam: a munkatársakban található az a 'tőke', amelyet az egyház be tud fektetni. Az egyházi személyi politikának legfontosabb feladatai közé kell hogy tartozzék a róluk való gondoskodás, a továbbképzésükbe fektetett áldozat. A munkatársak megérdemlik, hogy a lehető legjobb folyamatos képzésben részesüljenek.”

* * *

Kiegészítésül még egy könyvismertetést közlünk, amelyet Jakab Attila küldött Strasbourgból. A „munkatársi” problémakörhöz érdekes történelmi háttérképet ad.

**Alexandre Faivre, Ordonner la fraternité.
Pouvoir d'innover et retour à l'ordre dans
l'Eglise ancienne.
Paris, Cerf, 1992. 555 o.**

A szerző jelen művében a strasbourgi egyetem Katolikus Teológiai Fakultásán eltöltött 20 év (1970-1990) tanítói és kutatói munkájának eredményét tárja az

olvasóközönség elé. A kötet valójában cikkek és előadások gyűjteménye, amely heterogén vonásai ellenére is egységes. A műben összefoglaló és egy-egy kérdést elmélyítő tanulmányok váltogatják egymást. Az írások egy része először jelenik meg nyomtatásban, más részük viszont már tudományos vita tárgyát képezte; sőt a szerző egy-egy kitétele ma már általánosan elfogadott, „klasszikusnak” mondható megállapítás.

Az egyház (ecclesia) a „föld sója”, útja a látható világban halad. Ezen adott kereten belül forrott ki öntudata, teremtett struktúrát és alkotott képet önmagáról. Mindez azonban fejlődést, változást, újítást is jelentett és jelent. Ezt a tényt ma egyetlen történész sem tagadja.

Alexandre Faivre kutatói munkája ezen út kezdeti szakaszát, az ókeresztény kort tárja elénk, olyan kérdéseket boncolgatva — mint pl. az egyházi szolgálatok kialakulása és fejlődése — amelyek rendkívüli fontossággal bírnak az egyház jelenét és jövőjét tekintve.

A mű három főrészt tagozódik. 1) Körültekintés és problematika; 2) Klerikusok és laikusok; 3) Törvény és hatalom, — majd egy kimerítő bibliográfiával zárul.

A szerző fő gondolata a változás, amelynek magyarázata a körülmények folytonos változásában keresendő. Így a keresztények számbeli növekedése, az adott kor szociális strukturáiba való beilleszkedés óhaja, a mások feletti uralkodás általános emberi hajlama, valamint az anyagi javak gyarapodása és kezelésének szükségessége. Faivre ebben a fejlődési folyamatban két meghatározó erejű forduló-periódust különböztet meg:

Kr.u. 180-260. — A II. század elején megindult változás kikristályozódásáról van szó, amelynek eredménye a helyi keresztény közösségek megszerveződése a püspök körül. E korban jelenik meg először a „laikus” fogalma (Alexandriai Kelemennél). Jelentése: Isten népének tagja, — de idővel a klerikus ellentétévé válik. A különböző feladatkörök, szolgálatok (mint pl. tanító, lektor, apostol, próféta, evangélista, pásztor, presbiter, katekéta, hitvalló, gyógyító) fokozatosan megszűnnek vagy felszívódnak a liturgikus szolgálatban. Ez három megmaradó „funkcióhoz” vezetett: püspök, presbiter, diakónus. Szó szerinti értelemben végül is csak ez utóbbi nevezhető „munkatársnak” (a püspök munkatársa). A nő, a kor társada-

lomszemléletéhez híven, minden szerepkörből kiszorul, olyannyira, hogy egészen a IV. századig, a laikus fogalom pozitív értelemben nem vonatkozik rá. Cyprianustól kezdve a laikus a klerikus lelki „gondozottja”, akit azután közvetítő szerepe miatt anyagilag neki kell ellátnia.

Kr.u. 380 körül. — Ezen időszakra a klérus hierarchizálódása és (főleg nyugaton) sajátos életstílusának kialakulása jellemző. A laikus, a civil társadalom és az egyházszerkezet összefonódása révén, kétszeresen alárendelt, egyszerű állampolgárrá válik.

A mű legfőbb érdeme az egyes kérdéskörök megvilágítása vagy tömör összefoglalása (mint pl. a kánoni-liturgikus irodalom bemutatása). Ugyanakkor felhívás is egy új egyháztan (ekkléziológia) kidolgozására, amely képes túllépni a klerikus-laikus szétválasztás sajnálatos dualizmusán.

Megjelent az **ESÉLY** 1993/2-es száma

A TARTALOMBÓL:

Kovács Ilona:

Az egészség ára az Egyesült Államokban

Vajda Júlia:

„Mi a húst hússal szeretjük”

Háztartásgazdálkodás a városi munkás háztartásokban

Bill Jordan:

A szociális munka bemutatása

Az **ESÉLY** kapható a nagyobb könyvesboltokban

Budapesten.

Előfizethető a szerkesztőségben.

Cím:

Hilscher Rezső Alapítvány, **ESÉLY** Szerkesztőség

ELTE Szoc. pol. Tszk.

1088. Budapest, Múzeum krt. 4. b-c.

Telefon: 2-66-98-33/298 m.

Előfizetés egy évre: 480,- Ft.

Egy szám ára: 80,- Ft.

DIALÓGUS

A Zsinati Kör nem egyházmegyei zsinati szerv, nem bejegyzett egyesület; ilyen értelemben egy még alig intézményesült szerveződés. Miként az anyag is hol részecske, hol hullám, a Zsinati Kör is kétféleképpen nyilvánul meg. A „részecske” egy tizenöt-húsz fős baráti társaság, amelyben azzal a céllal gondolkodnak, vitatkoznak és munkálkodnak, hogy segítsék egyházunk megújulását a II. Vatikáni zsinat szellemében. Tagjai között van püspök, szerzetes, szociológus, pszichológus, főszerkesztő, teológus, esztéta, filozófus, közgazdász, matematikus, háziasszony, kutató és egyetemi tanár. Jelenleg „A világiak szerepe egyházunkban” című dokumentumon dolgozunk, vatikáni megrendelésre. Egy-két felhívás és megnyilatkozás, valamint az őszi városmajori zsinati nap megszervezése volt látható-hallható eddigi működésünkben.

A másikat, a Zsinati Kör „hullám” állapotát éppen ezek a zsinati napok jelentik, amikor a Szentlélek hullámhosszára kapcsolódva nagyobb körben tanácskozunk egyházunkról, és imádkozunk egyházunkért, lehetőleg mindig valamelyik püspökünk jelenlétében. Ilyenkor — évenként kétszer-háromszor — azokból áll a Zsinati Kör, akik ezeken részt vesznek és azonosságot éreznek velünk. A Zsinati Kör egyházunk szerves része, fő célkitűzése a segítség és a szolgálat. (Kamarás István)

A Zsinati Kör 1993. március 6-i gyűlésének két előadását közöljük az alábbiakban. A teljes anyag a „Keresztény szemmel” című könyvsorozatban jelenik meg.

Dr. Dankó László kalocsai érsek előadása

Közvetlenül a magyar püspökök *ad limina* látogatása előtt kaptam a meghívást, melyet örömmel fogadtam el. A látogatás mind a kalocsai, mind a magyar egyházban való szolgálatomban nagyon megerősített. A Szentatyának ez alkalomból a magyar püspökökhöz intézett beszéde 9. pontjából vett gondolatokkal vezetem be előadásomat a párbeszédről.

A magyar egyház számára fontos keresztény—zsídó és öku-
menikus párbeszéd fontosságának hangsúlyozása után a beszédben egy nagyon lényeges rész következik. Én azt a címet adnám neki, hogy *katolikus-katolikus párbeszéd*. Ennek fontosságáról — úgy gondolom — mindannyian meg vagyunk győződve, és az *ad limina* látogatás után nem vitatkozhatunk többé arról, hogy kell-e, szükség van-e rá. Bizonyítják ezt egyébként az elmúlt hónapok eseményei éppúgy, mint a hozzám intézett levelek, amelyeket azután kaptam, hogy az Új Ember közzétette a hírt mostani találkozókról; hogy jön a kalocsai érsek, és felkért előadóként a dialógusról beszél.

A hozzám intézett levelekből úgy látszik, nem mindenki érti a Szentatya szavait, aki azt mondta: ...„ti túlélítetek az elmúlt negyven évet, de hordozátok annak sebeit. Látszik, hogy meg

vagytok osztva, megpróbáltak benneteket egymással szemben kijátszani: főpapokat és híveket: a híveket valamint különböző csoportokat és pártokat." A pápa és munkatársai nagyon felkészültek erre a látogatásra, s reflexióban, imádságban át kell mindazt gondolni, amit Szent Péter utóda az ő péteri szolgálatában felénk, a magyar egyház hívei, papjai felé jelzett, hogy segítsen nekünk, hogy meg ne fogyatkozzék a hitünk, hogy meg ne ijedjünk egymástól, s hogy ne fenyegezzük egymást. Sajnos úgy látszik, hogy nem mindenki értette és érti ezt, s ezért hálás vagyok Kamarás úrnak, hogy elmondta, mi a Zsinati Kör, kiket tömörít, és mit akarnak.

Két levelet szeretnék idézni. Mindkettőt jószándékú katolikus levélnek érzem, de nagyon elgondolkoztattak. Az egyiket lelkipásztori felelősséggel az itt jelenlévő Lambert Zoltán plébános úr írta. Csak idézek belőle. „Az esemény rám, mint plébánosra, csak annyiban vonatkozik, hogy második alkalommal kéri a Kör, hogy kis templomunkban tarthassák meg összejövetelüket. ... Később a paptársaktól és a civilektől kritika ért: nem lett volna szabad megengedni, hogy a Kör itt tartsa gyűlését. Indoklás: a Kör teljesen alulról szerveződött, ez még nem rossz önmagában, de az esztergomi zsinatot előkészítő hivatalos bizottsággal nem vállal együttműködést. Eddig a bíboros úrral sem egyeztettek működés célját, irányvonalát. Talán túlzottan radikális nézeteiket képviselnek. Mindenesetre a városmajori plébánia nem zárja be érsek úr előtt ajtaját, s amennyiben elfogadja a felkérést, a Zsinati Kör is szívesen látott ezen a rendezvényen”.

Mindenesetre ezekből a sorokból átérzem a plébános úrnak a jó pásztor szeretetével érzett felelősségét, és szeretném biztosítani őt, hogy ezután a levél után megkérdeztem a bíboros urat, s jeleztem, hogy én nem a püspöki kar képviselőjében, hanem mint Dankó László érsek elfogadom ezt a meghívást; engem is érdekel a Zsinati Kör tevékenysége, szeretném megismerni, s a tapasztalatok után esetleg nyilatkozom, hogy mi volt a benyomásom. Kértem, hogy tegyék lehetővé ezt a találkozást itt a városmajori templomban.

Egy másik levelet, ami szintén alá van írva, a Keresztény Értelmiségieknek egy felelős személye írta. Azt írja nekem a testvérem, hogy aggódnak értem, mivel „A Téged meghívó, Nevedet most az Új Emberben is felhasználó csoportosulás közismerten nem egyházas, nem a *depositum fidei* alapján áll. Politikai, ideológiai nézeteik a liberális-szabadkőműves irányzat körébe tartoznak. Komoly emberek, a KESZ vezetőségének a véleménye is megegyezik az én véleményemmel.” - Sajnálám. A KESZ közgyűlése egyébként március végén lesz, amennyiben nem adnak nekem bizalmat, szívesen beadnám a lemondásomat, hiszen kezdetben ők teljesen szabadon mint bejegyzett testület fővédnöküké választottak. De ha most az itteni jelenlétemmel

kompromittálom őket, elnézést kérek tőlük. Nekik is azt mondom, hogy minden tekintetben a párbeszéd híve vagyok. Velük is, másokkal is, a Zsinati Körrel is, amíg lelkiismeretemmel, teológiai gondolkodásommal az ellenkezőjét nem tapasztalom. Szeretném a nyitottságomat megőrizni. Persze ismerem Szent Pál leveleit, s az áldozati hús problémáját is: ehetném, de nem teszem, mert más megbotránkozik rajta. Éppen ezért ez is annak bizonyítéka, hogy a katolikus—katolikus párbeszédre mennyire szükség van.

Fontos rövid idézet még: „Az egész társadalom, a papok, a szerzetesek hiányolják az egyház főpapjainak bátor és harcos kiállását a hit egységéért. Nem kompromisszum szándékokat és a gyengeség jeleit kell mutatni, amikor elfogadod ezt a meghívást.” — Nem így fogadtam ezt a meghívást. „Sokakban zürzavar van, és úgy érezzük, katasztrófa felé megy egyházunk”. — Hát annál inkább cselekednünk kell! Azt írja: „A közöny lassan halálos méreggé válik a magyar társadalomban és az emberben.” — Ezen érdemes volna elgondolkodni, erről is dialógust folytatni.

Előadásomat három részre osztanám. Röviden arról beszélnék, hogy értem én a dialógust, utána rátérnék a Konkordiában megjelent emlékeztetőre, aztán elmondanám összefoglalva téziseimet. Azokhoz délután bárki hozzászólhat, korrigálhatja, javíthatja, ha az egyház érdekében, az Isten országáért, a közösség építéséért akarunk együtt dolgozni. És ez az alapmagatartásunk. Nagyon örülök annak, amit a Kamarás úr mondott, hogy Seregély érsek úr is reflektált ezekre a problémákra. A jövő héten a püspöki konferencián is szóba fognak kerülni ezek a kérdések.

Mindaz, amit én itt mondok, személyes felelősséggel teszem, másokkal nem egyeztetve és nem előkészítve; magam vállalok érte felelősséget. A bíboros úrtól csak azt kérdeztem meg alkalmi találkozásunkkor, hogy van-e kifogása az ellen, hogy én az ő egyházmegyéjébe eljőjsek, s itt nyilvánosan szóljak. Nem emelt kifogást, de zavarta őt, hogy keveset tud a Kör tevékenységéről, s akkor, amikor az ő egyházmegyéje tartja a zsinatát, akkor pozitívabb együttműködést várna. Ertesültem az előző fórum után bizonyos megosztottságról is. Én megígértem, hogy személyes felelősséggel és véleményemmel fogok eljönni az ő egyházmegyéjébe.

I.

Azzal kezdeném a témát, hogy amikor párbeszédéről beszélgetünk, világosan kell látnunk, hogy XXIII. János pápa, aki a zsinatot összehívta, párbeszédéről még nem beszélt. Utóda, VI. Pál pápa volt az, aki 1964. augusztus 6-án *Ecclesiam suam* kezdetű

enciklikájában szolt a dialógusról. Ez volt az első hivatalos alkalom, amikor egy pápai megnyilatkozásban a dialógus szó megjelent. Ennek az elemzése nagyon szép téma lenne. Ide kellene visszamenni mint tiszta forráshoz, hogy megértsük, mi a katolikus—katolikus párbeszéd.

Az enciklika teljes harmadik részét a dialógusnak szenteli. Még pedig annak a dialógusnak, amelynek ebben a világban kell folynia, meg nem állnia, de nem evilágból táplálkoznia. Utána arról beszél, hogy ezt a dialógust Isten indította el, amikor megteremtette ezt a világot. Amikor sokszor és sokféleképpen szolt az üdvösség történetében az emberhez, és hívta a megtérésre. Legutóbb azonban Jézus Krisztus által szolt hozzánk, és benne adta meg az üdvösséget az emberiségnek.

A teljes igazságot kell hirdetnünk, akár alkalmas, akár alkalmatlan erőnkkel a prédikációban, a katekézisben, az emberi élet minden dolgában; még az istentagadókkal is párbeszédbe kell kezdenünk, bár ez komoly nehézsége a dialógusnak. A keresztényeknek, az elszakadt testvéreknek éppúgy feladatuk a dialógus, de ezen a téren is a katolikusoknak kell megtenni az első lépést. Ebben a belső dialógusban azonban sohasem feledkezzünk el a szeretetről, mert ez az első dolog. Milyen jó volna, ha ezt a mai magyar katolikusok is tudnák, hogy a katolikus—katolikus párbeszédnek is a szeretet az alapja. Az gondolkodtatt el engem, hogy egyesek esetleg mennyire közel jutottak már a kirekesztés és a gyűlölet gondolatához is. Hogy nevezhetik ezek magukat kereszténynek? Mit tanultak az evangéliumból azok, akik Krisztus nevében akarnak kirekesztők lenni?

Mikor a dialógusról szólva VI. Pál enciklikájából indulnék ki, tudom hogy ebben nem mondott el mindent az egyház. Jézus Krisztus egyháza történelmi egyház. Mindig fejlődik, mindig tanul, mindig van újabb tapasztalata. Itt már beszél az enciklika az ellentétes nézeteket valló, a másként gondolkodó emberekkel való dialógusról is. A módszerről, a bizalom légköréről, az okos-ságról, a klímáról.

A pápa is szóvátette, hogy ahol nincs meghallgatási készség, ha nem tudunk leülni, figyelni, ott nincs dialógus. Engem kifejezetten meghatott, amikor mondták a szervezők, hogy most nézünk egymásra, s figyeljük meg egymásban Jézus arcát. Úgy érzem, barátok között vagyok. Ha Jézus merte mondani, hogy barátainak tartalak titeket, valóban keressük meg egymásban Jézus arcát. Barátság nélkül ti. nincs dialógus. Van fejreolvasás, van szemrehányás, van ítélet. Bizonyos dolgokat ki kell mondani világosan, de ezek alaptémái a dialógusnak: a szeretet, a meghallgatás, a barátság.

Minden dialógus célja csakis a szolgálat lehet. Hogyan kötelezhetjük el magunkat jobban arra a szolgálatra, amelyre Isten elhívott és elküldött bennünket. Nem zárunk ki senkit. Remé-

lem, ezt sem a Zsinati Kör, sem a püspöki kar, sem a katolikus egyház nem teszi. Ismerem azokat a nyilatkozatokat, amelyeket a Zsinati Kör az elmúlt év szeptemberében a napilapokban közölt, amelyekben a kizárás, a kirekesztés veszélyét látja.

VI. Pál szellemében a dialógusból nem zárhatunk ki senkit.

Milyen alapon akarunk világosságot gyújtani a társadalomban másoknak, ha saját magunk nem rendeződtünk úgy, hogy alkalmasak legyünk a tanúságtételre. Ez a mi nagy felelősségünk. Örülök annak, hogy a Konkordia című újságban megjelent emlékeztetőben mintegy 70 laikus szerveződés felsorolást láttam, akik decemberben összegyűltek Harrach Péter úr szervezésében. Nagyon örülök annak, hogy közöttük a Zsinati Kör is képviseltette magát.

Az ott leírtakkal kapcsolatban mondom, hogy természetesen a *bűnbánatra* mindnyájunknak szüksége van. A nagybőjtben a bűnbánat által megtisztulva, előítéleteket levetve tudnánk ahhoz a nyitottsághoz eljutni, ami minden dialógusnak alapja, mert a dialógusban nem monológ van, hogy mondom a magamét, meg sem hallgatom a másikat. Rákényszerítem, ha tetszik, ha nem, az én véleményemet, s utána majd ő is mondhatja azt, amit én megengedtem neki. A dialógus fegyelmezett beszélgetés, az emberi személyiség és szeretet alapján áll. Amikor az emberek elfogadják egymást, nyitottak egymással és fegyelmezetten beszélgetnek; meghallgatják egymást, és mindenki gazdagabb lesz a dialógusban, ha olyan konklúziókkal érkeznek, ami feltétlenül építi az egyházi közösséget, és gazdagabbá teszi ezáltal a világot is.

Sajnálom, hogy ebben az emlékeztetőben azért vannak elharmarkodott megjegyzések is. A dialógust valóban veszélyeztetik a dilettánsok és az improvizációk. Igen zavart, és szóvá is teszem azt a megjegyzést, hogy az egész egyház dilettánsan van megszervezve. Nem tudom, ki mondta, nem tudom, hogy értette. Jézus Krisztus hibázott volna, hogy egyházat alapít? Vagy Nagy Konstantinnál valóban elromlott minden? Addig jó volt, utána nem? Ki hibázott? Jézus, a Szentlélek, Szent Péter, a pápák, püspökök? Csak az egyházi vezetés? A megkeresztelték nem? Ha van dilettantizmus, keressük meg, s együtt próbáljuk meg ezeket felszámolni. Ez is a párbeszéd témája lehetne.

Valóban veszélyezteti a dilettantizmus a dialógust, de veszélyezteti a politika is. A civilek, a világiak feladata, hogy a politikát csinálják. A zsinat feladatul adja nekik. De egy katolikus—katolikus dialógusban meg kell gondolnunk, hogy politizálni akarunk-e, és hogy kik állnak mögöttünk. Kérdezik tőlem: „Tudja maga, kik állnak azok mögött?” - Párbeszédet nem mítoszok alapján, hanem a realitás talaján állva kell kezdenünk. Az egyházon belül is figyelniünk kell, hogy egy-egy politikai összefonódás ne veszélyeztesse belső párbeszédünket.

Háromféleképpen beszélnek a dialógusról. Az első: a dialógus a világgal. Az embernek ebben a világban kell élnie, és párbeszédet kell kezdenie a világgal. Ezt követeli az ember személyes méltósága és hivatása. Természetesen keresnünk kell azokat a határokat is, hogy meddig mehetünk el, de a kultúra embereivel, az egészségügyiekkel, a családokkal, a családon belül a generációkkal, s mindenféle szinten a világgal való párbeszéd emberi egzisztenciánk követelménye, különben struccpolitikát folytatunk, saját magunkat rekesztjük ki ebből a világból. Tessék a *Gaudium et spes*-t ilyen szempontból elolvasni a Zsinati Kör tagjainak.

Másodszor — az *ad limina* után, harminc évvel a zsinat befejezését követően — nyomatékosan aláhúzom annak szükségességét, hogy elinduljon az egyházon belüli dialógus a szeretet és az engedelmség jegyében. Nem akarom ennek a témáit sorolni, hiszen maga a zsinat nagyon sokat megjelöl közülük. Építő jellegűnek kellene lenni, s nem valakik ellen, gondolok a szektákra, hanem valamiért: Jézus Krisztus evangéliuma melletti tanúszkodásért van rá szükségünk, hogy szolgálni tudjunk, hogy fiai lehessünk Atyánknak, aki elküldött minket, hogy gyümölcsöket teremjünk ebben a világban. Mindazt, amit a zsinat elmondott a vallásszabadságról, a lelkiismereti szabadságról, az egymás iránti tiszteletről, legyenek feltételei és kritériumai állandóan a belső egyházi dialógusnak. Az újra-evangelizálás, amit II. János Pál annyira fontosnak tartott magyarországi látogatásakor, elképzelhetetlen enélkül a belső katolikus párbeszéd nélkül.

Az aggódókat szeretném megnyugtatni, hogy a *depositum fidei* alapján állunk. Természetesen ismerem Ratzinger bíboros aggódásait az új katekizmus publikálása kapcsán, hogy ti. az egyházban meg kell őrizni a hitletéteményt, de magyarázni és értelmezni is kell. Gondolom, hogy az új, egyetemes katekizmus, amelyet december 8-án mutattak be, segíteni fog minket a katolikus—katolikus párbeszédben. Hogy mi a katolikus hit, azt meg lehet tanulni. Ezért van az egyháznak Tanfőhivatala, ezért van Hittani Kongregációja, azért van az élén egy világhírű teológus, hogy segítse ezt a katolikus párbeszédet. Nem hiszem, hogy aggódni kellene, hogy a Zsinati Kör, vagy bárki, akivel a belső párbeszéd folyik, nem áll a *depositum fidei* alapján. Be kell bizonyítani, s ha bebizonyosodik, akkor azt meg kell nevezni, fel kell rá hívni figyelmét. El kell a szeretet szellemében mondani, hogy maga a Szent Kongregáció az egykori Szent Officium is megváltoztatta módszereit. Nem inkvizíciós módszerek vannak ma abban az épületben. A szeretet, a megértés és a világos beszéd az alapja a katolikus párbeszédnek is.

Az egyházon belüli párbeszéd esetében felhívnam a figyelmet arra, hogy nagy szükség van a *tudományközi párbeszédre*. Az volna jó, ha nemcsak teológusok és lelkipásztorok vennének

részt ebben, hanem más szakemberek is. Viszont egy jó pszichológus, egy jó szociológus nagyon értékes szakember lehet, de nem biztos, hogy ugyanakkor jó teológus is. A módszer problémáit kellene egyszer alaposan tisztázni. Persze, hogy a teológusnak, aki a kinyilatkoztatásban a hit szemével tájékozódik és ítélt, integrálnia kell valamiféleképpen azt is, ami igaz a szociológiában és pszichológiában amikor az embertudományokról beszélünk.

A magam részéről nagyon örülök annak és bizakodó vagyok, hogy a megindult katolikus egyetem esetleg fóruma lesz annak a dialógusnak, amit mi keresünk, amit mi elindítunk. Remélem, hogy a püspökök is meg fognak szólalni, hiszen tanítói Isten népének, s valóban párbeszédet kezdenek különleges csoportokkal és a másként gondolkodókkal is. A szerzetesek, a papok és a laikusok egymás közötti párbeszéde is nagyon fontos. Erre is van az emlékeztetőben több utalás.

A nemzetközi keresztény kapcsolatokat, amelyek 40 év után indulnak Magyarországon is, nagyon fontosnak tartom. Nem csak a püspökök kapcsolatát. Bár az Európai Színódusról úgy jöttem haza, hogy a legnagyobb baj, hogy az elmúlt 40 év megosztotta még az egyházi vezetőket is. Nem volt például kapcsolatunk a lengyel püspökökkel. Semmi kapcsolatunk nem volt szomszédaink egyházaival. Esetleg manipuláltan a békemozgalom révén. Semmi más. Most eljött végre az idő, hogy az egyházak, vezetői kapcsolatba kerüljenek. De ez kevés. A papság, a szerzetesek és világiak dialógusának kell megindulnia a katolikus—atolikus párbeszédrel. És reménykedő vagyok, hogy ez elindul.

A harmadik terület az *ökumenikus dialógus*. Nagyon sok területe van. Itt nem szabad feláldozni senkinek az identitását. A megértés, a tolerancia nem közömbösség. Sokan félreértik. Azt írta nekem valaki: „... az érsek úr állítólag toleráns, tehát el fog erre menni. Hallottuk, hogy édesapja evangélikus volt, ezért féltjük egy kicsit jó katolikus hitünket.”

Ne aggódjanak: a katolikus egyház gyermeke vagyok a kereszttség óta, már püspökként hatodik éve, s elkötelezett katolikusként vagyok nyitott minden párbeszédre. És mindegyikből meggazdagodva megyek haza. Semmiképpen sem „elkenésről” vagy irenizmusról van szó. Mert ilyen is van! Te is engedsz egy kicsit, én is engedek egy kicsit. Ez hamis békülékenység lenne. De ha mi nem lépünk előre a lelkiismeret tiszteletben tartásában és nincs empátiánk ezekben a párbeszédekben, akkor nem fogunk sokra menni.

Isten minden embernek adott lelkiismeretet. Ez minden emberben Isten hangja. A reformátusban is. És mindenki. Ha ezt a lelkiismeretet nem tiszteltem a másokban, akkor nincs párbeszéd. Nem régen mesélte valaki azt az anekdotát, amely sze-

rint megérkezik valaki a menyországba, s látja, hogy ott evangélikusok, reformátusok, zsidók és mohamedánok vannak. Megkérdezi Szent Pétert: Hol vannak a katolikusok? Ő azt mondja: Most továbbmegyünk, ott van egy nagy terem, ott vannak a katolikusok, de Isten úgy rendezte el, hogy az atyai házban lévő sok lakóhely közül azok, akik ebben a teremben vannak azt hiszik, csak ők vannak itt. Isten meghagyta őket ebben a hitben. Tudom, hogy sántít ez az anekdota, de valamit kifejez: Azt, hogy Isten gondolatai mások mint a mieink.

Nagyon sokat szeretnék beszélni a szeretet dialógusáról, mert itt kezdődik minden. Említem a párbeszédet az ortodox testvérekkel, mert néha-néha megakad. De most újra elindult és folytatódik. Az apostoli eredetről szép párbeszédet folytatunk az anglikán egyházzal. A nők pappá szentelése ebben most akadályt jelent, de remélem, nem szűnik meg a párbeszéd. Az evangélikus párbeszéd 25 éve folyik, s maga a pápa állapította meg egy hónappal ezelőtt, hogy ez szép gyümölcsöket termett „egyházaink” javára. Tanultak közben a teológusaink, biblikusaink, s tanultak a missziók. Hadd utaljak a zsidó-keresztény párbeszédre is. Én magam is résztvevője vagyok. Ez is megakad néha, mert nem beszélünk egy nyelvet, s talán nem érzünk kellő empátiát. Ne ijedjünk meg a problémáktól, s vigyázzunk, hogy ne sértsük egymást!

Van párbeszéd az ateistákkal is. Valaki azt mondta nekem: Könnyebb a párbeszéd velük, mint katolikusoknak egymás között. Nem hiszem abban az esetben, ha felelősségünket és együttműködésünket elhisszük és elfogadjuk, és Isten előtt úgy állunk, hogy ezt a dialógust igazán apostoli lelkülettel tudjuk folytatni a II. Vatikáni zsinat hiteles értelmezésében és szellemében. Ebben bizakodom, s hiszem, hogy ez a mai együttlétünk ebben segít.

II.

Amit pedig az emlékeztetőből érintenék: Miért kell szétválasztani, hogy vannak hagyományt őrzők és jövőt építők? Egyik sem jó önmagában. Ha valaki nem vállalja a 2000 éves hagyományt teológiai értelemben, nem tudja a jövőjét sem építeni.

„Hiányoznak az állandó diakónusok”. — Hát valóban ezen a téren problémák vannak. Én hármát fogok szentelni nagycsütörtökön a kicsi kalocsai egyházmegyében.

Kezdetől fogva átlátom egyházmegyémben a cigányság lelkipásztori problémáját. Itt elhangzott, hogy nem törődik az egyház ezekkel a dolgokkal. Erre nagyon szívesen konkrétumokkal is tudnék válaszolni, nem régen adtam interjút a Cigány Magazin-nak. A titkárom, Rónaszéki Gábor, a családi házból hozta azt a

szellemet, hogy hitoktatóként minden szabadidejét a cigányság szolgálatára szentelje.

„Sok püspök a papok feje felett intézi az ügyeket”. — Hát erről is lehetne beszélni. „A papok jelentős része nem örömmel éli meg papságát”. — Nem tudom. Vannak ilyen problémák is. Nem jó az, ha a papokat sértegetjük, amikor világiak vagyunk együtt; amikor meg papok, a világiakat. A dialógus nagyon jelentős volna e téren is. „A papok nem ismerik a zsinati határozatokat”. — Ebben van valami. De azért van a püspököknek, a papoknak meg a világiaknak is továbbképzésük, amit az előző szinódus nagyon fontosnak tartott. Van néhány pont, amiről szintén szívesen beszélgetnék. Például: „Nincs igazi lelki vezetés”, a másik meg, hogy „Nincs lehetőség a világiak jogainak érvényesítésére”. De nagyon elszaladt az idő.

„Az egyháznak közösségi egyházként van csak esélye.” — Ez szíven ütött. Én értem, sejtem, hogy mi a közösség. Vágyakozom az igazi krisztusi közösségre. Ott, ahol Szent Agoston szavait identitásomat megőrizve el tudnám ismételni: „Veletek vagyok keresztény, veletek vagyok püspök”. Szolgálatomat csakis így tudom értelmezni. Így jöttem haza az *ad limináról*, így gondolkodom. Lépünk előre és építsük a közösséget. Nem fogja más megépíteni nekünk. A Szentlélek alkalmassá fog tenni bennünket, ha bűnbánatot tartunk, ha egymásnak megbocsátunk, hogy felépítsük ezt a közösséget. Plébániák, egyházmegyék, sok minden konkrétum lehetne.

Hitoktatás, hát ez külön fórumot igényelne. Nem értettem igazán, miért kellene „elbúcsúzni az elsőáldozáshoz terelés tömeges formáitól”. Azt megértem, hogy családi ünnep stb. de vannak azért jó tradíciók is. Mint főpap találkozom sokszor a bérmálás szentségével, én is azt vallom, hogy felnőtt korban és előkészítetten kell felvenni, de hogy miért pont a 18. életév legyen a felvétel ideje, erről is szívesen folytatnék lelkipásztori beszélgetést.

A *liturgiával* kapcsolatban csak egy dolgot említek: valaki nevetségesnek és pöffeszkedőnek tartja a klerikusok ruházatát. Én többre szeretném becsülni a Zsinati Kört, minthogy ilyen lényegtelen dolgokat emeljek ki. Aki a liturgiát ismeri, abban azt kell látni, hogy abban Jézus Krisztus tevékenykedik. Valóban a főpap úgy van felöltöztetve, mint ahogy Áront felöltöztették a zsidók. Ez engem sohasem zavart, de ha a híveket zavarja, nem tudom miért olyan nagy probléma ez.

Nagyon szívesen beszélnek az *egyházművészetről* dolgokról, mert nem hinném, hogy minden giccses, ami a magyar egyházban történt, hogy dilettáns módon vannak kialakítva a liturgikus terek, hogy minden giccses ajándékot elfogadunk és beviszünk. Hívom a művészeket: alkotásra, együttműködésre, kritikára, adott esetben a templomok kitakarítására.

III.

Most pedig, befejezésül, téziseimet a következőkben foglalom össze: Szükség van belső dialógusra, katolikus—katolikus párbeszédre. Erre most lehetőségünk van, ugyanakkor meg kell neveznünk közösen, ha valamit az egyházzal ellentétes törekvéseknek ismerünk meg.

Elismerésre méltónak tartom, amennyire eddig megismertem a Zsinati Kör tagjainak keresztény elkötelezettségét, hogy kimozdítsák egyházunkat a társadalmi elszigeteltségből, ahol van. Elismerem, ennél jobban partszélre kerülni már nem lehet. Ne-hogy megint oda lökjenek bennünket, ezért kell összefogni.

Többen úgy érzik, hogy a Zsinati Kör egyes tagjaiban, s bizonyos megnyilatkozásaikban van az egyházat érintő bírálaton túlmenően némi agresszivitás is. Meg kell mutatni, hogy itt nem agresszív emberek vannak, s a tolerancia hiánya. Különben, ha ez lenne, ellenállást váltana ki az egyházon belül más csoportokból, s egy másik szélsőség felé terelné őket.

Azt látom, hogy a Zsinati Kör jeles személyiségei jártasak a társadalomtudományokban, de néha talán tájékozatlanok bizonyos teológiai kérdésekben és az egyházi hagyományokban. Nem merném az egész egyházat dilettantizmussal vádolni. Sok dilettantizmus van. Néha azt lehet érezni, hogy szemléletük és módszereik egyházon kívülről erednek, és keverednek a valóban reális problémákkal, amiket az egyházban észrevesznek és látnak. Nem szabad, hogy a kisértésnek engedjenek, hogy az egyházat csak világi intézménynek tekintsék. Amikor erre kisértést éreznek, vegyék kézbe a zsinat *Lumen gentium* kezdetű dogmatikus konstitúcióját, s nézzék át azokat az evangéliumi képeket: Krisztus titokzatos teste, Isten népe stb., amivel az egyházat a zsinat sem tudta meghatározni, csak körülírni, mert az misztérium.

Ne politikai erők véleményét jelenítsék meg, amikor az egyház társadalmi szerepéről beszélnek. Több katolikus hozzám érkező reflexióiból is azt látom, hogy voltak olyan megnyilatkozásaik, amelyekben a hitoktatás kérdésében bizonyos liberális-szocialista „kiszorító” szemléletet képviselnek a Zsinati Kör egyes tagjai. Nem nagyon beszéltek az iskolai hitoktatás mellett. Bár a hitoktatás problémája valóban nagyon sokrétű. Ez egy külön fórumot érdemelne, mert az egész témát át kellene logikusan nézni, s talán jobban megértenénk egymást.

A katolikus értelmiség, legalább is a KESZ, mintha kikérné magának, hogy kisajátítják egyes zsinati kör tagok az értelmiségi jelzöt maguknak. Véleményem szerint a katolikus értelmiség ne legyen egymásra féltékeny, hanem találja meg egymást, úgyis mint értelmiség, úgy is mint katolikus. Erről a Zsinati Körnek és a KESZ-nek párbeszédet indítványoznék.

A demokratizálás híve vagyok, azonban az egyházban nem tudjuk végigvezetni a demokratizálást olyan stílusban, mint a világban. Erről is sokat kell beszélni. Természetesen nem féltém én önöktől a *depositum fidei*-t. Az egyházban valóban van *depositum fidei*, van péteri szolgálat, van püspöki kollegialitás. Közös felelősség, és erre kellene apellálnunk. A rossz egyházi vezetésnél is rosszabb, ha az egyház autodestrukcióval teszi tönkre saját magát, a struktúráit, és híveit a senki földjére akarja vezetni. Az egyház mindig reformokra szorul, vezetésében és tagjaiban egyaránt. A vezetésében és tagjaiban éppúgy szent, mint bűnös. Luther Mártonnak van katolikus értelmezési lehetősége is. Tehát az új modellek túlhangsúlyozásánál talán úgy érzik a konzervatívabb — nem akarom mondani: konzervatív — híveink, papjaink, teológusaink, hogy itt bizonyos és lényeges vonások kárára hangsúlyoznak bizonyos szociológiai képleteket a Zsinati Kör tagjai.

A pluralizmust fel kell vállalni egyházi és társadalmi kérdésekben is, de valóban a párbeszéd az az út, hogy tisztázzuk, mit értünk alatta. Ha ez a párbeszéd a fenti kritériumoknak megfelelő, akkor rá fogunk jönni, hogy egyet akarunk, és igazán jó irányban haladunk.

Az egyházi vezetés, a hierarchia nem azért szent, mert az emberek kiválóak, tehetségesek; a hierarchia szolgálat, szent hatalom, mert Jézus Krisztus adta át azoknak, akik egyházát vezetik. Isten az egyik embernek a kulcsát — így Paul Claudel — a másikéba tette le. Isten az üdvösség szolgálatát is embereken keresztül akarja az egyházban. Azonban bizonyos struktúráknak az alkalmazását tisztázni kell az egyházban ebben a belső dialógusban.

A magam részéről mint a katolikus egyház püspöke azt valom, s ez a konklúzióm, hogy a hivatalos dialógusra szükség van. Keressük meg azokat a formákat és lehetőségeket, hogy ezt a belső katolikus—katolikus párbeszédet most komolyan, felelősen tudjuk gyakorolni, s valóban legyen közöttünk concordia. Ezt a címet adták most annak az újságnak, ami most először jelent meg, és Harrach Péter úr jóvoltából én is megkaptam. Konkordia, ez több mint együttértés, ebben benne van a *corresponsabilité* is, a kollaborálás is. A konkordia akkor jön létre, amikor valóban lényeges dolgokban egyetértünk, amikor tudunk prioritásokat felállítani, amikor járulékos dolgokban egymásnak szabadságot engedünk. És mindenben legfontosabbnak a szeretetet tartjuk.

Ranschburg Ágnes

Párbeszéd: önmagunk késleltetésének művészete

A művészet — hitünk felől nézve — Isten olyan kegyelmi ajándéka, amely az érintett személy képességeit adja nagyító-közlő eszközül, hírt vinni a lét minden csodájának, és minden szenvedésének is. Fontos benne tehát a személy, aki mintegy prizma-ként éli át, színezi meg a létezés jelenségeit.

A késleltetésben viszont nem az egyéniség színessége a fontos, hanem sokkal inkább a másik emberhez hasonulás képessége. A késleltető fontosnak tartja a másik ember egyéniségét is, ezért átmenetileg képes háttérbe szorítani saját fontosságát. Ezt viszont a művész nem sokáig teheti meg, mert akkor elveszti a közlőképességhez szükséges egyedi színeket.

Összebékíthető-e ez a két ellentétes minőség? Lehetséges-e, hogy egy személyben egyszerre működjön két ilyen ellentétes folyamat? Lehet-e lehetőséget teremteni arra, hogy az egyik személy átmeneti visszavonulása árán egy másik egyéniség új színárnyalatai is megvilágítsanak egy-egy lét-teret?

Aki felfedezi Istent, felfedezi saját alkotóerejét is, amely Isten dicséretére adatott. Amint azonban önállóan alkotni vagy cselekedni kezd, fel kell fedeznie a Teremtés kockázatviselő szeretet-adományában a szenvedést is, mert az önálló lépés során nemcsak öröm, hanem irigység is fakad. Ilyenkor megjelenik az ember égre és földre egyaránt acsarkodó farkas-arca, és felmerül a kérdés: tudjuk-e, akarjuk-e megosztani a létezés terét egymás között, vagy csak mindenáron a saját biztonságunkat keressük benne, remélve, hogy főleg mégiscsak értünk teremtettet.

Válaszaimat C.G. Jung mélylélektana nyomán keresem elsősorban, kiegészítve azokkal a tapasztalatokkal, amire 10 év kényszerűen szabad országjáró zarándoklatom alapján tehettem szert, és amelyekből felépülhetett az eredendően kreativitást szolgáló, ám jelen történelmünkben az intolerancia megelőzésében hasznosítható pedagógiai modell, az ÉLETFA jungiánus iskola.

Alap-tézisek

- I. A késleltetés művészete paradox folyamat: mert háttérbe kell tudnunk helyezni önmagunkat a másik megértése érdekében, ám beleélni magunkat az ő helyzetébe csak akkor tudjuk, ha a saját személyiségünk történéseit is megpróbáltuk már tanulmányozni, azaz előtérbe helyeztük önmegismerési szándékkal.

- II. Mások megértése tehát feltételezi az önismeretet is, amelynek jelentős részét másoknak a mi viselkedésünkre adott válaszából nyerjük. Az emberismeret és önismeret között azonban mégsem állapítható meg elsődlegességi sorrend, mert az önismeretre készítés a belső történések felől is jöhet. A Jung által felfedezett (pontosabban a nyugati pozitívista kultúra számára éppen a vallások tapasztalataiból rehabilitált) introvertált személyiség-típus éppen arról nevezetes, hogy míg az extrovertált egyén első sorban a tárgyakból és külső eseményekből nyeri a cselekvésre készítést, addig az ő számára a belső történések jelentik az elsődleges motivációt.
- III. A személyiség több, eltérő szinten fejlett képességből áll. Aszerint, hogy melyik képességet tudja leginkább tudatosan használni, az ezzel ellentétes pszichikus energiák ugyanebben a működési időben kénytelenek a tudatalatti-ba szorulni. Az ekkor vele szemben álló, éppen ilyen képességekkel rendelkező egyént legelőször riválisként éli át, árnyékként vetítve rá saját hasonló képességének gyengeségét, mert az az erős képesség miatt háttérbe szorulva ritkán jutott fejlesztéshez. (Ezért vagy lekicsinyli, vagy éppen irigyli a másikat, de jobbindulatú alapállása esetén is szimpátiáját kisajátítani akarja, vagy mindenáron hasonulni hozzá, hogy ily módon megszerezhesse azt a képességet, amelyet nem volt módja mindeddig kifejleszteni.)
- IV. Az ember tudása a tudatos és tudattalan ismeretek együtteséből tevődik össze. Ahogy minden állítás és minden meghatározás egyszerre tagadás és elhatárolás is, úgy a tudat kiemelő megvilágítása mögött mindig ott van — árnyékba rejtve ugyan — mindannak a térnek és időnek tapasztalata, amivel az egyén rendelkezik. Tudatunkban hordozzuk mindazt, ami a gondolkodás és tapasztalás ismétlésével gyorsan felidézhető ismeretté vált. Tudattalanunkban viszont ott van mindaz, amit egy rövid időkeretben nem tudunk előhívni, mert nem tudunk vagy nem akarunk visszaemlékezni rá, megrázó volta vagy éppen vélt jelentéktelensége miatt.
- V. A tudattalan azonban nemcsak a megtörtént dolgok, hanem a lehetséges dolgok tárháza is. Nemcsak egyéni tu-

dattalannal bírunk, hanem az emberre, mint létezőre általában jellemző lehetőségek tárházával, a kollektív tudattalannal is. Mert az ember lehetőségeit befolyásoló természeti és társadalmi környezet egyaránt hasonlóná teszi az egymáshoz közel élők viselkedéstárát. Ez az alapja annak a kimondott és kimondatlan konszenzusnak, amely hasonló reakciókat eredményez az egy lehetőség-környezetből jövőknél a napi és a történelmi döntésekben egyaránt.

Ne materiális determinizmusra vagy fatalista predestinációra gondoljunk azonban itt, hanem az ember problémamegelevenítő képzeletének szimbolikus nyelvére, amely összecseng a világ nagy tradícióiban, mint pl. a Vízözön-látomás. Ugyanakkor minden népcsoport egyéni feladatai szerint bővíti ezeknek a kulcs-képeknek a tárházát, amit például jól nyomon követhetünk az Életfa ősképe körül. Ahogy a Teremtés könyvében (Barsi Balázs nyomán) a „tekintetre szép”, a „táplálkozásra alkalmas” fa az esztétikai és biológiai szükséglet-kielégítés mintaadója, az „élet fája” az örök élet vágyát, a „jó és rossz tudás fája” pedig a megértés-vágy lehetséges viselkedés-mintáit közvetíti, úgy képeznek választékhatókat a kollektív ősképek a választás elé kerülő egyén számára.

- VI. Ugyanakkor még mindig nem merítettük ki a tudás összetevőit. Mert a tudattalan nemcsak a tudat alatt levőt jelent (annak egyéni és közös vonatkozásaival), hanem ennél még mindig jóval többet: a tudat-feletti kapuját. A lélek tehát nemcsak egyéni és közös létünk lehetőségeinek potenciális birtokosa, hanem részese a mindannyiunkat magába-rejtő, minden lehetőséget hordozó Transzcendenciának, a Lét-Egész csodájának.

Ha racionális napi küzdelemre kényszerülő gondolkodásunk aggódna emiatt a költői megfogalmazás miatt, számára friss és megnyugtató kapaszkodót kínál Jean Guitton párbeszéd-kötete Grishka és Igor Bogdanov fizikusokkal „Isten és a Tudomány” címen. A könyv ugyanis a század új tudományos szintézisének alapjait rajzolja meg, melyben béke-jobbót és segítő kezet nyújt egymásnak a spiritualizmus és a materializmus, hogy most már együtt csodálja a Lét megfoghatatlan művét. Ez mindenképpen a fogyóban lévő közös értékek óvó újra-felfedezését sejteti

velünk, azzal a reménnyel, hogy ez a párbeszéd más területeken is mintául szolgálhat.

Úgy tűnik, itt találkozhat végre Krisztus önmagunk meghaladására sürgető paradox tanítása a realitás világának kettős arcát felfedező csodálkozó tekintetével. Mi magunk azonban csak akkor tudunk közvetítőjévé lenni ennek a szakrális pillanatnak, ha belül is vállaljuk gyenge és erős képességeink, tudatos és tudattalan felismeréseink szembenállásának elviselését. Vagyis megtanuljuk, hogy egyszerre nem lehetünk minden lehetőség birtokában, és éppen ezért belül is meg kell kezdenünk a párbeszédet, egymás után szót adva a teljesítmény-hajszánkban háttérbe szorult szakrális és profán szükségleteknek egyaránt. Ez testi és lelki egészségünk feltétele is, ami végül önmagunk késleltetésének önkéntes ajándékává érik, amit a Másiknak nyújthatunk. Akit most már nyugodtan engedhetünk szóhoz jutni, és így kiegészítő eltérésének, másságának üzenetéből felismerhetjük a Teremtés, mint Egész misztériumát: az egymásrautaltság keresztjében rejlő Szeretetet.

Ahhoz, hogy ezeket a lépéseket magunkon kívül megtehesük, előbb tehát belül kell felfedeznünk a Keresztet, a belső ellentétpárok egymásrautaltságát. A lelki működésünket alkotó négy pszichés alapfunkciót azonban könnyebben ismerjük fel egy-egy abban erős képességű egyénben. Az alkotás folyamatának elemzése szerint pedig ezek mindegyikével mindannyian rendelkezünk, csak különböző adottsági-fejlettségi szinten. Jung mélyreható gyógyító munkája során kristályosította ki azt a két ellentétpárt, amelynek egymással és egymás között bekövetkező ütközését minden döntésre kényszerülő csoport megtapasztalja, a családtól a vállalkozókig ugyanúgy, ahogy ezek a szempontok az egyén döntési dilemmájában is versengenek egymással.

**Az ötletekben gazdag Intuitív-Felfedező
minden alkalommal földreszállásra kényszeríti
a tettekben gazdag Cselekvő-Kivitelező,
tapasztalati tényekre hivatkozva.**

A lehetőségeket bővíteni akaró intuitív viszont joggal hányja szemére, hogy a jelen hasznáért feláldozza a jövőt.

Az élményekben gazdag Megérező-Beleélőt minden alkalommal pontosítva helyesbíti az információkban gazdag Gondolkodó-Ítéelő, mért és ellenőrzött ismeretekre hivatkozva.

Az elevenség szabadságáért küzdő megérező viszont joggal hányja szemére, hogy sivár és személytelen valóságot erőltet az élményre és szeretetre éhes emberekre.

Mostmár csak az a kérdés, mi készíthet bennünket arra, hogy ténylegesen utat keressünk a bent és kint egyaránt a szembefeszülő szükségletek összehangolására.

Az Intuiciók felől is kopogtató Kegyelmet gyakran elutasítjuk megfoghatatlansága miatt, szeretteink és magunk létbiztonságára hivatkozva. Személyességünkkel pedig szégyenlősen visszavonulunk a már bizonyítottnak vélt tudás megfellebbezhetetlen érvei elől.

Csak amikor testünk vagy lelkünk egymást is kölcsönösen betegítő elerőtlenedése kényszerít megállásra, akkor kényszerülünk rá, hogy együtt lássuk elfogyott akaratumk képernyőjén az egymásért szomjazó erőforrásokat. Ha átélésünk és belátásunk még nem sorvadt el egészen, akkor a beszélő tünetek elmondják nekünk az Élő Vizek Forrásának üzenetét. Amit nem enged a tünetünk, azt nem engedték eddig mi magunknak, pl. ahogy nem mertünk megállni imádkozni, sajnálva az időt, vagy szégyelve a gesztust, úgy most nem akar továbbmenni a lábunk. Mindaddig, míg meg nem engedjük a belső hang felerősödését.

Igen ám, de ha már ide eljutottunk, a Kegyelem és a Lelkiismeret hangjához, akkor kézenfekvőnek látszik előhozni a menteséget, miszerint ez utóbbit mindannyian kicsit másképpen értelmezzük.

Kétségtelenül és szükségszerűen, hiszen mindannyiunk létének tere és ideje kezdetétől különbözik a többiétől. Hogyan engedhetünk rajtunk kívül teret az ellentmondások megbékélésének, amikor belül is alig vagyunk rá képesek?

Belül a tudat kettős természetének elismerése segíthet tartósítani azt a megrendítő érzelmi felismerést, amivel betegségünk szolgálhat, ha végre át merjük adni magunkat a Csendnek.

Rájöhetünk, hogy amit tudunk, az csak a nem-tudottal együtt igaz, együtt az Egész. Mint ahogy a Hold látható és árnyékban levő része is együtt alkotják a valóságos Holdat. Helyzetértékelésünk tehát csak a szembenálló, gyakran *ellenségként*

megélt másik véleményével együtt mutatja meg a tényleges igazságot. Szembenállásunk akkor oldható, ha hajlandók vagyunk átvilágítani a Hold árnyékát, és felismerni benne azt, amiről nem akarunk tudni, illetve amin nem akarunk változtatni. Ezzel megteesszük a legnehezebb első lépést az eddig nem kívánt, nem túrt Másik felé, mivel elvállaltuk a sötét okának egy részét. Amikor már nem csak a másiktól várjuk a patt-helyzet feloldását, hanem magunk is akarunk változni, akkor megkezdődött teljes tagadásunk kiszorító-megsemmisítő fegyverének letétele. Csoda-e, ha a másik addig nem mert lépni, amíg tévedhetetlenségünk változatlan ellenállását szegeztük szembe vele?

Ahogy visszaléptünk a támadóállásból, ő is elindul felénk, mert ugyan ki tudja, *ki is fél kitől* igazán? A deviánsokkal folytatott interjúk éppen arról vallanak, hogy a legagresszívabbak félnek a legjobban. Vajon miért, és vajon ki-kí közönyének mennyi része van ebben? Ezek már a Csönd belső párbeszédei.

— Ide jutottunk a belátás felismerése felől.

Nézzük meg még, hogy hova vezet az *átélés megérzése*.

Létünk kettős természetének megéléséhez jutunk el, ami talán az eredeti bűn homálya felé is hozhat egy-két fénysugarat.

Saját létünk egyidejűleg nem teszi lehetővé, hogy valaki más ugyanakkor és ugyanott tartózkodjon, ahol mi vagyunk. Ezért létünk pusztá ténye is árnyékot vet arra, akit kiszorítunk, függetlenül attól, hogy azt szándékosan is tesszük-e. Ezért nemcsak helyzetértékelésünkben kell megkeresnünk a kettős arcot, hanem cselekedeteinkben is fel kell ismerni a pozitív szándék ellenére egyidőben megszülető negatív következményeket is.

Másrészt, születésünk eltérő körülményei más adottságokat és lehetőségeket osztanak mindannyiunknak. Ez cselekedeteinket eredeti szándékunk tényleges következményein túl az *összes cselekedetek összeadódott következmény-terébe* vonja. Ebben a bonyolult összhatásban nem tehető olyan emberi igazság, amely biztosítani képes bárkinek is, hogy csak a saját szándékának tényleges következményeivel és a személyes szükségleteinek megfelelő lehetőségekkel találkozzon. Így viszont mindannyian *védtelemek vagyunk* mások cselekedeteinek *negatív következményeivel* szemben, ámde egyúttal *részeseivé* is válunk a *pozitív következmények* gyümölcseinek is.

Ilyen módon megélve a létezés szándékunktól független kettős arcát, *átélésünk* most már nemcsak a saját kockázataink megelevenítésében szolgál segítségül, hanem behozza látóterünkbe *mások miattunk* bekövetkező *szenvedéseit* is.

Itt rajzolódik ki az előbb megismert belső ellentmondások keresztje mellett most a *külső ellentétpárok* arca. *Extrovertáltak*

vagyunk vagy *introvertáltak* a külső hatásokra adott cselekvő válaszainkban, gyorsan vagy lassan lépünk tehát, és nyüzsgésben vagy magányban, zajban vagy csendben tudunk eleget tenni kötelezettségeinknek. A másik ellentétpár pedig az *optimistáké* és a *pesszimistáké*, attól függően, hogy élete indító szakaszában kit milyen tendenciájú alapélmények értek.

Itt sem eldöntött sorsról van szó persze, de annyiról igen, hogy míg az örömben induló a hegycsúcs boldogító magasából tekint le a völgyre, addig a bánatban induló a ködös völgykatlanból sóvárog a napfényes csúcs felé. Ebből következően pedig az egyik az öröm-bánat-öröm sorozatot futja be, a másik pedig a bánat-öröm-bánat sorozatot. Ezért, — annak ellenére, hogy a két sorozat ugyanazokat az elemeket tartalmazza —, az egymás mellé kerülő két személy mindig az *élmény-skála ellentétes pólusán* foglal helyet, és így a megismert árnyékképző mechanizmusnak megfelelően *ellenérzéseit a másokra fogja proiciálni*. Lehet persze, hogy egy katartikus közös élményben boldog részeseivé válnak a kiegészülés örömeinek, de mennél gyorsabb és kockázatosabb döntésekbe sodorja őket később az élet, annál feszültebbé válhat a közös megoldás keresése. Mert mennél nagyobb az egzisztenciális kitettség, annál nagyobb a késztetés a saját erős principium érvényre juttatására.

Hogyan cipelhetünk ennyi keresztet, van-e kiutunk életünk spontán önvédő egoizmusából?

Akár szakrális, akár profán készletéből keressük a megoldást, el kell jutnunk annak felismeréséig, hogy *létezésünk megosztott, csak együttesen vagyunk birtokosai a múlt és a jelen értékeinek, illetve a jövő lehetőségeinek*. Mindannyian részei vagyunk tehát az Egésznek, miközben paradox módon lelki valóságként személyiségünket éljük meg egészként. Ez a kis Én, az Ego, amely akkor válik „Selbst”-té, szellemi lehetőségei birtokosává, amikor felismeri a rész-egész viszonyában nemcsak ön maga megosztásának szükségszerű kényszerét, hanem a Teremtés egészével *lehetővé váló UNIO* őt is megújító transzcendenciáját.

Idáig persze hosszú az út, az individuáció egész élet önfejlesztő munkáját feltételezi. Sohasem csak önmagunkért, mert úgy meg sem valósulhat, hiszen az ellentétpárokat nem oldhatjuk fel kompenzatív pótcselekvéssel, hanem csak a valódi kiindulópontok tényleges konfrontációjával.

Mikor remélhetünk katarzist?

A realizmus és az idealizmus megoldása egy ponton találkozik, reméljük, fel is ismerik egymást.

Reálisan akkor cselekszünk helyesen, ha egy ellentétütközésben megtaláljuk az ellenkező érdekek figyelembevételének helyes arányát. Ez három érdekcsoport: az *Én* a *Másik* és a *Többiek*. Látszatra elegendő volna tehát a lehetőségeket három

egyenlő részre osztani. A tényleges helyzet azonban az, hogy az *En egy egység*, a *Másik* legalább kettő, mivel önmagát és a mi projekcióinkat is hordozza, a *Többiek* pedig természetesen sok *egység*.

Igy a lélektanilag helyes arányú osztás az arany metszés szabályához vezet el bennünket. Ahol az *En úgy fog aránylani a Másikhoz, ahogy annak aránylania kell az egészhez, vagyis a Többiekhez*.

Még ha vitatkozhatunk is azon, hogy az *En* és a *Másik* közül kién legyen a nagyobb pozíció, azt azonban semmiképp nem kerülhetjük el, hogy akkor a *Többiek* egészével szemben kell megélnünk a kisebb, a rész helyzetét. Tehát sem a ráció, sem a praktikum nem enged kibúvót az alól, hogy ha megállapítjuk *mi-ben vagyunk mi fontosak*, akkor azt is meg kell tudnunk állapítani, hogy *mi fontosabb nálunk*. Ez minden definícióban és cselekvésben ugyanígy benne rejlik, mint az állítás tagadó oldala és a cselekvés sorrend-meghatározó hatása.

Ideálisan pedig akkor cselekszünk helyesen, ha nem Istennél reklamálunk, hogy miért engedi ellentéteink keresztrefeszítő szenvedéseit mindig újratereztetni, hanem megkeressük a magunk hátráltató szerepét az élénk tornyosuló akadályban. Hitünk Kegyelemként értelmezi a praktikumban körülményeknek nevezett következmények pozitív összejátékát, amely viszont gyakran érdemen felül részesít bennünket a lehetőségekből. A részlegességünkön túlfekvő Transzcendencia mindannyiunkat magába foglaló egysége nyilvánul meg ilyenkor. Ezt azonban kegyelmi ajándékként csak akkor tudjuk befogadni, ha felismerjük—elfogadjuk rész voltunkat, amelynek belső gazdagságában viszont a teremtés minden csodájának birtokosai lehetünk, ha figyelő-szerető gazdáivá leszünk adottságainknak. *Kettős természetünket: képességeink korlátait és szándékaink én-központúságát beismerve tudatos megfogalmazást nyer bennünk a Hiány*: így a részlegességből fakadó másság keresztrefeszítő küzdelmeiben megszületik végre a Megváltó Egész befogadásához szükséges ALÁZAT, az Eget a Földdel összekötő mérleg-híd, melynek egyensúlyát ugyancsak az arany metszés szabályai modellezik legjobban.

Egy kérdés — sok válasz

„Megkezdődött az iskolaévvel együtt a hitoktatás. Sajnos ezzel kapcsolatban szomorú híreink vannak. Amíg 1990-ben 646-an jelentek meg a hittanórákon, addig 1991-ben 528-an, 1992-ben 438-an. Ez az általános iskolások összlétszámának kb. 20%-a. Hová lett a kezdeti lelkesedés, felbuzdulás?”

Az előző számunkban feltett fenti kérdésre érkezett levelekből elsőként egy „Gyakorló nagynéni” aláírású levelet idézünk:

I.
Nagyon boldog újdonsült előfizetőjűk lettem pár hete. A Szent István könyvklub katalógusában — és ahhoz is véletlenül jutottam hozzá! — szereztem tudomást a folyóiratról. Az első szám olvasásakor láttam, hogy nevéhez méltóan valóban fórum. És talán nem is kell túl nagy bátorság, hogy rögtön írjak is. Néha már az is segít, ha az ember meggyőződik róla, nem áll egyedül problémáival, látásmódjával.

HOVÁ LETT A KEZDETI FELBUZDULÁS? kérdezzük sokan.

Megpróbálom elsorolni röviden saját tapasztalataimat.

- A szülők maradtak vallástalanok, így nincs otthoni táptalaja, fogódzója az ébredő gyermeki jámborságnak. (Felnőtt fejjel meg már nem lehet életünkbe iktatni azt, ami évtizedekig kimaradt belőle.)
- A hitoktatás kedvezőtlen időpontban történik, sokadik órában, ebéd vagy torna óra után. Ütközések is előfordulnak, hiszen pl. a sportedzések is fakultatívak és akkor dönteni kell, vagy foci, vagy hittan.
- A hitoktatók nincsenek szellemi szinkronban a gyerekekkel. Egy mégoly kedves, aranyos nyugdíjas (tanító)nénit technikai és természettudományos érdeklődésben és gyakran már tudásban is messze le-

köröznek 8-10 éves gyerekek. Emiatt semmi tekintélye, hitele nincs az általa előadottaknak sem.

- „Mindig ugyanazt tanuljuk. Dögunalmas” — panaszkolja egy IV. elemista. Valószínűleg nincs jól felépítve az anyag. Nem haladnak előre ismeretekben, amire egyébként szomjasak lennének a gyerekek.
  - Az érdeklődés az elsőáldozásig tart. És akkor a jámborul felfokozott várakozást nagy csalódás követi: nem „érett” semmit.
  - Ehhez járul az a tapasztalat, hogy „imádkozom, de Isten nem válaszol.” A gyerek feleletet vagy legalábbis párbeszédet vár. Hogy lehet érzékeltetni, hogy egy életen át is késhet a „válasz”?
  - „A mise mindig ugyanaz.”
  - Hiányzik a tévé az ismeretközléshez. Hozzászoktak a gyerekek, ezért hihetőbb számukra az élőszónál és a könyvnél. A turini lepelről szóló film többet segített, mint 50 hittanóra. Még a kissé zavaros Keresztények című Bamber Gacoigne film is élővé tette a keresztutat.
- De az áhitattól remegő hang és mesterkélttség nem használ.

Levelém írása közben 10 éves unokaöcsém érdeklődött, hogy kinek és mit írok. Elmondtam neki. Tapsolni és hurrázni kezdett: „Végre valaki szól a nevünkben” — kiáltotta, és hozzátette: „Kitört a forradalom! Lóporszagot érzek a levegőben!”

Figyelemreméltó, hogy mennyire örült a hírnek. Szívesen járna ő is, ha értelmét látná. És forradalmi változásra vágyik.

Sajnos, azt hiszem, évtizedeket csak évtizedek alatt lehet pótolni.

Köszönöm, hogy elmondhattam!

(Név és cím a szerkesztőségben.)

II.

Ama bizonyos plébániai Híradóban feltett egyetlen kérdésre valóban sok válasz lehetséges, mert **sokgyökerű** problémáról van szó. A teljességre törekvő választ meg sem kísérem, mert a **helyi viszonyok**, adottságok ismerete nélkül ez nem is várható el. Van azonban egy olyan, országosan érvényes demográfiai folyamat, aminek ki-

sebb, vagy nagyobb mértékben, de mindenütt van szerepe még a hittanos tanulók létszámának csökkenésében is.

Már legalább egy évtizede beszélünk/írunk arról a szomorú tényről, hogy 1980-tól kezdődően hazánkban feltűnő mértékben csökken a születések száma, nemcsak az 1974-79 közötti ún. demográfiai hullámhoz, hanem az azt megelőző évtized átlagához képest is. Ennek eredménye, hogy **1980-91 között már 335 154-gyel született az országban kevesebb gyerek**, mintha maradt volna a demográfiai hullámot megelőző évtized magasnak egyáltalában nem mondható átlaga. Mivel napjainkban a demográfiai hullám gyermekei „kimenőfélben” vannak az általános iskolai életkorból, kézenfekvő, hogy az utánuk következő, alacsony születésszámú évjáratok miatt **egyre fogy az általános iskolai tanulók összlétszáma.**

Tanév	1989/90.	1990/91.	1991/92.
Tanulói létszám	1.183.573	1.130.700	1.081.200

Az 1989/90. és az 1991/92. tanév különbsége 102.373 fő, azaz országosan 8,6 %-kal **csökkent** az általános iskolai tanulók létszáma. Az említett plébánia területén a hittanos tanulók száma 646-ról 438-ra csökkent, ami abszolút értékben 208 fő, százalékosan pedig 32,2 %. **Ha a plébánia területén levő általános iskolákban a tanulói létszám az országos átlagértéknek megfelelően fogyott, akkor a 32,2 %-os csökkenés egy kisebb hányadára — pontosan 26,7 %-**

8,6
ak,
vá-
oz-

	Term. szap.: 1970-79		Term. szap.: 1980-89.	
	absz. szám	%	absz. szám	%
Budapest	-294	0,0	-97.248	- 4,7
Debrecen	14.098	8,7	6.008	3,0
Pécs	7.463	5,0	-1.050	-0,6
Szeged	7.666	5,1	521	0,3

Megjegyzés: A természetes szaporodás = a születések és a halálozások különbözete. A negatív érték az ún. természetes fogyás.

Csak a példaként kiragadott négy nagyvárosunk adatai nagyon elgondolkodtatóak. A főváros egyenesen katasztrofális állapotokat tükröz. De nagyon feltűnő a pécsi negatív és a szegedi alig pozitív (0,3 %) érték is.

Nem kívánom tovább „ragozni”, részletezni azokat a sajtós demográfiai folyamatokat, melyek egy város, nagyváros népességszámát alakítják. Csak azt jelzem, hogy érdemes odafigyelni egy-egy városunk össznépességének alakulására is. Pécs lakossága pl. 1980-1991 között összesen 889 fővel gyarapodott, Debrecené 15.732 fővel. Miskolc esetében kiugróan magas fogyásnak vagyunk tanúi: 14.070 fővel csökkent a város lakossága.

Az általános iskolai korosztály alakulásában nagy eltérések lehetségesek ugyanazon város egyes kerületei, városnegyedei között is. Ezért a valós helyzet feltárására az a módszer mutatkozik járhatónak, hogy a plébánia körzetébe tartozó általános iskolák tanulóinak összlétszámát kell összehasonlítani. Az 1989/90. és 1991/92. tanévek létszámkülönbsége már egy konkrét helyi támpont lehet a hittanosok csökkenésének értékelésében. Egy támpont, de nyilvánvalóan nem a teljes válasz. További, és elemzésre érdemes, tanulságos okok bizonyára szép számmal akadnak.

(Dr. Balogh Béla András, ny. főisk. tanár)

III.

Soraimat az „Egy kérdés — sok válasz” hívószöveg apróján igyekszem papírra vetni.

A csökkenő hittanos létszámmal kapcsolatban nem annyira a helyi tapasztalatok taglalásával szeretnék foglalkozni, hanem inkább gondolataimat írnám le.

Saját apróbbacska gyerekeimet már a korábbi években sem „járattam” katolikus hittanra. Hiányoltam a bibliaismertre törekvést, a közösségi klíma/testvérszereteti atmoszféra megalkotásának forszírozását, a közvetlen-spontán istenkapcsolat kiépítésének programba vételét. Idegenkedésemet fokozta a cserkésztség-hittanoság csereszabatosává válása, egymásból következése. (Mindennemű uniformizációtól és dresszúrától viszolygom.)

Ezért aztán csemetéim a Baptista Egyház Vasárnapi Iskolájába járnak...

A hitoktatás iránti érdeklődés talán azért csappan folyamatosan, mert a szülők egyre nagyobb számban jönnek rá: „anyám! én nem ilyen lovat akartam!”

Jézus az akkori mában élve életét, teljesítette küldetését, vitte végbe az Atya akaratát, azaz hirdette a Jó hírt, hogy Isten mégis megbocsát és mindenkinek felett szeret, és ezt a **rendíthetetlen odaadottságot** követendő példaként hagyta hátra az emberek egymást szolgálásban. Harmóniában volt az a priori küldetése a hit- és imaéletével, liturgiában való részt vállalásában — bár az evangéliumok szerint bizonyos tartózkodó szemérmesség tapasztalható e téren Nála.

A mai egyház ezzel szemben liturgia-centrikussága miatt alig életszerű. Már-már színháziasan szolgáltató jellegű a misztérium irányába eltolódva. (Elképzelhető-e a mai templomi gyakorlatban valamiféle disputa vagy „Jézus-féle” felszólalás — mely minden felnőtt izraelit megillette?)

Szen nay András főpát elismerésre méltó lényeglátása is inkább ellenkezést és „árulónak bélyegző” elhatárolódást vált ki a hierarchia többi tagjából, amikor így szól: „... A magunk körén belül még dirigáló egyház vagyunk, s ezért nem vagyunk képesek kifelé sem megfelelő súllyal fellépni.

Ha már felemlítődtek a cseh püspökök, arra is emlékeznünk kell, hogy annak idején példát adtak abban, hogy az elmúlt évtizedekben elkövetett hibákért és mulasztásokért bocsánatot kértek a hívektől. Nem tudom, hogy erre nálunk miért és meddig kell még várni? Létezik egyáltalán nálunk olyan egyházat szerető laikus, aki ne tartaná ezt természetesnek és helyénvalónak?” (Kathpress Info-Dienst Nr.037 (1993.02.14.) ...Egyházfórum 93/1.)

Jézus nem demonstrált, nem gondolta körmenettel zavarba hozni, provokálni, gondolkodóba ejteni az utca emberét, a közömböseket vagy ellenségeseket. Az Ő megalomániája — ha szabad e kifejezést használni — egészen más természetű volt, az Ő biztonságérzete nem a „makro”-ból fakadt.

Küldetését, életének célját, istennectszését abban látta, ha **felnötteknek** beszél a jó hírről — akik folyvást „os-

toba, restszívűek” maradtak, noha elvben felfogóképességük, értelmi szintjük felette állt a gyermekekének.

Tehát ha úgy tetszik a jézusi példa hittan ügyben: Közösségszervezés és felnőttek tudatformálása élmények kíséretében, akik nagy valószínűséggel e szellemben segítik elő gyermekük cseperedését hitben-szeretben-emberségben.

„Akar-e ilyen lovat” a Római Katolikus Egyház?

(Mihálovics Zoltán)

**A JUHÁSZ GYULA TANÁRKÉPZŐ FŐISKOLA
1993. július 5–9. között rendezi a**

**XXII. Szegedi Nyári Akadémiát,
melynek témája:**

VALLÁSPEDAGÓGIA

A tervezett program szerint délelőttönként plenáris előadások lesznek, neves hazai és külföldi szakemberekkel. Délután pedig szemináriumi foglalkozások tapasztalt hitoktatókkal. Este ismerkedés, beszélgetés, tapasztalatcsere és kulturális programok.

Kérjük olvasóinkat, hívják fel hitoktató ismerőseik figyelmét erre a rendkívüli továbbképzési lehetőségre!

SANDRA PALMER

1949-ben született Sydneyben. A középiskolát ugyanott végezte. Ezután a Wagga-Wagga-i tanítóképzőben tanult, majd Angliában, a Cambridge-i egyetemen végzett teológiát. Férje Martin Palmer, szintén teológus. Két gyermekük van. Évek óta hitoktatási módszertant tanít a Metropolitan University of Manchester-en. Cikkét felkérésünkre írta, amiért ezúton mondunk köszönetet.

Papnők az anglikán egyházban

Az 1992-es év Márton napja emlékezetes dátum az anglikán egyház számára: az Általános Szinódus akkor döntötte el, hogy nőket is pappá lehet szentelni. Azok számára, akik ezért dolgoztak és imádkoztak, ez a boldog emlékezés napja; mások számára, akik elleneztek, a bánat és szomorúság napja lett.

A szinódus először 1978-ban szavazott a javaslatról, amikor is kijelentették, hogy — bár teológiai ellenvetés nincs a nők pappászentelése ellen — az idő még nem érett meg rá. Ez a döntés ösztönzőleg hatott a Nők Pappászenteléséért Mozgalom (*Movement for the Ordination of Women* [MOV]) létrejöttére 1979-ben.

Természetesen a mozgalom kezdetei sokkal régebbi időre nyúlnak vissza. Az egyházban mindig voltak erőteljes nő-egyéni-ségek, mint Szent Hilda — aki összehívatta a Whitby-i zsinatot — vagy misztikusok, mint Bingeni Hildegard és Norwichi Julian. A nők egyházi szolgálatba lépésének és pappászentelésének érdekében indított legutóbbi mozgalom első megmozdulásai a XIX. századból valók. 1847-ben Elisabeth Cady Stanton és Lucretia Mott kibérelte a Wesley-i kápolnát (Seneca Falls, USA) és az Amerikai Függetlenségi Nyilatkozat mintájára elkészült a Nyilatkozat az Elvekről (*Declaration of Principles*). Ennek egyik megállapítása az volt, hogy „a nő egyenlő a férfival, és a Teremtő akarta ilyennek”¹

Ez kampányok sorára indította őket, melyeknek a csúcsa a Stanton-féle A Nő Bibliája (*Stanton's Woman's Bible*) közzététele volt 1895-ben. A század elején a női papság eszméje annyira köznapivá vált, hogy a kanadai író L.M. Montgomery serdülő lányoknak írt „Anne of Green Gables” című regénye lehetséges életpályaként beszél róla.

1 Ann Loades: *Biblical Tradition and Interpretation in Feminist Theology*. A Reader, editor Ann Loades SPCK, London 1990

Ezek az egyházon belüli mozgalmak egymást erősítve kapcsolódtak össze az általános nőmozgalommal. Ezt támogatta az a meggyőződés, hogy a nőknek a férfiakéval egyenlő jogai lehetnek a társadalomban, beleértve a felelős pozíciókba kerülés azonos feltételeit is. Tehát nemcsak a szavazati jogról és az „azonos munkáért azonos bért” elvéről volt szó, hanem arról, hogy egy munkát kereső személyről képességei és végzettsége, nem pedig a neme alapján döntsenek. A nemek egyenjogúságáról szóló törvényt (*Sex Discrimination Act*) 1976-ban fogadták el, amely szerint törvénytelen, ha a munkaadók és a szállásadók hátrányosan megkülönböztetnek bárkit is a neme miatt. A vallásos testületek azonban nem esnek a törvény hatálya alá.

A nőkről alkotott felfogás változása a „segítőtárs”-tól, aminek az ember teremtésének második, régebbi leírása mondja (Ter.2,5-25) az „istenképiségben egyenlő társ”-ig, aminek az első teremtéstörténet (Ter.1,1-2,4) mondja, vezetett számos úgynevezett szabad egyházban a nők felavatásáig.

Az anglikán egyházban az apostoli szolgálatról vallott hite miatt lassúbb ütemű volt a változás; első alkalommal 1943-ban Hongkong püspöke, Ronald Hall szentelte pappá Florence Tim Oi Yit, a férfi paphiány idején. (A hölgy később az angliai egyházi elöljárók nyomására lemondott arról a jogáról, hogy papként tevékenykedjék.)² Egyre erősödött az ellentét a nők felszentelése mellett voksoló, egyre növekvő számú episzkopális egyházzal szemben. Angliában az ellenzőknek három fő csoportja volt: Az Apostoli Szolgálat Egyesülete, Nők a Nők Felszentelése Ellen és a Lelkiismeret Ára nevű csoport (*Association of Apostolic Ministry, Women Against the Ordination of Women, Cost of Conscience*). Ez két szélsőséget egyesített az anglikán egyházon belül: az ún. anglo-katolikusokat és az evangéliumiak fundamentalista szárnyát.

Melyek hát a papszentelés mellett és ellen szóló érvek?

Az ellene felhozott érvek központjában az áll, hogy a pap az oltárnál Krisztust képviseli, Krisztus férfi volt, ezért nő nem reprezentálhatja őt. Ez a nézőpont teológiailag alapvetően téves. A egyházatyák tanítása az volt, hogy az Isten emberré lett Krisztusban, és azt állítani, hogy a papnak Krisztust embersége minden mozzanatában is képviselnie kell, logikailag oda vezet, hogy a papnak egyúttal galileai zsidónak is kell lennie. Azt sugallni,

---

2 Az első szabályos női papszentelés 1971-ben volt az anglikán közösségben: Joyce Bennetté.

hogy Krisztus azért volt férfi, mivel az Isten hímnemű, annyi, mint előírni Istennek a nemet; nyelvészetileg nonszensz, ha a monoteizmust meg akarjuk őrizni, mivel a férfiúság olyan fogalom, amelyik feltételezi a nő/férfi kettősséget. Sőt ahogy a teológus Rosemary Reuther rámutatott: „Ha egy nő nem képviselheti Krisztust az oltárnál, hogy képviselheti Krisztus a nőket a keresztfán?”³

Jóllehet vannak olyanok is, mint William Oddie, akik azt állítják, hogy az Isten döntése volt, hogy önmagáról hímnemben beszéljen, és valóban arra tanította a keresztényeket az Írások leírt és a liturgia vizuális nyelvén, hogy ilyen kifejezésekkel beszéljenek róla.⁴

A második érv a nők pappászentelése ellen az, hogy Krisztus csak férfiakat választott tanítványainak. Ha akarta volna a nők papságát, választott volna nőket is. Ezzel szemben meg kell jegyeznünk, hogy a pogányok közül sem választott senkit tanítványul, ami társadalmilag sokkal inkább elfogadható lett volna abban az időben, mint Jézus vándorló életstílusának következménye. Mégis világszerte nagyon kevés zsidó van a papságban. Sok bizonyíték van viszont arra, hogy kezdetben a nők számos jelentős pozícióval rendelkeztek az ősegyházban. Elisabeth Schussler Fiorenza egyike annak a nagyszámú teológusnak, aki kimutatta, hogy szerepük az ősegyházban megfelel a mai papságénak.⁵

A harmadik érv, amelyik főleg az anglikán egyházon belüli evangéliumi irányzat követőitől származik az, hogy a nők felelőssége az egyházban Pál apostol tanításával ellentétes (Pl.1Kor.11,3-12; 1Tím.1,9-15). Ez erőteljes érv azok számára, akik a Biblia tanítását betű szerint értelmezik, habár megkérdezhetnénk, hogy az Újszövetség más helyeit miért nem értelmezik ugyanígy betű szerint, ugyanakkor túl nagy hangsúlyt helyeznek olyan versekre mint a „másik arcunk odafordítására” a hegyi beszédben, és Pál apostol tanítására a fej befedéséről. Mások, köztük sok evangéliumi, azzal érvel, hogy Pál korának embere volt, saját korának megfelelően beszélt. Nem kérdőjelezte meg a nők helyzetét a társadalomban, ahogy a rabszolgaság

- 3 Dr. Shelley Wylie jegyezte le a beszélgetését Dr Reutherral a *What Women Theologians are saying about Christology* című kiadványban. Manchester University 1992. okt. 21.
- 4 Oddie nézeteit összefoglalva megtalálhatjuk: *The Last Bastion Women Priests — the Case For and Against*. Jennifer Chapman Methuen, London, 1989.
- 5 Elisabeth Schussler Fiorenza: *In Memory of Her*, S.C.M. London 1983

tényét sem. Ez azt sugallja, hogy világos teológiai álláspontjának, mely szerint nincs sem pogány, sem zsidó, sem férfi, sem nő Krisztusban (Gal.3,28) van elsőbbsége a mulandó gyakorlati szokásokkal és az erőltetett analógiákkal szemben.

A negyedik ellenérv az ökumenizmusból ered, amelyik szeretné, ha az anglikán szentelések érvényességét mind a római katolikus, mind az ortodox egyházak elismerjék. A döntés utáni vatikáni közlemény úgy látszik beigazolta balsejtelmüket. „Az anglikán egyház határozata új és súlyos akadályát képezi a kiengesztelődési folyamatnak.”⁶

Ennek ellenére mind katolikus, mind ortodox részről hallani, hogy magánemberként sokan fejezik ki örömeiket a határozat miatt, mert egyre inkább erősödő közvélemény és remény, hogy ez bekövetkezik saját egyházukban is. Valójában a római katolikusok, akik transzparensekkel adtak kifejezést lojalitásuknak, azok között voltak, akik novemberben az eredményt a szinóduson kívül üdvözölték.

Másik változata ennek az ellenérvnek John Selwyn Gummer minisztertől származik, aki a közelmúltban mondott le a szinódusban elfoglalt helyéről. Ő azt mondta, hogy *per se* nincs a nők papsága ellen, de tagadja a szinódusnak azt a jogát, hogy ilyen történelmi határozatot hozzon egyedül, az ortodox és a katolikus egyház nélkül.⁷

Az anglikán egyházat természetesen a nők felszentelése elleni határozat anomáliás helyzetbe hozta volna a vele közösségben lévő egyházakkal. Az episzkopális egyházakban külföldön (pl. az USA-ban) felszentelt nők nem működhetnének papként Angliában.

Másrészről a nők pappászentelése mellett szóló érvek nem egyszerűen a szemben álló „Miért nem?” nézet tagadásai. Ezen ellenérveket felhozók ugyanis a nők pappászentelésében annak a hitnek megerősítését látják, mely szerint a férfi és nő egyenrangúak Isten előtt, és ezért egyformán képviselhetik Istent. Egy jelképekben gazdag egyházban a férfi és nő egyenrangúságának szimbóluma az oltárnál erőteljes és használható eszköz ennek az igazságnak a hirdetésére abban a társadalomban, amelyben a nő viseli a rosszul fizetett állások és a szegénység terheinek orszlánrészét az utóbbi években bekövetkezett javulás ellenére is. Ez annál inkább alkalmas érv, mivel erőteljes, és sokan tartanak tőle. Azt szeretnék kimondani, hogy az ilyen állapot a világ felfogása és a teremtés rendjével ellenkező. Azt mondják, hogy a világnak megvan a maga tennivalója, és kijelentik, hogy az egyház őrizze az ősi hagyományait, elfeledkezve arról, hogy az egy-

6 Joaquin Navarro-Vallo vatikáni szóvivő szavai a *The Independent* 1992. nov. 12-i számában.

7 *A Sunday Independent* interjúja, 1992. december 6.

ház mindig is változott a világgal való érintkezés révén. Hitvallását a világi platonista filozófia kategóriáival fejezte ki, bár nem azonosult teljesen azzal. A kereszténnyé tette a pogány/világi ünnepeket; ahogy a téli napéjegyenlőségből karácsony lett, és a Vatikán végeredményben egészen századunkig ragaszkodott az antiszemita fogalmakhoz. Folytatható lenne ez a múlt kedvéért?

A mellette szóló második érv az evangélium szavahihetőségének megőrzéséből származik abban a modern világban, amely legalább fogalmilag elismeri a nők egyenjogúságát. Számos nőt távolított el az egyháztól az az érzés, hogy az egyház őket félreállítja. Gondoljunk a fiatalokra, akik a nemek egyenlőségét valló iskolákban nőttek fel, s az egyház magatartását szokatlannak tartják és úgy érzik, hogy idejét múlt intézmény, amelyik többet törődik a hagyománnyal, mint az emberekkel.

Van még egy gyakorlati érv is, nevezetesen az a tény, hogy jelenleg 1400 nő diakónus van az anglikán egyházban, akik mind képesek ellátni a plébános feladatát az áldás, feloldozás és átváltoztatás kivételével. Mindaddig, amíg az elsőket közülük pappá szentelik, ezek a nők függőségi viszonyban maradnak a férfi papoktól, mivel képtelenek magukra venni a teljes felelősséget egy egyházközségért, és mindig ranglétra alján maradnak a hierarchikus egyházban. Ezek a nők hiszik, hogy papi hivatásuk van, és szeretnék bizonyítani hivatásukat a férfiakéval azonos alapon.

A felszabadítás-teológiától származik talán a legerősebb ösztönzés a változásra. Ez az elnevezés a latin-amerikai teológusoktól, köztük is Sobrinótól származik, de képviselői szerint egyidős az evangéliummal. A megszabadulás evangéliumát hirdeti az elnyomottaknak, mivel Jézusban annak a próféta hangnak a folytatódását látja, amelyik jó hírt hozott a szegényeknek és kirekesztetteknek. De Jézus korának embere volt, és nem emlékszünk arra, hogy szembeszegült volna a rabszolgasággal, mint intézménnyel, jóllehet rabszolgák jelen voltak az első keresztények között. A keresztények csak jóval később ítélték el a rabszolgaságot. Ezt feltételezve a nőpapokban mind a férfi, mind a feminista teológusok a nők teljes egyenjogúvá válása felé tett előrelépést látják, mint egy lépőcsőfokot ebben a történelemben.

Végül is a szavazáson két ember döntésén múlt a javaslat, de ez mégis kettő az egyhez többség volt, mert a szinódus törvénye minden jelentős változáshoz kétharmados többséget ír elő, külön-külön minden házban: A püspökök 75%-a szavazott mellette, a papok 71%-a, és a laikus házban is 4 szavazattal volt több a megkívánt kétharmadnál.

Mi lesz ezután? Mivel az Angol Egyház államegyház, ezért határozatát először a parlamentnek kell megerősítenie. Feltehetően körülbelül 18 hónap telik el az első szentelésekig. Habár biztosították a törvényjavaslattal szembenálló püspököket és pa-

pokat, hogy lelkiismeretben nem kell megalkudniuk, ők mégis folytatják tiltakozásukat. Ez a határozat, bármi is lett volna a döntés, némelyeknek mindenképpen fájdalmat és felháborodást okozott volna. De a többség reménykedve és örömmel tekint előre, mivel a határozatot merész lépésnek tartja e bizonytalan világban.⁸

(Winkler Lajos fordítása)

---

⁸ Azóta az ausztráliai általános szinódus is a nők pappászentelése mellett döntött.

HORVÁTH ZSUZSA

A szerző szociológus. Az alábbi előadás a Kálvin János Körben, 1993. április 30-án hangzott el.

Szektaveszély a tények mérlegén

A megnevezésről

Mostanában mindenki a szektákról kérdez. Először is megragadom az alkalmat, hogy megismételjem: nagyon helyénvaló lenne, ha a köznyelvi használatból kikopna a szekta szó. Használata megnehezíti a normális érintkezést, éppúgy, mint a nemzetek és nemzetiségek gúnynevei. Ha valaki az olaszokat digóknak, a románokat oláhoknak vagy a szlovákokat tótoknak nevezi, hiába teszi hozzá, hogy részéről ebben nincsen semmi sértő szándék, ettől még ez őket sérteni fogja. A sértés ui. nem a szó hangalakjában, fizikai valójában van, hanem a kommunikálók viszonyában.

Nevezhetnénk ezeket a vallási közösségeket egyházaknak, kiségyházaknak, szabadegyházaknak, vagy ha valaki ki akar tartani amellett, hogy az egyház terminus csak a keresztényeket illeti meg, még mindig beszélhetne felekezetekről vagy egyszerűen vallási közösségekről.

Vallások és számok

Az utóbbi időben egyre gyakrabban hallhatjuk, hogy „szektaveszély” van Magyarországon.

Az egyik tény, amely ezt alátámasztani látszik, az, hogy nagyon sok bejegyzett felekezet van, és számuk egyre nő. A Művelődési és Közoktatási Minisztérium Egyházi Főosztálya 1990. óta adja ki évente a bejegyzett felekezetek listáját. 1990. június 15-ig 36, 1991. május 15-ig 37, 1992. szeptember 15-ig 46 néven jegyezték be közösséget. Nem tudom eldönteni, valószínűleg nem is lehet, hogy ezek a számok magasak-e az ország lakosságához képest. Egyrészt, vannak országok, ahol még több vallási közösség van. Másrészt eszünkbe juthat, hogy az 1990-es hazai vá-

lasztások idején a politikai pártok számát is többen sokallották.

Érdemes figyelembe venni, hogy 1990. előtt egyáltalán nem volt ismeretes, hogy hány és milyen névre hallgató felekezet van Magyarországon. Az 1990-es listán szereplő felekezeteknek több mint kétharmada már 1945 előtt is működött az országban — lehet, hogy több is: nem mind-egyiknek ismerem a hazai történetét —, és csak néhány olyan akad közöttük, amelyről 1990 előtt nem hallottam.

A felekezetek neveit végignézve kitűnik, hogy a vallások száma némileg alacsonyabb, mint a bejegyzett felekezeteké. Például három ortodox egyház és ötféle buddhista csoport van. A magyarországi kisebb felekezetek történetének alaposabb ismerői tudják, hogy további olyan vallási közösségek is szerepelnek ezeken a listákon, amelyeknek a teológiája lényegében azonos.

Saját számításaim a következők: Az 1992-es listán szereplő 46 felekezet közül hatról semmit sem tudok. A maradék 40 — talán nem mindenki értene egyet evvel a számítással — 25 vallást képvisel. A 25-ből ismereteim szerint kereszténynek tartja magát 19. Ám a 19 különbözőként kezelt keresztény vallás között vannak olyanok, amelyeknek a tanítását a laikus igen nehezen különböztetné meg egymástól.

Mindez arra figyelmeztet, hogy a felekezetek hosszú listája részben nem az utóbbi évek ún. „szektásodásának” az eredménye, részben pedig a sokféle elnevezés mögött azonoságok és nagyon erős hasonlóságok vannak.

Akik „szektaveszélyről” beszélnek, arra hivatkoznak, hogy növekedik a felekezetek száma. Mint a fentebbi adatokból látszik, 1991 és 1992 között a lista valóban növekedett. Kikkel? Az újonnan bejegyzett 9 csoport közül kettő buddhista. Ebben az időszakban jegyeztette be Németh Géza az Erdélyi gyülekezetet: ez a csoport reformátusnak tartja magát. Egy további közösség, amely ugyancsak egy már korábban bejegyzett felekezetével megegyező tanítást vall, valójában kb. 17 éve működik. Egy felekezet már 1945 előtt is létezett, de a kommunista rendszerben nem tudta elérni legalizálását. Két, Magyarországon újnak tekinthető vallás szerepel még, egyikük 11 éve, másikuk 3 éve kezdett téríteni nálunk. (Két új csoportról semmit nem tudok.)

Az adatszerű áttekintésből az a tanulság adódik, hogy az újonnan bejegyzett csoportoknak éppúgy csak egy része képvisel új vallást, mint a régieknek. A vallási csoportok magyarországi történetének ismeretében természetesen az várható, hogy a lista — a bejegyzetteké és a még bejegyzetleneké egyaránt — tovább fog növekedni. Egyrészt ugyanis még hiányoznak róla olyan vallások, amelyekről bizonyosan állíthatjuk, hogy már megkezdték felekezetté szerveződésüket. Másrészt a felekezetek számát fogják növelni azok a csoportok is, amelyek a vallási közösségek történetére mindvégig és világszerte oly jellemző szakadásokból jönnek létre.

A szektallenes harc történelmi tanulságai

Elég az utóbbi 100 évet áttekinteni (ezt az időt sugallja a témára vonatkozó törvényjavaslat is), hogy megállapítsuk: az ún. „szektásodás” ellen semmilyen hatalmi intézkedés sem bizonyult hatékonynak: sem a népegyházaké, sem a csendőrségé 1945 előtt, sem az AEH-é, sem a kommunista rendőrségé 1945 után.

Továbbra is a probléma mennyiségi oldalát vizsgálva, mindig is azt tartottam a legkülönösebbnek, hogy amikor valahol „a szekták társadalmi veszélyességéről” beszélnek, a nagyságrendekről nem esik szó. Ez nem magyar sajátosság. A 49 milliós Franciaországban a hetvenes években tetőzött a szektaveszély érzete. Az a felekezet, amely leginkább kivívta a „család és az egyén védelmére” szerveződött társaságok haragját, mindössze 600 taggal rendelkezett. Bár ezeknek a társaságoknak — a demokratikus Franciaországban — nem sikerült elérniük, hogy ennek vagy más akkoriban támadott felekezetnek törvényes úton korlátozzák a tevékenységét, a közelmúltban végzett felmérés szerint jelenlétük nem játszott szerepet a franciák vallási összetételében végbement változásokban.

Amikor szektásodásról van szó, többnyire csak egy mennyiségi szempont kap hangot: gyorsan növekszik a kisegyházak taglétszáma, és ha nem teszünk ellenük, többségi felekezetekké válhatnak. Lehetséges-e ez?

Történelmi példa van rá: elég a kereszténység terjedésére gondolni. Itt és most — mondjuk az utóbbi 100 évben — a növekedés üteme felekezetenként, időszakonként és

területileg is nagy különbségeket mutat. Magyarországon a hosszabb, tehát sok évtizedes múltra visszatekintő kisegyházak egyike sem mutatott eddig tartósan magas növekedési ütemet. Ez nem magyarázható avval, hogy eddig elnyomottak voltak. Az elnyomásnak és üldöztetésnek általában nem mutatható ki ilyen hatása a vallási közösségekre. Például nálunk is megtalálható felekezetek a szomszédos Romániában az elnyomás időszakában sokkal erőteljesebb növekedést mutattak. De a hazai kisegyházak közül is éppen az egyik legnagyobbat üldözték a leghosszabb időn át.

Veszély és vád

Érdeemes közelebbről megvizsgálni, hogy miért tartják társadalmilag veszélyesnek a szektának nevezett felekezeteket.

Akár a 60 évvel ezelőtti Magyarország, akár az elmúlt évtizedek amerikai vagy nyugat-európai szektaellenes kampányait nézzük, láthatjuk, hogy a felmerülő vádak kísértetiesen hasonlóak. Íme néhány, a teljesség igénye nélkül: a felekezet vezetője manipulálja a tagokat, elszedi a pénzüket; a közösség tagjai erkölcsstelen életmódot folytatnak, többségük elmebeteg.

Figyelemre méltó, hogy meglehetősen különböző hitvallású és számos más szempontból is eltérő felekezet esetében ugyanazok a vádak hangzottak és hangzanak el. Az eltérések kicsik, és inkább az adott társadalomra vagy időszakra jellemzők, mintsem a megvádolt csoportokra. A 30-as évek magyar sajtója azt hangsúlyozta, hogy a szektatagok tanulatlan, megtévesztett emberek. Az erkölcsstenség egyik bizonyítékaként tekintették pl. az egyik felnőttkeresztelő csoportnál, hogy meztelenül merítik alá tagjaikat. A korabeli fényképek tanúsítják, hogy hosszú fehér ruhában történt a keresztelés. A modern kampányok kábítószerekről és agymosásról szólnak. A megvádolt felekezeteknél ezt nem sikerült bebizonyítani. Gyakori feltételezés, hogy az új felekezet voltaképpen nem is vallási közösség, hanem valamely politikai törekvés elleplezése. Magyarországon a belügyi megfigyelők 1945 előtt azt gyanították, hogy a kisegyházak tagjai kommunista ügynökök, 1945 után pedig azt, hogy imperialisták.

Nehéz lenne olyan felekezetet találni, amelyet története során ne értek volna hasonló vádak. Ezeknek a kampányoknak az a célja többek között, hogy távol tartsák az érdeklődőket a megvádolt felekezetektől. Szociológiai vizsgálatok tanúsága szerint azonban a vádaskodás nem éri el ezt a hatást. Ervelésük lényegét tekintve a szektaellenes mozgalmak alapjában véve kétségbevonják az emberek ítélőképességét, és voltaképpen gyerekek tekintik őket — ebben rokonságot mutatnak a szélsőségesen intoleráns totalitárius rendszerek ideológiai védelmével.

Különösen érdekes az erkölcstelenség vádja. Az általam eddig tanulmányozott kiségyházak közös vonása ui. éppen az, hogy tagjaikkal szemben jóval szigorúbb erkölcsi követelményeket támasztanak, mint a szélesebb társadalom.

Ha a normák általánossága még a gyors terjedés mellett is szólhatna, megkövetelésük szigora ellene hat. Azért is alaptalan a félelem ezen felekezetek gyors növekedése miatt, mert az emberiség eddigi története során sosem sikerült szigorú erkölcsi normákat tömeges méretekben elterjeszteni és be is tartatni.

Az utóbbi időben két valóban veszélyes vallási közösségről hallhattunk: a Népek Templomáról és a texasi csoportról. Az emberiség hosszú története során nyilván volt még néhány hasonló. Következik-e ebből az, hogy minden vallást be kell tiltani?

Egy demokratikus társadalomban nem. Az amerikaiak helyesnek tartják a fegyverviselést. Számunkra ez nehezen érthető, amikor rendszeresen hallunk ámokfutókról, akik ártatlan embereket ölnek meg. Az amerikaiak úgy gondolják, hogy néhány elmebeteg miatt nem szabad korlátozni a többiek jogait. A fegyverviselés joga — szerencsére — meglehetősen távol esik a felekezetek jogaitól, de a gondolkodásmód alkalmazható itt is.

Vélemények a Világkatekizmusról

II. János Pál pápa a Vatikáni zsinat megnyitásának 30. évfordulóján, 1992 október 11-én kiadott apostoli iratában „A katolikus egyház katekizmusát” a liturgikus megújulás és az új egyházi törvénykönyv mellé helyezte. A december 7-i hivatalos átadásakor pedig azt hangsúlyozta, hogy ez a katekizmus a jelenkor egyháztörténetének legjelentősebb eseménye. Hat év munkája áll mögötte, mert az elhatározás és a terv csak az 1985-ös püspöki szinóduson született meg. Egyetemes érvényű hit- és erkölcstanról volt szó, amely regionális katekizmusok számára irányadó mértékkel bír. Az Egyházfórum 21. számában a Herder Korrespondenz reflexióira már felfigyeltem. Most két francia folyóiratcikk alapján közelítek a világegyház katekizmusához.

1. **ANDRÉ FOSSION** belga jezsuita a hitoktatásban professzora. Az elmúlt 15 év során ebben a témakörben már jónéhány könyvvel jelentkezett. Most az új katekizmus helyes használatáról írt egy hosszú tanulmányt (Lumen Vitae. Revue internationale de catéchèse et de pastorale. Bruxelles, 48[1993], 1. szám. 5–20. o.).

Első megjegyzése: a francia nyelvű katekizmus a „sikerkönyvek” közé sorolható. Néhány hét alatt közel félmillió példányt vásároltak meg, s ez jelzi, hogy nem csupán a célbavett lelkipásztorok, hanem a hívők serege is érdeklődéssel vette kézbe. Talán a fokozódó bizonytalanságban, az eltérő nézetek okozta zavarban keresnek biztosabb támpontot, eligazítást. A vélemények azonban megoszlanak.

Az „értékelők” kiemelik a katekizmus mindenre kiterjedő figyelmét, de azt is, hogy szerves egészbe állítja a hitigazságokat, s elkerüli az ítékezés vagy vitatkozás hangját. További értékei: a hitigazságok történeti alakulására is figyel; közelebb hozza az egyházatyák, a középkor, a misztikusok világát. Ugyanakkor a mai kérdéseket is szem előtt tartja, amikor pl. a lelkiismeret szabadságáról, az evangéliumra alapozott szociális igazságosságról, a másvallású-

akkal folytatott dialógusról beszél, vagy megbélyegzi az antiszemitizmust.

A „kritikusok” arra figyelmeztetnek, hogy a katekizmus nem képes áttörni azt a falat, amely évszázadok (különösen az utolsó évtizedek) során az általános szellemi atmoszféra és a hit között épült fel, pedig ezt már VI. Pál pápa is korunk drámájának nevezte. Stilisztikai szempontból is problematikus a katekizmus. Nagyon tömör a nyelvezete, de sok helyen — pl. középkori idézetekben — érthetetlen is, ha olvasója nem teológus szakember.

Jelentős problémát jelent, hogy a biblikus idézeteket a hit-tételek szolgálatába állítja, így nem figyel azoknak sem irodalmi jellegére, sem történeti összefüggéseire. Hogyan lehet pl. ma a Teremtés Könyvét úgy értelmezni, hogy bűn nélkül nem kellene az embernek sem szenvednie, sem meghalnia? Nem inkább arról lehet csak szó, hogy a szenvedéshez és halálhoz való viszonyunk változott meg? Vagy: a keresztség szentsége szükségszerű, de úgy, ahogy a katekizmus hangsúlyozza, érthetetlen (sőt botrányos), ha a mai vallási pluralizmusra tekintünk. A római centralizmust is túlhangsúlyozza a katekizmus, s így beszűkíti a zsinat felismeréseit, a részegyházak relatív önállóságát.

Ennek a feszültségnek hátterében talán szerkesztési bizonytalanság áll. 1985-ben csupán arról volt szó, hogy kézikönyvet kell szerkeszteni a püspökök és a nemzeti katekizmusok írói számára. Központi mértékről volt tehát szó, nem a hívek kezébe adott kézikönyvről. Még hat hónappal kiadása előtt is ez volt a vélemény, mert a kiadói bizottság jelezte: egy „catechismus major” megírása a cél, amelyből csak a népnyelvi szerkesztők munkája által válik felnőtt és fiatal hívek kezébe adható „catechismus minor”. Most mégis úgy tűnik, hogy a katekizmus közvetlenül akart a hívők seregéhez fordulni. Nem bíztak a „központban” abban, hogy a nemzeti megformálások hűségesek maradnak a hit egészéhez és pontos fogalmazásához?

André Fossion ezek után felteszi a kérdést: Milyen feltételek között lehet jól használni a világegyház katekizmusát? Négy tételt állít fel:

1. Ez a katekizmus nem tekinthető a hittanítás egyetlen forrásának és mértékének. Ezt a Klerikusok Kongregációjának prefektusa, Mgr. Sepe is hangsú-

lyozza, aki az alaphelyzettel is tisztában van: „Ne gondolja senki, hogy a hitoktatás mai problémája csupán az, hogy a katekizmus könyvét adjuk a papok és hittanulók kezébe.” Ennél azonban sokkal fontosabb az a megjegyzése, hogy az új római katekizmust az 1971-ben kiadott „hitoktatási direktórium” ruhájába kell öltöztetni. Itt azonban nagyon sok eligazító szó mellett pl. az is olvasható, hogy a hívók jogos igényét ki kell elégíteni, s a felvetett gondolatokat „modernül” kell megfogalmazni. (Kézhez kapták a lelkipásztorok annakidején ennek az eligazításnak magyar fordítását?)

2. A katekizmus nem pótolja sem a Szentírást, sem a II. Vatikáni zsinat szövegeit. Ez magától értetődő — sokak számára mégsem az. A pápa szinte a kezdet kezdetén (1979-ben) kiadott *Catechesi Tradendae* apostoli irata arra hívta fel a figyelmet, hogy a hit tanításában a „szentírási szövegekkel való közvetlen kapcsolat által kell a biblikus és evangéliumi gondolkodásmódot elmélyíteni”. Nem állhat tehát a Biblia a katekizmus szolgálatában! Ugyancsak ő hivatkozott elődjére, VI. Pálra, aki a zsinatot a modern idők nagy katekizmusának nevezte.
3. A katekizmust nem lehet egyszerűen „alkalmazni” a helyi adottságokra. Inkább „kulturális beépülésre” kell törekedni. Az 1977-es püspöki szinodus ezt így fogalmazta meg: „A hittanítás által a hit igazi megtestesülését kell elérni. Ez nemcsak ajándékozást jelent, hanem befogadást is.” Mit jelent ez? Azt a meggyőződést, hogy Isten lelke nem csupán az egyházban, hanem a teljes emberi történelemben — kultúrában — is jelen van. Ebből a külső valóságból is érkezhetsz új felismerés, s ez „az egyházat gazdagíthatja” (*Gaudium et spes* 58). Saját kultúrájuk szellemiségében kell otthon lennie azoknak, akik most népnyelvű katekizmusokat szerkesztenek. A római katekizmus pusztá fordításával ezt a célt elérni nem lehet.
4. Egyetlen katekizmus sem teszi fölöslegessé a mástípusú hitoktatói munkaeszközöket.

A többsíkú „igehirdetésre” már II. János Pál pápa is figyelmeztetett említett 1979-es apostoli írásában. A mástípusú hitoktatói eszközök feladata, „hogy bekapcsolódjanak annak a nemzedéknek konkrét életébe, amelyhez szólni akarnak, ismervén ennek nyugtalanító kérdéseit, küzdelmeit és reményeit; hogy azon a nyelven szóljanak, amelyet ez a nemzedék megért; hogy Krisztus misztériumainak mélyebb ismeretéhez vezessenek, s a hívőket arra indítsák, hogy Isten akarata szerint formálják életüket”.

Szándékával ellentétes hatást érne el az új egyetemes katekizmus — írja André Fossion tanulmányának befejező oldalain — ha azok a katolikusok, akik nem voltak képesek befogadni a zsinat indításait, most ehhez a „könyvhöz” tapadnának, mereven ragaszkodnának a szavakhoz, s minden további lépésről lemondva eretneknek kiáltanak ki azokat, akik akár egyetlen gondolatot is más szavakkal próbálnának kifejezni.

2. CHRISTOPH SCHÖNBORN, bécsi segédpüspök, egyetemi tanár az egyik legnevesebb — ugyancsak belga — teológiai folyóirat számára írt cikkében foglalkozik az új katekizmus központi gondolataival (*Nouvelle revue théologique*, Tournai. 115[1993], 2. szám, 161-168. o.)

Előszőr összehasonlítja a „tridenti káté” is négy részre tagozódva ismertette a keresztény világnézetet, de arányai mások. Szövegének 22%-a foglalkozik a hitvallással, 37%-a a szentségekkel, 21%-a a parancsokkal és 20%-a a Miatyánk imádságával. Az „új káté”-ban a százalékos arányok sorjában: 39, 23, 27 és 11. Látható, hogy jó négy-száz évvel ezelőtt — a reformáció kihívása nyomán — a szentségtan jelentette a legnagyobb problémát. Ma viszont a hit kérdéseiben való eligazodás, tájékozódás áll középpontban.

A „központi gondolatok” kérdésében érdemes emlékeztetni idézni, hogy 1989-ben, amikor minden püspök megkapta a katekizmus tervét, Észak-Amerikából érkezett a kritikus hang: a katekizmus minden kijelentése (legalább látszólag) ugyanazon a síkon helyezkedik el, s így nem méltányolja az igazságok hierarchiáját. Ez utóbbi azt jelentené, hogy egy-egy tételnek nem csupán eltérő bizonyossági fo-

kára, hanem üdvtörténeti rangjára is fokozottabb figyelmet kell fordítani. Ratzinger bíboros, a katekizmus szerkesztő-bizottságának elnöke 1990 októberében, a püspöki szinoduson válaszolt erre a vádra: a hitoktatás négy pillére (hitvallás, szentségek, parancsok, imádság) organikus egységet alkot, s ez a belső szerkezet határozza meg, hol kerül szóba egy-egy hitigazság. Értékrangját mindegyiknek a fogalmazásból, a felsorakoztatott tekintélyi szavakból olvashatjuk ki. Több száz alkalommal odaírni, hogy ez kötelező hitigazság, vagy csak általánosan elfogadott nézet — ez képtelen megoldás lett volna.

Látható-e valamiféle „vörös fonál”, ami minden részen végighúzódik? Erre a szerkesztők nem törekedtek. Az „üdvtörténet” alap gondolata azonban mindenütt felfedezhető: mit tett, mit tesz és mit kíván Isten az emberektől, hogy üdvösségüket elnyerjék. Ennek háttérében áll az a tudás, amit a kinyilatkoztatás alapján magáról Istenről, a három személyben kiteljesedő egyetlen valóságról tudhatunk. Ezen belül bontakozik ki azután a krisztocentrikus gondolkodásmód.

Hogy ez milyen gazdag forrást jelent, nagyszerűen jelzi a parancsokról szóló harmadik rész. Nem tilalmakkal kezdődik egyik sem, hanem a pozitív oldalon álló erényekkel. Az első parancsnál szerepelnek az „isteni erények”, a hit, remény és szeretet. A negyediknél a gyermeki szülőtisztelet; a hatodiknál a tisztaság, a hetediknél az igazságosság, a nyolcadiknál az igazmondás. Az ősi hagyományhoz ragaszkodva megtartották tehát a parancsokat és a tizes beosztást, de az egész átformálódott az erényes élet értékelésévé.

Egészen újszerű a katekizmus történetében, hogy tanúbizonysággul a szentek egész serege vonul fel. Ez nem csupán azért jelentős, mert a zsinati vagy pápai döntések kiegészítő „ellensúlyt” kaptak, hanem azért is, mert éppen a szenteknél lehet remélni azt, hogy nem csupán gondolataik, hanem szavaik is időtállóbbak. Le kell ugyan majd bontani az egyetemes katekizmust egy-egy ország, nép és nyelv kulturális világába, de a szentek „az egyetemesség értékvilágát” tudják közelünkben tartani. Nem is beszélve arról, hogy fel lehet majd vonultatni a jelenkor szentjeinek hitet értelmező szavait, a keresztény életet bemutató

tetteit, amikor majd a regionális katekizmus kiadására kerül sor.

3. Ugyanebben a folyóiratszámában olvasható **ALBERT CHAPELLE** brüsszeli jezsuita tanár írása az új katekizmusról (169-185. o.). Ismertetését a morális részre korlátozza, mert a mai egyházban itt jelentkeznek a legélesebb problémák. Szerinte itt a papképzésről szóló zsinati dokumentumban hangsúlyozott gondolat érvényesül: „Különös gonddal törekedjenek arra, hogy tökéletesítsék a katolikus erkölcsant. Ennek tudományos művelésében jobban támaszkodjanak a Szentírás tanítására. Így jusson kifejezésre a Krisztushoz tartozók hivatása, de az is, hogy a világ életéért elkötelezetten a szeretet gyümölcseit kell érlelniök” (*Optatam totius* 16).

Szinte egyértelműen ebben az értelemben bontja ki a katekizmus a keresztény erkölcsi elveket. Minden ember „hivatásáról” beszél, majd Krisztus „szájáról” olvassa le azokat a parancsokat, amelyek támpontjai a teljes életnek. Isten képére alkotott emberről van szó tehát, nem csak a hitben megújultakról. Ezért hangsúlyozza a katekizmus a lélekbe írt törvényt, a lelkiismeret szavát. Ennek hátterét a *Gaudium et spes* zsinati dokumentum teremtette meg, amikor „az erkölcsi tudat nagy méltóságáról” (16) és „a szabadság nagy értékéről” (17) beszélt. A katekizmus sok kijelentése símül ehhez a perszonalista gondolkodásmóddhoz. Egyetemes érvényűen érlelődik itt tovább a túleröltetett „törvénytiszteletű” (kazuisztikus) erkölcsantannal szemben az egyes ember sajátos hivatása, méltósága, értéke, egyéni felelőssége.

Küng Krédójáról

Egy negyedik folyóiratszcikk már nem az új római katekizmusmal foglalkozik, hanem egy könyvvel, amely azonban a „témához” tartozik. A könyv szerzője **Hans Küng**, a cikkíró **NORBERT GREINACHER**, tübingeni teológiai tanár (*Orientierung*, Zürich. 57[1993], 5. szám, 57-58. o.). Még egy szükséges adat, Küng könyvének címe: *Das apostolische Glaubensbekenntnis — Zeitgenossen erklärt.* (München, Piper, 1992. 254 o.). Greinacher kérdéssel kezd: „Tübingeni világkatekizmus”, — majd símábban így foly-

tatja: „Nincs szó valami új spekulatív rendszerről, amely átfogná a keresztény hit egészét. De megtalálhatjuk azt, amit a cím és az alcím jelez: a keresztény hitvallás kortársak (és kortársnők) számára.”

Olvastatja magát a könyv, anélkül, hogy felületes lenne. Szakértő beszél, aki a teológia határvidékén, a természettudományokkal érintkező problémákban és a nem keresztény vallások világában is szakértő. „Negyven év teológiai munkája áramlott be ebbe a könyvbe” — írja Küng az előszóban. Az ószövetségi és újszövetségi hitet foglalja össze úgy, hogy azt a kereszténység kétezeréves történetének összefüggésébe ágyazza. Kételkedő, mindenre rákérdező, gondolkodó olvasók álltak szeme előtt — ilyenekkel ma tele van a világ. Korszerű az is, hogy Jézus tanításának és a keresztény hitnek politikai „dimenziója” is szeme előtt áll. Jézus születésével kapcsolatban pl. ezt írja: „A vallási-politikai hatalmakkal szembeállítva itt szinte a felszabadítás teológiájának magjával találkozunk. A szükségét szenvedők megváltója istállóban születik, így egyértelműen foglal állást a névtelenek és hatalommal nem rendelkezők mellett, a néven nevezett uralkodókkal — Augustus császár, Quirinius helytartó — szemben.”

A teodicea (istenigazolás) legnehezebb teológiai kérdését, nevezetesen hogy miként egyeztethető össze Isten jósága és igazságossága a mérhetetlen emberi szenvedéstömeggel, „véleményem szerint helyesen válaszolja meg úgy, hogy nem ad választ, hiszen erre nem lehet választ találni. Mégis: nem helyesebb-e ilyen esetben Jób példája nyomán a lázadás teológiája, s nem a hallgatásé, amelyet Küng kíván?” Kérdés, amelyre Greinacher nem vár választ.

Befejező szavai: „Hans Küng legújabb könyvével újra bebizonyította, hogy karizmatikus adottságú teológus, aki az emberek milliói felé becsületesen tudja közvetíteni Jézus tanítását. Legfőbb ideje lenne, hogy a hivatalos egyház ezt elismerje, rehabilitációjára ne Galileihez hasonlóan 350 évvel halála után kerüljön sor, s az egyház nevében való tanítói jogát visszaadja. Végül: vajon egy tübingeni világkatekizmust tartunk kezünkben? Biztos, hogy nem. A könyv azonban több más hasonló próbálkozással együtt kísérlet lehet, amelyre egyszer egy olyan világkatekizmus

épülhet, amely alulról növekedett, s nem felülről rendelék el.”

Katekizmusok a hitoktatásban

Döntő jelentőségű kérdés marad azonban mindig, hogy hogyan visszük közelebb a katekizmusok igazságait a felnövekvő nemzedékhez. **GERD BIRK**, a Bécs melletti Mödling teológiai főiskolájának professzora erről értekezik „A hitoktatás létproblémája” című tanulmányában (RABS=Religionspädagogik an berufsbildenden Schulen, München, 25[1993], 9-13. o.)

A döntő kérdés nem az, hogy van-e katekizmus, vagy nincs, kötelező-e a hittan, vagy nem. A lényegi történések a hitoktató és a tanulók között játszódik le. A legnagyobb keret sem biztosítja, hogy jó legyen a tartalom. Gerd Birk egy hasonlattal próbálkozik. A Bécsi erdőben van egy kis kávézó, kertjében kút, amelyre régen hatalmas hársfa borult. Schubert itt írta „Am Brunnen vor dem Tore” című dalát. Néhány évvel ezelőtt élt még a fa. De hogyan? Törzsének szinte csak a kérge maradt, az üreget cementtel töltötték ki. Vasabroncs fogta össze, hogy szét ne hulljon. Ágai néhány levelet hoztak — végül megszűnt élete. Ez jelzi, hogy ha valaminek a „veleje” elpusztult, ideig-óráig lehet csak életben tartani.

Mondjuk, hogy adva van a hittanóra kerete. Tételezzük fel, hogy van elég hitoktató is. Számíthatunk érdeklődésre a fiatalok részéről? Nem nagyon. „Egy fiatal kolléga hitoktatói megbízatását e szavakkal adta vissza: Miért gyötörjem magam, hogy olyasmit tanítsak, amit senki sem akar hallani?” Egyesek arra szorítkoznak, ami a fiatalokat kifejezetten érdekli. Így viszont egy „tarka varieté” jöhet létre, aminek már nem sok köze van az evangéliumhoz. De mi legyen az evangéliummal (és a katekizmussal), ha elmegy a fülek mellett?

A legkeskenyebb, egyúttal a legmeredekebb ösvényt kell választani: új és új kísérletet kell tenni arra, hogy az evangéliumi igazságok életközelségbe kerüljenek. Le kell fordítani nem csupán a szavakat és mondatokat, hanem a gondolatokat is. Hogy ez jogosan választott út, mutatják már az evangéliumok is. Új szituációban másként számolnak be ugyanarról az eseményről. Egy példa: a „boldog-

ságokról” ketten is beszélnek, Máté és Lukács. A hangsúlyban óriási különbség található a kettő között — mert más közösségi szituációra alkalmazták Jézus szavait. Egy másik példa (a sok más közül): Máté és Márk szerint Jézus utolsó szava a keresztfán: „Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?” Ez a 22. zsoltár panaszdala, amely azonban a győzelem szavaival fejeződik be. Istenfélő zsidók számára ez magától értetődő volt, ők jól értelmezheték ezt a beszámolót. Más volt a helyzet azokban a közösségekben, amelyeknek Lukács írta evangéliumát. Az említett szavak zsoltár-háttérét nem ismerték, így azt gondolhatták volna, hogy Jézus Istentől elhagyottan halt meg. Ezért szerepel itt egy másik imádság (bár ez is zsoltáridézet): „Atyám, kezedbe ajánlom lelkemet”. Ha Lukács egyszerűen idézte volna Márkot és Mátét, az komoly félreértésekhez vezetett volna.

”Maga a Szentírás kötelez bennünket arra, hogy az evangélium jóhírét a ma adott életkörülményekhez, kifejezésbeli adottságokhoz alakítsuk. Ez persze nem jelentheti azt, hogy kritikamentesen átvesszük a fiatalok által használt fogalmakat, s ezeket használjuk a megszokott szavak helyett. Persze időnként lazíthatjuk így is a hangulatot. A problémát azonban ezzel még nem oldottuk meg. Valójában arról van szó, hogy az ő életük jelentősnek érzett részleteire tudjunk figyelni.” Ezekben és ezek által kell valahogy megéreztetni az életükben jelenlévő Istent. Téma mindig a konkrét élet, ehhez kell közelíteni. Nem lehet azzal számolni, hogy a számunkra magától értetődőnek tűnő, begyakorlott szentírási (vagy katekizmusbeli) szavakat ismételjük. Sok minden egyszerűen érthetetlen a fiatalság számára, s nem elég, ha „beszajkóztatjuk” velük. Jézus is eleget küzdött azért, hogy régi szavakat (pl. Isten országa) új értelmezésben vigye közel hallgatóihoz. A helyes értelmezésért folytatott küzdelme jelzi, hogy ez milyen nehéz.

Ennek a küzdelemnek szolgálatába állította a mindennapi élet eseményeit, történéseit. Aki azonban nem tesz mást, mint ismétli szavait, hasonlatait, az nem tesz szolgálatot az evangéliumnak, sőt megtagadja Jézus igehirdetői módszerét is. A ma élők mindennapi élettapasztalatába egészen más dolgok kerülnek, mint Jézus idejében — s a hit tanítóinak itt kell „bányászniok”. Isten mindig a jelen dol-

gai mögé rejtőzik, jelenlétét csak ezeken keresztül lehet valós tapasztalattá tenni. „A hit továbbadása olyan folyamat, amelyben az egyensúlyt újból és újból meg kell teremteni. Új társadalmi tapasztalatok kényszerítenek bennünket arra, hogy az evangéliumot új nyelvre fordítsuk. Aki fundamentalista módon a régi formulákat ismétli, az elárulja az evangéliumot. Az egyház története drámai pillanatokról tanúskodik. Szinte földrengésszerű megrázkódtatások között kellett új fogalmazással biztosítani a tanítás folytonosságát. Emlékezzünk csak az első apostoli zsinat forrongásaira, ahol Jézus közösségét a zsidó gondolkodástól és életmódtól szabadították meg. A három isteni személy nevében kiszolgáltató keresztiségtől hosszú út vezetett az apostoli hitvallásig. Ez úgy történt, hogy állandó készenlétben voltak, s a hívőket egzisztenciálisan foglalkoztató kérdésekre adtak választ. Az apostoli hitvallástól a nicea-konstantinápolyi hitvallásig vezető úton is állandó feszültségek között jártak, s ebben még a korabeli politikának is volt szerepe.”

Röviden összefoglalva: a hit hagyományát nem drága ékszerhez kell hasonlítanunk, amelyet az ember páncélszekrénybe zár. Inkább egy olyan forráshoz, amelyből újból és újból kell meríteni, hogy magunk és mások reménye számára friss erőt gyűjtsünk.

Wildmann János

Mit akart a II. Vatikáni zsinat?

II. rész¹: Az új egyházkép

„Egyház, mit mondasz magadól?” Erre az alapvető kérdésre adott választ a II. Vatikáni zsinat a *Lumen gentium* kezdetű dogmatikai konstitúcióban. A kérdés napirendre tűzésével a zsinat kimondottan az I. Vatikáni zsinat programjához nyúlt vissza. 1870-ben ugyanis ezt a kérdést nem tudták végigtárgyalni, ezért feltétlenül szükséges volt az ott fölvezetett képet kiegészíteni. Mindenekelőtt az egyház önértelmezését, a püspöki hivatal jellegét, a püspökök és pápa viszonyát, a laikusok teológiai és egyházi helyzetét kellett tisztázni. Méltán mondja II. János Pál pápa, hogy ezen kérdések súlya miatt a *Lumen gentium* konstitúció „bizonyos értelemben a zsinati gondolkodás kulcsa”.² Az egyház megújulásának, az összes zsinati határozatnak és állásfoglalásnak az itt megfogalmazott egyházkép az alapja. Eppen az érintett kérdések jelentősége miatt nem lehet az egész konstitúciót egy tanulmány keretében bemutatni anélkül, hogy ne rövidítenénk meg a zsinat mondanivalóját. A dokumentumot ezért három részben tárgyaljuk: ebben a tanulmányban az zsinati új egyházképet mutatjuk be, a következőben a püspöki és papi hivatalról, a harmadikban pedig a világiakról lesz szó.

A konstitúció az egyháznak vertikális és horizontális leírását adja. Az első és a zsinat előtt is ismert megközelítés az egyház misztériumát mintegy felülről, Krisztusból kiindulva szemléli. Újdonságot jelentett viszont az egyház horizontális leírása, miszerint az egyház Isten vándorló népe. Nézzük előbb a vertikális majd a horizontális megközelítést.

---

1 A szerző zsinati sorozatának első részét ld. Egyházfórum 8 (1993) 1, 97–105.

2 Wojtyła, K., Quellen der Erneuerung, Freiburg 1981, 37.

1. Az egyház misztériuma

„A népek világossága Krisztus”, olvassuk a konstitúció első pontjában, az „egyház pedig Krisztusban mintegy szakramentuma, vagyis jele és eszköze az Istennel való bensőséges egyesülésnek és az egész emberiség egységének”. Az egyház itt elsősorban nem struktúráiban és hivatalaiban jelenik meg, hanem olyan közvetítőként, amelyik az Istennel és az emberiséggel való közösségbe vezeti az embert. Ez az egyház lényegében szentháromsági eredetű.

Az Atya volt az, aki „megteremtette a világmindenséget és elhatározta, hogy felemeli és isteni életben részesíti az emereket..., és elhatározta azt is, hogy a Krisztusban hívőket szent egyházba hívja össze” (LG 2). „Krisztus tehát — az Atya akaratának megfelelően — megalapította a földön a mennyek országát, kinyilatkoztatta az Atya üdvözítő szándékait, és engedelmisségével megváltást szerzett” (LG 3). „Amikor a Fiú befejezte a földön azt a munkát, amelynek elvégzésével megbízta az Atya..., pünkösdkor a Szentlélek küldetése kezdődött, hogy ő legyen az egyház állandó megszentelője és így a hívőknek — Krisztus által az egy Lélekben — szabad útjuk legyen az Atyához... Így az egész egyház ‘mint az Atya, a Fiú és a Szentlélek egységéből egybegyűlt nép’ áll előttünk”, mondja Szent Ciprián idézve a konstitúció (LG 4). A következő pontok bibliai képekkel írják körül az egyház misztériumának főbb vonásait. Krisztus igéi „hasonlítanak a maghoz, amelyet elvetnek a földbe..., azután saját erejéből kicsirázik a mag és szárba szökik az aratás idejére” (LG 5). „Az egyház akol; egyetlen és megkerülhetetlen ajtaja Krisztus... De nyáj is, és Isten előre jelezte, hogy ő maga lesz pásztora...

Az egyház termőföld, az Isten szántóföldje... Krisztus igazi szőlőtő: életet és termékenységet ad a vesszőknek, akik őbenne maradnunk... Az Isten építményének is gyakran mondják az egyházat... Maga az Úr ahhoz a kőhöz hasonlította magát, amelyet félredobtak az építők, mégis szegletkővé lett... Erre az alapra építik az egyházat az apostolok... ‘Magasságbeli Jeruzsálemnek’ és ‘anyának’ is nevezik az egyházat..., és úgy írják le, mint a szeplőtelen Bárány szeplőtelen jegyesét” (LG 6). Végezetül az ismert bibliai képpel Krisztus titokzatos testének nevezi a konstitúció az egyházat. Az egyház ezek szerint mindenekelőtt

egy „test”, amelynek tagjai szerves egységet alkotnak. „Ebben a testben Krisztus élete árad szét a hívőkre, akik a szentségek által titokzatos és valóságos módon egyesülnek a szenvedő és megdicsőült Krisztussal”. Amint azonban a különböző tagok egysége isteni adomány, éppúgy isteni adomány, hangsúlyozza a zsinat, a „tagoknak és feladatoknak a különbözősége” is. „Egy a Lélek, aki — a maga gazdagsága és a szolgálatok szükségletei szerint — sokféle adományát osztja szét az egyház hasznára”. A második lépésben ennek a testnek Krisztushoz mint főhöz való kapcsolatát írja le a zsinati dokumentum. „Ő a láthatatlan Isten képmása, és Isten benne teremtett mindent... Minden tagnak őhozzá kell formálódnia... Ő osztja szét állandóan testében, vagyis az egyházban a szolgálatok adományait... Azt akarja, hogy szünet nélkül megújuljunk őbenne, ezért a Lélekből adott nekünk, aki egy és ugyanazon személyként lakik a főben is, a tagokban is” (LG 7).

Ez a test egy látható és nem látható egység egyszerre: nem szabad „két valóságnak tekintenünk a hierarchikus szervekkel ellátott társaságot” és „a kegyelmi közösséget, a földi egyházat és a mennyei javakban bővelkedő egyházat”. Ezek ugyanis „emberi és isteni elemekből álló egyetlen összetett valóságot alkotnak”. Krisztusnak ez az egyetlen egyháza „a katolikus egyházban áll fenn”, de „szervezetén kívül is megtalálható a megszentelődés sok eszköze és sok igazság”. Ezzel a zsinat elismerte, hogy a nem katolikus egyházakban is megtalálhatók Krisztus adományai. Erről részletesebben azonban az ökumenizmusról szóló dekrétumban lesz szó. Az első fejezet vége arra figyelmeztet, hogy az egyháznak is azon az úton kell mennie, amelyen az Üdvözítő ment. Az egyház ugyanis „nem arra van alapítva, hogy földi dicsőséget keressen, hanem arra, hogy saját példájával is az alázatosságot és az önmegtagadást hirdesse”. Ezért kötelessége, hogy szeretettel ölelje át mindazokat, „akiket az emberi gyengeség sújtott”, a szegényekben és szenvedőkben pedig ismerje fel „szenvető alapítójának képmását” (LG 8).

2. Isten népe

Amíg az egyház vertikális megközelítése közismert és könnyen érthető, hiszen lényegében a zsinat előtti teológi-

ában is helyet kapott, addig az egyház horizontális leírása a *Lumen gentium* konstitúció második fejezetében a zsinati egyházkép igazi újdonsága, ezért több magyarázatra szorul. Karl Rahner szerint az „Isten népe” gondolat a „zsinati egyháztan vezérfonala”.³ Emögött az egyházkép mögött az a meggyőződés rejlik, hogy Isten nem egyenként hívja meg az embereket az üdvösségre, hanem közösségben. Ezt a közösséget teszi „néppé, amely őt igazságban elismeri és szentül szolgál neki”. Isten először az „izraelita népet” választotta ki, ez azonban „csak előkészítője volt a Krisztusban megkötendő új és tökéletes szövetségnek”. A Krisztusban hívók ugyanis „választott nemzetiség lesznek, királyi papság, szent nemzet, tulajdonul kiválasztott nép..., Isten népe” (1Pt 2,9-10). Ennek „a messiási népnek feje Krisztus”, jellemzője „Isten gyermekeinek méltósága és szabadsága”, törvénye, hogy „úgy kell szeretni, ahogyan maga Krisztus szeretett bennünket”, célja pedig „Isten országa..., amelynek terjednie kell, míg Isten tökéletessé nem teszi a történelem végén”. Ez az „új Izrael” egy „látható és társadalmi jellegű egyesülés eszközeivel” rendelkezik. A „Föld minden részére szólítja hivatása, belép a történelembe, és mégis: felette áll az időknek és határoknak. Az egyházat megpróbáltatásokon és bajokon keresztül vezetik útjai, de fölkészíti rájuk az Isten erős kegyelme” (LG 9).

Mielőtt továbbszólnánk, ajánlatos alaposabban szemügyre venni a mondottakat. Isten népe nem azonos azzal, amit az egyházban népnek szoktak nevezni, vagyis a civilekkel. Isten népét a konstitúció szerint ugyanis „a megkereszteltek” alkotják, akik „a Szentlélek kenete által felszentelt lelki házzá és szent papsággá lesznek” (LG 10). Egy másik helyen azt olvassuk, hogy a „hívók összessége” kapta „a Szentlélek kenetét” és így alkotja Isten népét (LG 12). Arról van tehát szó, hogy ezt a népet a püspöktől kezdve a legegyszerűbb keresztényig minden megkeresztelt hívó közösen alkotja.

3 Rahner K., Die Sünde in der Kirche, in: Baraúna G. (szerk.), De Ecclesia. Beiträge zur Konstitution Über die Kirche des Zweiten Vatikanischen Konzils (1. köt.), Freiburg 1966, 346-362, itt 353.

Ezen túlmenően a kifejezés két jellegzetességére kell még utalnunk. Az Isten népe megjelölés ugyanis egyaránt kifejezésre juttatja, hogy az egyház a történelemben ágyazódik bele és közösségi jellegű. Nézzük röviden mindkét tulajdonságot! Mint fentebb láttuk, a zsinat nem egyszerűen az egyház krisztusi alapítását hangsúlyozza, hanem fölfedezi Izrael népe és az egyház közötti folyamatosságot. Ebből az is következik, hogy az üdvtörténet és a megváltás nagyobb összefüggéseiben kell szemlélni az egyházat, újra föl kell fedezni a kinyilatkoztatás és üdvösség történelmi vetületeit. Az egyház ugyanis nem elvonatkoztatott égi nagyság, hanem adott korban és történelemben megjelenő konkrét valóság, „zarándokló egyház”, amely „ennek a világnak mulandó alakját hordozza” (LG 48). Az egyház mintegy megtestesül a történelemben, inkarnálódik a világba, itt vállalja küldetését és tölti be hivatását. Ezt csak akkor teheti meg, ha megérti a világot, magáévá teszi az adott kor gondjait és szenvedéseit, vagyis dialógusra lép vele. Joggal hangsúlyozza Paul M. Zulehner bécsi pasztorálteológus, hogy a zsinat az Isten népe „kulcsfogalommal elhatárolta magát egy triumfalista egyházképtől és az emberiség tudomására hozta, hogy az egyház nem gögősen fölötte, hanem közötté van és a történelemben vele együtt vándorol”.⁴

Az Isten népe gondolat másik tulajdonsága, hogy kifejezi egyház közösségi jellegét. Már az ősegyházban is ez a megnevezés volt az egyház egységesítő elve, ami azután a történelem során feledésbe merült. Az egyház bizonyos értelemben mintegy „osztálytársadalommá” vált, fönt volt a papság, fölruházva különféle privilégiumokkal, lent pedig a világiak, passzivitásra és engedelmességre ítélve. Az egyháznak mint Isten népének értelmezése lebontja ezeket a válaszfalakat. Nem szűnik meg ugyan az egyház hierarchikus felépítése, de ez a hierarchikusság új megvilágításba kerül. Az egész nép, papok és világiak egyaránt, felelősek az egyházért és arra hivatottak, hogy aktívan vegyenek részt ennek a közösségnek az életében

---

4 Zulehner P. M., *Fundamentalpastoral. Kirche zwischen Auftrag und Erwartung* (Pastoraltheologie, Bd. 1), Düsseldorf 1989, 95.

és építésében. Ezt a gondolatot fejtik részletesebben a *Lumen gentium* következő pontjai.

2.1. Részesedés Krisztus papi, prófétai és királyi méltóságában

Az Isten népe közösségi jellegéből következik, hogy valamennyi hívó „a maga külön módján részesedik Krisztus egyetlen papságában”. A világiak „egyetemes papsága” és a „hierarchikus papság” nem játszhatók ki egymás ellen, hiszen „egymáshoz vannak rendelve” és mindkettő, különösen a szentmisében aktív részvételre kötelez. Így a föl-szentelt pap „Krisztus képviselőjében bemutatja az eucharisztikus áldozatot”, a világi „hívek viszont közreműködnek” ennek felajánlásában (LG 10). Ezen túlmenően valamennyi hívó kötelessége „a szentségek felvétele és az erényes élet”, valamint, hogy szavakban és cselekedetekben „vallják meg azt a hitet, amelyet Istentől kaptak” (LG 11).⁵

„Isten szent népe Krisztus prófétai küldetésében is” részesedik, elsősorban azzal, hogy „széles körben tesz tanúbizonyságot róla”. Különösen nagy jelentősége van annak, hogy mindezek mellett a zsinat magát az egyházi tévedhetetlenséget is Isten népének egészébe ágyazza be. „A hívők összesége a Szentlélek kenetét kapta... és így nem tévedhet hitében”. Erre is, mint minden adományra vonatkozik,

5 Ezen a ponton a konstitúció röviden összefoglalja az egyház hét szentségéről szóló tanítást. A keresztség által az „egyház testébe” épülnek be a hívek; „még tökéletesebben köt az egyházhoz a bérálás szentsége. A szentmiseáldozat „az egész keresztény élet forrása és csúcspontja”, amelyben a hívek a szentáldozás révén „kézzelfogható módon mutatják meg az Isten népének egységét, amelyet ez a szentség jól jelez és csodálatosan meg is teremt”. A bűnbánat szentségében „bűneikre Isten irgalmas bocsánatát kapják meg”, s „egyszersmind kibékülnek az Egyházzal”. A betegek szent kenetével az egyház a „szenvedő és megdicsőült Krisztusnak ajánlja a betegeket”. Az egyházi rend arra képesít, hogy a felszenteltek „közvetítsék az egyháznak Isten ígését és kegyelmét”. Végül a házasság szentségi erejében a felek „kölcsonösen életszentségre segítik egymást a házáséletben, a gyermekek vállalásában és nevelésében”.

hogy nem a közösség fölött vagy azon kívül, hanem benne és érte létezik és abban történik a kinyilatkoztatás is. A prófétai küldetés betöltéséhez a Szentlélek „sajátos kegyelmeket is oszt szét a hívők minden fokozata között”, ajándékait „tetszése szerint juttatva kinek-kinek”. Az egyházi előjáróknak pedig meg kell szívlelni, hogy „feladatuk nem a Lélek kioltása, hanem az, hogy vizsgáljanak meg mindent, és a jót tartsák meg” (LG 12). Végezetül valamennyi hívő Krisztus királyi méltóságában is részesedik. Ezzel kapcsolatban azonban nagyon szűkszavú a zsinat csak annyit tudunk meg, hogy a „királyi szabadság” elsősorban a világ megszentelésére jogosít (LG 36). Erről pedig majd a világiakról szóló fejezetben lesz szó.

2.2. Szeretet-közösség

Már említettük, hogy Isten népében nincs többé helye annak a beszűkült szemléletnek, amely szembeállítja egymással a fönt lévő papságot és a lent lévő népet. A zsinat szerint ez a nép közösséget alkot, mégpedig szeretet-közösséget.⁶ Nincs helye ebben a zsinat előtti egyházra oly jellemző uniformitásnak sem. Ennek a közösségnek az egyik jellemzője ugyanis, hogy sokszínűségében valósul meg az egység, hiszen „a Föld összes nemzeteiben az Isten egyetlen népe van, minthogy ez a nép valamennyiükből toborozza tagjait”. Az egyház nem arra törekszik, hogy háttérbe szorítsa ezeket a különbségeket, „sőt ellenkezőleg: felkarolja és átveszi a népek tehetségeit, szellemi kincseit, szokásait, amennyiben jók”. Az egyháznak ez a sokszínűsége „magának az Urnak az ajándéka”. Nemcsak a különböző népek értékeit ismeri el a zsinat, hanem teret

6 Ennek a szeretet-közösségnek az ismertető jegyeit foglalja össze a II. Vatikáni zsinat alapján egy teológus művében: ez a közösség a Szentlélektől van, mindenek előtt a liturgikus cselekményekben, különösen a szentmisében, valósul meg középpontjában Krisztus áll, tagja pedig a keresztség révén lesz az ember. A közösség egysége a sokféleségben valósul meg, hierarchikus felépítésű, jellemzője pedig a testvériség és szeretet. Rossi H., *Die Kirche als personale Gemeinschaft. Der kommunitive Charakter der Kirche nach den Dokumenten und Akten des Zweiten Vatikanischen Konzils (Grenzfragen zwischen Theologie und Philosophie, Bd. 25)*, Köln 1976.

ad az egyházon belül különböző csoportoknak és részegyházaknak is, „melyek saját hagyományukat követik, miközben sértetlenül megmarad a primátus Péter székénél”. Az Egyház „védi a törvényes különbözőségeket és ugyanakkor órködik, hogy az eltérések ne ártsanak az egységnek, ellenkezőleg, inkább javára legyenek” (LG 13). Ha azonban a különbségeket nem zavaró tényezőknek fogjuk fel, hanem a gazdagság jeleként, akkor lehetővé válik a másik testvéri és szerető elfogadása. Ezért a testvériség és szeretet Isten népe közösségének további jellemzői.

Ebben az összefüggésben érdemes rámutatnunk a helyi közösségek megnövekedett jelentőségére is, noha ezzel a kérdéssel a konstitúció csak a harmadik, a püspökökről szóló fejezetében foglalkozik. Helyi egyház alatt egyaránt értjük itt az egyes püspökségeket, az egyes plébániák közösségeit és bármely egyéb oltár-közösséget (pl. báziscsoportot), „amennyiben pásztoraikhoz ragaszkodnak”. Ezekben a helyi közösségekben ugyanis „valóságosan jelen van” az egész egyház, és „jelen van Krisztus: az Ő ereje kapcsolja össze az egy, szent, katolikus és apostoli egyházat” (LG 26). Ratzinger bíboros szerint az egyház közösségi jellege „eleve magában foglalja a helyi közösségek sokféleségét..., ami kizárja, hogy az egységet csak a fölülről, a fej felől határozzuk meg”. Maga a konstitúció is hangsúlyozza, hogy a „helyi egyházaknak ez az egységet őrző változatossága fényesen bizonyítja az osztatlan egyház katolicitását” (LG 23).

---

7 Ratzinger J., Die bischöfliche Kollegialität. Theologische Entfaltung, in: Baraúna G. (szerk.), De Ecclesia. Beiträge zur Konstitution Über die Kirche des Zweiten Vatikanischen Konzils (2. köt.), Freiburg 1966, 44-70, itt 51. — Ugyanezt hangsúlyozza a neves teológus, Walter Kasper is, aki jelenleg a német rottenburgi egyházmegye püspöke: „Az egyház egységének az az értelmezése, miszerint ez az egység közösségben valósul meg, teret enged a nagyobb egységben a helyi egyházak jogos sokféleségének ugyanabban a hitben, ugyanazokban a szentségekben és hivatalokban”. Kasper W., Kirche als communio. Überlegungen zur ekklesiologischen Leitidee des Zweiten Vatikanischen Konzils, in: König F. (Hg), 62-84.

A konstitúció második, Isten néperől szóló fejezetének további pontjai az egyházhoz tartozás kérdését tárgyalják. Az „egyházon kívül nincs üdvösség” korábban szokásos szűk értelmezése ugyanis tarthatalanná vált, és újraértelmezésre szorult. Erre azonban majd az ökumenizmus tárgyalásánál térünk ki részletesen. Most elégedjünk meg annyival, hogy a zsinat szerint az „Isten népének ebbe a katolikus egységébe... minden ember meg van hívva. Különféle módon, de ehhez az egységhez tartoznak vagy ehhez vannak rendelve mind a katolikus hívők, mind Krisztus más hívei, mind pedig általában az összes emberek, akiket az Isten kegyelme meghívott az üdvösségre” (LG 13.).

Összegzésül megállapíthatjuk, hogy a II. Vatikáni zsinat egyházzal kapcsolatos tanításának lényegét ebbe a két kifejezésbe rögzítette: az egyház — mintegy fölülről tekintve — „Krisztus teste” és egyidejűleg — mintegy horizontális megközelítésben — „Isten népe”. Az első nélkül a második félreérthető lenne és az egyház leszűkíthető lenne egy szociológiai képződményre. „Isten népe” nélkül viszont a „Krisztus teste” válhatna könnyen ideológiai, mítikus fogalommá, mint sajnos annyiszor a múltban. „Mindkét megfogalmazás kiegészíti és magyarázza egymást.”⁸

---

8 De Lubac H., Zwanzig Jahre danach. Ein Gespräch über Buchstabe und Geist des Zweiten Vatikanischen Konzils, München 1985, 42.

Fontos kiegészítések az egyház és televíziózás témájában

Örömmel adjuk közre ezt a hozzászólást előző számunk tanulmányához, a Katolikus Műsorok egyházi és televíziós felelőseinek tollából, amely ha felkérésünk szerint időben elkészült volna, egyszerre jelenhetett volna meg a vitatott tanulmánnyal. Csatlakozva közöljük Bitskey Botond választát. Szerkesztőségünk kész helyet adni további hozzászólásoknak, abban a reményben, hogy a dialógus fonala nem szakad el végleg.

Az Egyházfórum '93/1. számában Bitskey Botond Egyház és a televíziózás című cikkéből úgy tűnik, a fiatal egyetemista szerző csak úgy „keni-vágja” a médiaügyet, sőt jövőnyitó zseniális ötletei is vannak. A valóság az, hogy a gördülékeny stílus mögött felületesség, a tények nemismerése és csúsztatások állnak.

„Nem e dolgozat témája, azért nem is térek ki rá részletesen (....), hogy az egyház alapküldetésének (....) minek tekintjük egyáltalán a közszolgálati médiákat...” — írja. Pedig itt kezdődik minden. A pápai megnyilatkozások ismeretében a katolikus egyház igenis az evangélizálás eszközeiként szeretné felhasználni a tömegkommunikációs eszközökben nyert teret. Így az informálás, a kultúraörző vagy közvetítő szerep csak másodlagos lehet. „Mivel e két irányultság nem feltétlenül zárja ki egymást”, — állapítja meg helyesen a cikkíró — dönteni mégsem kell, ebben már döntött az egyház: akár bibliamagyarázatról, akár hittanról, akár hírműsorjellegű adásról legyen is szó, amit a katolikus egyház teljességgel a magáénak ismerhet, az csak evangélium (üzenet) továbbító lehet!

„A katolikus műsorok — mondanivalóm kereteit meghaladó okok miatt — (.....) a Televízió egy másik részlegében készülnek ....” — Ez az állítás sejtelmes, ködös. Miért nem néz szembe a cikkíró ezzel a fontos kérdéssel, ha egyszer erről ír? Utánanézhett volna, és tényszerűen leírhatta volna. A katolikus műsorok egy a Vallási Produceri Irodától eltérő szerkesztőségi koncepció miatt, évek óta, „történetileg” más modellt követnek. A katolikus egyházi műsorok nem „felekezeti jellegű” (a cikkíró maga így nevezi a többi műsort) és nem felekezet-semleges adások. Még

közérthetőbben: igaz, hogy egy Istent imádunk, mégse egy templomba járunk; a műsorok szerkesztési modelljei között is van pluralizmus: máshogy készül a református és máshogy a katolikus műsor. Tudjuk ez a „különállásnak” bélyegzett katolikus álláspont a gazdasági, szervezési gondolkodásmóddal (és nem az evangelizációba vetett hittel) rendelkezők számára megbotránkoztató, pedig csupán toleranciát kíván.

Az egyházak delegáltjai vagy szerkesztői a műsorok készítésében megint csak nem elhanyagolható kérdés: az egyházi delegált vagy felügyel (szakértői, segítő szerepet tölt be, mint pl. a katolikus) vagy maga szerkeszti a műsort (pl. a protestánsok); kérdés, hogy rendelkezik-e annyi televíziós tapasztalattal, ismerettel, hogy ezt megfelelő színvonalon tegye.

Az elemzésben kitűnik, hogy az író a Vallási Produceri Irodáról beszél, ugyanakkor következtetéseket von le a katolikus műsorokra vonatkozólag. Azt írja: az egyházi „szerkesztők munkája (.....) tulajdonképpen meghatározza, hogy milyen műsor készüljön.” Eszerint annál jobb a műsor, minél jobb lekipásztor szerkeszti. Ez az a csapda, amit a katolikus egyház sikerrel elkerült. A mi felfogásunk szerint nem egy papnak a dolga a műsorszerkesztés, rendezés. Meg kell találni a Televízióon belül azt a hitében elkötelezett hozzáértő, egyházas gondolkodású szerkesztő-rendezőt, aki belülről tudja, látja, használja ki a lehetőségeket, él a szakmai és technikai adottságokkal, s minden igyekezetével ezeket (a rövid műsoridő ellenére) az evangelizáció szolgálatába állítja. Így az egyház nincs kiszolgáltatva a Televízió lojalitásának, jóindulatának.... emlékezzünk csak a médiaháború bizonyos vitáira.

Minőség? Ejtsünk azért erről is néhány szót. A katolikus műsorokat illetően nincs okunk szégyenkezni, a szak-sajtó és a magyarországi történelmi egyházak képviselőinek legutóbbi ülése is értékelte. Egy igazán igényes és objektív nemzetközi zsűri a Katolikus Szerkesztőség Keresztúton című filmjének adott nagydíjat (1992 nyarán), s nem a ZDF vagy az ORF programjának, akiknek pedig évtizedes tapasztalataik vannak. Az a tény pedig, hogy ezt a MTV azóta is elhallgattja, és ez a film még nem kerülhetett megismérlésre — egy másik történet.

A helyi csatornákról és a bennük sugárzott műsorokról igen nagy vonalakban, mondhatnánk, fellengzően fogalmaz a cikk: „Meggyőződésem, hogy itt kiváltképp nem hit-tanórát és jámbor prédikációt kell tartani...” Gondolkodó ember előtt világos, hogy a közszolgálati média feladatai a regionális, helyi csatornák működése után is megmaradnak, mert más az egyik és más jellegű a másik rendeltetése. Amíg a közszolgálati, fő csatornákon az egyetemes egyház és az egész nemzet számára mondanivalóval bíró „teljes” helyi egyház kap hangot, addig a regionális műsorokban nyilvánvalóan az egyházközségek, plébániák, több plébánia együtt, kerületek, falvak, esetleg egy-egy egyházmegye belső élete és annak üzenete kerül a képernyőre, az utóbbi egyáltalán nem teszi feleslegessé az előbbit. Jámbor prédikációkat se itt, se ott, sem pedig a templomokban nem kifizetendő tartani, ám néha lehet, hogy az áhitat minősül túlzott jámborkodásnak, s mivel kevés új információt hordoz, ezért „életidegen prédikáció”. Jó volna már, ha ezekről nem „kívülről” döntenének, hanem maguk a hívő nézők.

Egy újabb ferdtítés: a Magyar Televízióban készített műsorokat nem hiszi a cikkíró, hogy a „MTV csak úgy kiadja majd”. — Ez nem hit kérdése, tény, hogy kiadhatja egyetlen elnöki engedéllyel, pl. az igénylő kábel-TV-knek, (Százhalombatta, Eger, Csepel stb.). A Gyermekhittanok legjobb darabjaiból most készül megvásárolható videokazetta, ugyanígy a vasárnap reggeli bibliamagyarázatokból; a pápalátogatás teljes anyagának egyedüli birtokosa a katolikus egyház. Kár, hogy ilyen állítások előtt nem néz utána az író a valóságnak.

A „Vázlatok a megoldásra” egy ötödéves egyetemistától, külső tévés munkatárstól kissé elhamarkodottak, úgyis mondhatnánk léggömbök. Egy jövőben felállítandó katolikus filmstúdió feladata egészen más lenne, minthogy átvegye a TV műsorkészítő és műsorszóró feladatát (ezt Nyugaton sem teszik). Persze, hogy kell a Zsinat szellemében hatékony szakemberekről gondoskodni; nem ártana, ha idehaza is előbb erre specializált egyháziak (jezsuiták, verbiták, szaléziak stb.) jutnának el odáig, hogy egy alapos kiképzés, tapasztalatszerzés után a teljes munkásságukat tudnák valamelik hírközlő számára felajánlani, (mint pl. Szabó Ferenc jezsuita atya évtizedeken át a Vati-

káni Rádióban). Azt viszont szomorúan megint csak le kell szögezni, ez is tény, hogy az Országos Lelkipásztori Intézet Katolikus Társadalomtudományi Akadémiájának Keresztény és Tömegkommunikáció Tagozatáról még egyetlen lélek sem jelentkezett a Katolikus Szerkesztőség-nél gyakorlatra, akár körülnézni, akár a műsorkészítésbe beletanulni, bár hívtuk őket, úgyhogy itt eredményekről egyáltalán nem beszélhetünk.

Mi a megoldás? — Erre még a több mint húsz éve a film- és televíziós szakmában dolgozó szerkesztő rendező, vagy az évtizedes liturgikus ünnepek szervezésében, betanításában, kommentálásában résztvevett egyházi referens sem tud kész javaslatot: keressük a mindig jobbat, de közben csináljuk, csináljuk, csináljuk .....

A Televízió minden erővel szeretné egy közös karámba terelni a vallási és egyházi műsorokat. Amennyiben ez nem okozná a katolikus műsorok ellaposodását, önállóságának feladását, vagy lecserélését, akkor ez az út sem járható. A katolikus műsorok a gyengébb szálakkal kötődőket kívánják megcélozni, megszólítani, újraevangelizálni, meghívni, Jézus változatlan erejéről meggyőzni. Sajnos erről esik a legkevesebb szó a műsorstruktúra, a szerkezeti hovatarozás, a sok adminisztrációs és anyagi kérdés mellett. Mi hisszük azt, hogy ezzel a szelíd evangelizálással táplálékot nyújtunk a „forróknak” is, de jelet a „hidegeknek”; bárcsak a langyosságot minél jobban megszüntetnénk!

Az Egyházfórum, amennyiben ír az egyházzal és a televíziózással, tegye azt sokkal analitikusabban, igényesebben, pontosabban, a teljes valóság tükrében, ahogy tőle azt máskor is megszoktuk!

(PÁKOZDI ISTVÁN—TÉGLÁSY FERENC)

Bitskey Botond válasza

1. Amikor a szerkesztőségi titkár telefonon jelezte, hogy reflexió érkezett írásomra, a szerzők neveit meghallva nagyjából sejtettem, melyek lesznek elsősorban a kritizált részek. Gondoltam, az ellen-állításokat mérlegelve, lesznek olyanok, amelyek igazságát, jogosságát megfontolás után valószínűleg el kell ismerjem; és lesznek — mindenekelőtt szemléletbeli — különb-

ségek, melyek továbbra is fennállnak majd köztünk. Azt is gondoltam még, hogy ez nem baj.

2. Elolvasván a reflexiót, egészen másokat gondoltam. Vajon honnan ez a hangnem, ez (prekonceptió) és az ebből eredő támadó él, ez a bántottság, ez a sérelem? Nem is ismerjük egymást, miket olvastak bele abba az írásba! Önöknek biztos, hogy van amiben igazuk van, csak hát a zubbony, uraim...!
Ez így nekem nem megy, ilyen stílusban én nem tudok érvelni, vitatkozni, megengedni, elfogadni.
3. El kell még mondanom, hogy barátaim egy része megismervén írásomat, hümmögött, hogy jó jó, bár az elgondolás kissé utópisztikus; de hát különben is mit lehet kezdeni *ezekkel*. Önökre gondoltak. Akkor én megvédtem Önöket, mondván, hogy Téglásy Ferenc mégiscsak egy „a Televízió belül dolgozó, hitében elkötelezett, hozzáértő, egyházas gondolkodású szerkesztő-rendező, aki „belülről” tudja, látja, használja ki a lehetőségeket...”
(Most nem tudom mit mondanék.)
Uraim, mit tudunk mi *így* egymással kezdeni?

B.B.

✓ **Közösségi ház és templom a Zoborhegy téren.**

A HÁZ. Az ember egyre magányosabb. Minél zsúfoltabban él a nagyvárosokban, panel házakban, fizikailag alig van távolság — az emberi kapcsolatok egyre gyengülnek. Pedig találkozásra vágyik, közösséget kíván. Hogy valóban közösséget alkosson, hely és alkalom szükséges.

Hely: Zoborhegy tér, ahol egymásra találnak az emberek: személytől személyig áthatja őket. Nagy építkezésünk másfél éve kezdődött. Több ezer négyzetméter tető alatt — fűtés, világítás elkészült — festés — egyszerre épül és belakjuk.

Alkalom: az apostolok Jézusnak tesz fel a kérdést: Hol készítsük el számodra a húsvéti vacsorát? Szentmisében ünnepejük meg minden nap. Bárcsak soha ne ismétlődne meg a betániai vacsora szomorú jelenete templommal kapcsolatban: „Mire való ez a pazarlás? Drágán el lehetett volna adni ezt, és az árát ki lehetett volna osztani a szegények között”.

Zoborhegy téri Regnum Marianum Alapítvány 1141 Budapest, Zoborhegy tér 4/a **Csekkszla.: OTP VIII. ker. fiók 218-98086/516-033993 9.**

Az Alapítvány javára juttatott adomány összege, mint közérdekű kötelezettségvállalás, az APEH 7120268385 sz. engedélye alapján leírható az adóalapból.

(Hajnal György)

A CSODA. A menet elindult. Az ajtó kitarult és a fehér ruhás mianistránsok beözönlöttek a lélegzetvisszafojtott csendben. Mi felálltunk és a csoda kezdetét vette. Hogy csoda

történik majd, senki sem várta. Nem hirdették fanfárok szerzte a városban, nem mondta be a televízió. Isten csodáira nem lehet meghívót kapni. „Sokan vannak a meghívottak, de kevesen a választottak.”

Én régóta szerettem volna hinni, hogy nemcsak kétezzer évvel ezelőtt történhetek csodák. Reméltem, talán egyszer megtapasztalhatom: kiváltságos lehetek. Itt és most.

Magyarországon, Zoborhegyen, megtörtént a csoda. Csak azok számára kell leírni és hirdetni, akik nem voltak ott. Mert aki 1993. húsvéti szertartásán ott volt, érezte. Isten, ha becsuk egy ablakot, egy lehetőséget, rögtön újat nyit helyette.

Anyagi nehézségeink valóságok, de tegnap új lélekközösség született. Valami kozmikus hatalom egy csodálatos menyegzőt tartott velünk.

Mindannyian Regnumosok lettünk. Nem külön-külön, hanem maga az ott álló közösség.

A HÁLA. „Köszönöm Uram, hogy megtapasztalhattuk lélekközösségteremtő erődet és új családunk csodálatos létrejöttét átélhettük.” Alleluja! (Két gyermekes pedagógus) ■

✓ Az elmúlt héten a Szombathely melletti Vépen megtartott 35. Pax Romana-kongresszus alapdokumentumának is tekinthető Morel-előadás részletesen elemezte a szociológus szemével a mai magyar társadalmat, és azt, hogy a jelen milyen késztetést és kihívást jelent a megújulásra a magyar kereszténység, a magyar katolikus egyház számára.

A Magyar Pax Romana-mozgalom gyökerei 1921-re nyúlnak vissza, amikor a Katolikus Magyar Diákszövetség alapító tagként vett részt a Nemzetközi Katolikus Értelmiségi mozgalom (MIIC — Mouvement international des intellectuels catholiques-Pax Romana) megalakításában. Tevékenységét 1947-ig folytatta. Akkor a kommunista pártállam feloszlatta. A nyugat-európai országokba menekült magyar katolikus diákok ezért még 1947-ben megalapították Grazban, majd müncheni székhellyel a Külföldi Magyar Diákszövetséget, a Magyarországon megszüntetett KMDSZ folytatásaként. Ez 1964-ben átalakult mozgalommá, majd 1987-ben Katolikus Magyar Értelmiségi Mozgalomra módosította nevét (KMÉM-Pax Romana). 1991-ben a 33. kongresszusán Győrött huszoneköt hazai szervezet, mozgalom és szervezet jelentette be szándékát a csatlakozásra, és november 9-én Budapesten megalakult a Magyar Pax Romana-fórum. 1992.március 28-án szervezetileg egyesült a Magyar Pax Romana-mozgalom nyugati és hazai tagozata, amely bilbaói nemzetközi Pax Romana-világkongresszus óta, A KMÉM jogutódjaként képviseli a mozgalmat a nemzetközi fórumokon.

Mi a Pax Romana-mozgalom célja? Munkája a magyar katolikus értelmiség hitének elmélyítése, a modern világkép és a keresztény hit összhangjának kialakítása és az evangélium tanításának megvalósítása. Imádsággal, szóval és tettekkel elősegíteni a keresztények teljes egységét. Nem nyugszik bele a

szétszakított egyházak botrányába. Tanulmányozza a magyarságot érintő kérdéseket, ápolja a magyar kultúrát, figyelemmel kíséri a kisebbségben élő kárpát-medencei, valamint a szórványban élő magyarság helyzetét, és azt nemzetközi fórumokon ismerteti. Testvéri kapcsolatot tart a Felvidéken, Kárpátalján, Erdélyben és a Vajdaságban működő magyar Pax Romana-mozgalomokkal. Lehetőségei szerint képviseli a magyar katolikus értelmiséget elsősorban Európában.

Az évente megrendezett tanulmányi hét idei összefoglaló címe a *Megújuló egyház a megújuló társadalomban* volt. A találkozó elsősorban azt kereste, hogy a gyorsan változó magyar társadalomban milyen változásra, megújulásra van szüksége az egyháznak ahhoz, hogy továbbra is betöltse apostoli feladatával, korszerűen és érthetően kínálta föl szolgálatát. A kongresszus foglalkozott az értelmiség és az egyház, a vallás kapcsolatával; a civil társadalom és a katolikus egyház viszonyával; a kommunikációs zavarokkal a magyar társadalomban és egyházban, a kettő kapcsolatában. Tárgyalta a világnak erőteljesebb bevonását az egyház életébe. Egy nemzetközi felmérés alapján vizsgálta az értékváltozásokat Magyarországon és Európában. Szombaton a Katolikus Mérnökök, Agronómusok és Közgazdászok Nemzetközi Társasága (SIIAEC) tartott Vépén konferenciáját, bevonva munkájába a magyarokat is. A megújuló világ gazdasági életében a keresztények szerepét, felelősségét tárgyalták. A kérdéseket társadalomtudósok, teológusok,

papok adták elő, majd elhangzottak a kongresszus négyszáz tagja tizenhárom munkacsoportban tárgyalta meg, és ezt naponta plenáris megbeszélés követte.

Jókai Anna Irói estje, valamint Grilus Dániel Pál apostol leveleiből összeállított koncertje a találkozó emelkedettségét szolgálta. A tanulmányi hét anyaga az ősszel kötetben is hozzáférhető lesz.

Jelzés értékű a találkozó résztvevőinek listája: Konkoly István szombathelyi, Hans Iby kismartoni, Gyulai Edre szeged-csanádi megyés püspök, Vlodimir Filo nagyszombati és Balázs Béla veszprémi segédpüspök, Dornbach Alajos, az Országgyűlés alelnöke, Keresztes Sándor, a Magyar Köztársaság vatikáni nagykövete és a KDNP tiszteletbeli elnöke, Encz Béla államtitkár, Andrásfalvy Bertalan és Keresztes K. Sándor országgyűlési képviselők, Norbert Darga, a Nemzetközi Katolikus Értelmiségi Mozgalom (Pax Romana) európai elnöke. A résztvevők között a magyar katolikus élet sokféle csoportosulása, mozgalma képviseltette magát, mint például a Bokor-közösségek és a Zsinati Kör tagjai. A megújulás irányában az elkötelezettség jele volt, hogy a reggeli meditációkat nem pap, hanem világi hívő, Vágvölgyi Éva vezette a római bencés Békés Gellérttel és a müncheni fiatalok énekkarával.

A Pax Romana-mozgalmak és ennek a tanulmányi hétnek is talán a legnagyobb értéke az az atmoszféra, amely testvérként befogadta és elfogadta a magyar katolikus társadalom ritkán találkozó, egymással keveset, vagy semmit nem kommu-

nikáló részeit is. Ezzel a találkozó prófétai szerepet tölt be a mai magyar egyházban és társadalomban. Igen jó lenne, ha ezt a szerepét meg tudná őrizni, és ha a találkozó tagjai ezt az atmoszférát tudnák ápolni otthonukban is. Ezzel a megújuló magyar egyház jelként nagyban hozzájárulhatna a magyar társadalom megújulásához. (Sajgó Szabolcs, Magyar Nemzet) ■

✓ 1993. március 31-én megalakult a Magyar Bioetikai Társaság.

A Társaság céljai és feladatai:

- A bioetika és a határterületeinek tudományos szempontból történő tanulmányozása, fejlesztése. Beletartoznak ebbe a tudományos technikai fejlődésnek az emberrel és környezetével kapcsolatos alapvető etikai kérdései.
- Tárgyilagos, tudományos szellemű közösség kialakítása, és érdekeinek védelme, a nézetek sokszínűségének tekintetbe vételével.
- Az elméletileg helyesnek tartott, kialakított nézetek lehető széles körben történő megismertetése, törekvés azok megvalósítására.
- Főleg előadások, előadás-sorozatok tartása, konferenciák, tanfolyamok rendezése szolgálnak az élet alapvető, lényegi kérdései mélyebb megértésének elősegítésére. Társadalmi helyzetünk felmérése, a megállapítások eredményeinek ismeretése, állásfoglalások, javaslatok, különböző kiadványok készítése is a feladatok közé tartozik.

A társaság különös figyelmet kíván szentelni az élet tiszteletére, az emberi jogok megvalósításának elősegítésére, az orvosi etika gondjaira, a társadalom és a gazdaság etikai kérdéseire az emberek kölcsönös megbecsülése alapján, a természet világa megőrzésének és fejlesztésének feladataira; — mindeerre az európai keresztény hagyomány szellemében az egyéb irányzatok szempontjaira figyelve.

A fenti célokkal erkölcsi alapon foglalkozó nagyjaink munkásságának ismertetését a társaság szintén feladatának tekinti.

A társaságot a fenti célok érdekében dolgozó egyéni tagok, csoportok (helyi, szakmai, ifjúsági stb.) alkotják.

A Társaság székhelye Budapest, (ideiglenesen) VI. Andrassy út 132. Működési területe Magyarország, de céljait mindenütt igyekszik megvalósítani, ahol tagjai élnek.

A társaság tagja lehet minden magyar vagy külföldi állampolgár, aki egyetért az alapszabályban megfogalmazott célkitűzésekkel, és vállalja a társaság tevékenységében való aktív részvételt.

A tagfelvételhez két tag írásbeli ajánlása szükséges. A felvételről az Elnökség soros ülése dönt.

A tag tiszteletben tartja az alapszabály rendelkezéseit. A rendes tag a tagdíjat rendszeresen befizeti. Házastársak csak egy tagdíjat fizetnek, értesítéseket is közösen kapnak. Évi tagdíj 500 Ft, nyugdíjasoknak 250 Ft, egyetemi hallgatóknak 100 Ft.

A társaság rendes tagjai lehetőségükhöz képest társadalmi munkával, juttatásokkal és felajánlásokkal is

segíthetik a társaság munkáját. Cím, jelentkezés: Dr. Gaizler Gyula A Magyar Bioetikai Társaság elnöke 1062. Bp. Andrassy út 132. ■

✓ Két segédpüspököt kapott a svájci Chur egyházmegye. Amint arról már korábbi számainkban beszámoltunk a churi egyházmegyében valóságos egyházmegye-szakadáshoz vezetett az, hogy az egyházmegye káptalanjának megkérdezése, s ellenjavaslatának figyelembevétele nélkül nevezték ki **Wolfgang Haas** püspököt az egyházmegye kormányzására. Az évek óta húzódó viszályok után, amelyek az egész egyházmegye működőképességét alapjaiban megrendítették, most a Vatikán két, az egyházmegyében elismertségnek örvendő segédpüspököt nevezett ki Haas püspök mellé. Az egyházmegye fórumain általában meglepedettségel vették tudomásul, hogy a megmerevedett tárgyalási frontok elmozdultak a holtpontról. Ugyanakkor óvatosan várakozó álláspontra helyezkedtek tekintetben, hogy az új segédpüspökök milyen feladatköröket, milyen autonómiával kapnak majd. Ezen múlik ugyanis, hogy az áldatlan állapotokon lehet-e javítani. ■

✓ „Renovabis” — a német katolikusok új segélyszervezete a kelet-európai testvéregházak megsegítésére. A segélyszervezet ötlete a három évvel ezelőtti kalsruhei **Német Katolikusok Napján** vetődött fel, majd a **Német Katolikus Püspöki Kar** felkarolta és idén tavaszi konferenciáján meghatározta, hogy az alapítóke első részlete a május 2-i

vasárnapi perselypénze legyen. A másik részlet egy még meg nem határozott őszi vasárnapi perselypénz lesz. A segélyszervezet struktúrája és hivatali rendje még nem alakult ki. A befolyó összegeket egyelőre egy erre a célra alapított egyesület kezeli, **Meissner** kölni bíboros által elnökölt pöspökkari albizottság felügyelete alatt, amelyet már 1990-ben a világegyházi feladatok koordinálására állítottak fel. Az egyesületből formálódik majd az az üzletvezetői testület, amely a konkrét pénzkezeléseket és átutalásokat végzi, s amelynek vezetőjeként a Püspöki Kar **Leo Schwarz** segédpüspököt nevezte ki, aki a **MISERER** korábbi üzletvezetője volt.

A szervezeti tisztázatlanságok mellett az új segélyszervezetnek az eddigiekkel, értsd a königsteini **Ostpriesterhilfe** és a bécsi **Europäisches Hilfsfonds**, való kapcsolata és illetékesség-megoszlása sem világos.

Arra a kérdésre pedig, hogy az eddigieknél szervezettebben, egyenletesebben és nagyobb vagy kisebb összegben érkeznek-e a támogatások például Magyarországra, majd a gyakorlat adja meg a választ. Lapzártakor még az első gyűjtés eredményét nem ismerjük. Az érintett egyházak számára bizonyára méltányos lenne, ha módjuk lenne a támogatást igénylő terveiket meghatározott keretek között bemutatni, s az elosztásban a zsinati pasztorális szempontok és a benyújtott tervek minősége és garanciái játszanának döntő szerepet. ■

✓ **Szezták, kisegyházak a Parlamentben.** Négy képviselő — **Lukács Tamás** (KDNP), **Salamon László** (MDF), **Kovács László** (FKgP) és **Czoma László** (független) — önálló képviselői indítványként törvényjavaslatot terjesztett be a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló 1990. évi IV. törvény módosításáról. Javaslatuk szerint a Fővárosi Bíróság ezután csak akkor vehetne nyilvántartásba egyházat, ha „*az általánosan elfogadott erkölcsöket nem sért*”, „*legalább tízezer természetes személy megalapította vagy az egyház Magyarországon legalább száz éve működik*”. Az eddigiek szerint ugyanis a törvényből hiányzott az általános erkölcsök kritériuma, valamint elég volt 100 fő is a bejegyzéshez. A betervező képviselők javaslatukat többek között azzal indokolták, hogy Magyarországot szektaveszély fenyegeti, továbbá félt, hogy „az egyházak alapítására vonatkozó szabályok lehetővé teszik a törvény tényleges céljainak megkerülését, ... tág teret engednek nemkívánatos folyamatoknak”. Az illetékes parlamenti bizottsági vita során a betervezők a javaslat további indoklásában az általános európai gyakorlatra is hivatkoztak. Az Országgyűlés a javaslatot sürgősséggel tárgyalja.

A módosító javaslat kapcsán a református értelmiségiekből álló **Kálvin János Kör** április 30-án a Kossuth Klubban egynapos konferenciát rendezett, ahol vallásszakértők és az érintettek elemézték az állam és az egyházak viszonyát rendező európai joggyakorlatot, a nagyegyházak

és kisegyházak viszonyát és a hazai vallási változások folyamatait. A 25-30 fős hallgatóság és nagy sajtónyilvánosság jelenlétében az előadók és felszólalók többsége a vallási tolerancia visszaszorításának, a törvényhozói illetékesség túllépésének és az európai gyakorlat egyoldalú és tárgyyszerűtlen alkalmazásának tartotta a javaslatot. Újra egyértelművé vált, hogy vallás, egyházak, kisegyházak tekintetében az általános ismeretek elmaradtak, ami a közvéleményt, sőt a törvényhozókat is megzavaró, intoleráns kampányokra is lehetőséget ad. ■

✓ **„Lelkiismeret és tájékoztatás”** címmel rendezett tanulmányi napot május 1-én a Katolikus Újságírók Szövetsége. Megnyitó beszédében a nemrégiben választott elnök, **Szennay András** nyugalmazott pannonhalmi főapát az első előadóval, utódjával, a Püspöki Kar sajtóüggyekért felelős segédpüspökével, **Várszegi Asztrik** főapáttal egybehangzóan a sajtó egyház iránti és az egyház sajtóval szembeni felelősségét hangsúlyozta. Csak a megfelelő szabadság adhatja meg annak lehetőségét, hogy az újságírók lelkiismeretesen dolgozhassanak. Egyházunkban kommunikációs zavarok tapasztalhatók, a szavak és a fogalmak kárt szenvedtek, egymás megértése előtt nagy akadályok vannak. A második előadást hazánk külügyminisztere, **Jeszenszky Géza**, tartotta a politikus lelkiismerete és tájékoztatási felelőssége témakörében. Míg a rendszerváltás előtt az volt a felelős politikusi magatartás, hogy lelkiis-

meretesen kimondjuk azt, amit eladig nem volt szabad, addig a kormányzati felelősség viselésében a lelkiismeretnek arról kell döntenie, mit szabad elmondani és mit nem. A harmadik előadó **Juhász Judit** kormányzóvivő elsősorban a szóvivői szolgálatról beszélt, amely alárendelődést jelent a kormány közlendőjének, s céltáblát a kulisszatitkokra éhes újságírók számára, „akik sokszor álkérdésekkel vagy kérdéseknek álcázott előítéletekkel” érkeznek a sajtótájékoztatóra. Végezetül az **Új Magyarország** főszerkesztője elemezte a mai sajtópalettát, éles és konkrét határt vonva a sajtón belüli táborok között. Az előadásokhoz egyre bátrabb hozzászólások csatlakoztak; majd izgalmas vita alakult ki elsősorban a határokon túli magyarság sorsával kapcsolatos kormányzati és sajtófelelősségről, az egyház és a politikai erők közötti arányos térközzsabályozásról, s arról, hogy a közeli és történelmi hibák és bűnök beismerése hogyan s miként lehetséges térségünkben, ahol a nemzeti és nemzetiségi viszonyok olyannyira rendezetlenek. Az immár mintegy ötven tagot számláló Szövetség ezzel a tanulmányi napjával fórumot és lehetőséget kívánt nyitni a szakma kulcskérdéseivel kapcsolatos tapasztalatcserére. A tagokon kívül jelen voltak nem-katolikus kolégák és a civil sajtó képviselői is. Szerkesztőségünket **Máté-Tóth András** és **Ranschburg Ágnes** képviselte. ■

Tisztelt Mohos Úr!

Sajnálattal tájékoztatom arról, hogy a Művelődési és Közoktatási Minisztérium által az 1993. évre, az irodalmi, művészeti és értékes közművelődési szerepet is betöltő ismeretterjesztő periodikák részére kiírt folyóiratpályázat tematikai körébe az Ön által beküldött pályázat nem besorolható, a tematikai kiírásnak ily módon nem felel meg.

A pályázó lap értékeire tekintettel illetékességéből pályázatát további gondoskodásra a mai napon átadtuk Platty István úrnak, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium Egyházi Főosztálya vezetőjének.

Bízom abban, hogy állami támogatás iránti kérelmük ily módon a megfelelő helyre került, s a szakterület gondoskodni tud a lap további sorsáról.

Megértését remélve, tisztelettel

Budapest, 1993. február 19.

Dr. Gallyas Csaba

Igen tisztelt Gallyas Csaba Úr!

Hivatkozással a 84.093/93. ügyiratszámú levelére, tisztelettel kérem, hogy az alábbiakat megfontolni szíveskedjék.

Az illető folyóirat, az *Egyházfórum*, a Minisztérium pályázatában megjelölt célt követi: „közművelődési szerepet is betöltő ismeretterjesztő periodika”. Ezt a célt kiemelten megírtuk benyújtott támogatási kérelmünkben.

Platty István úr már a tavalyi évben is ugyanilyen ügymenetben kapta meg pályázatunkat. A Minisztérium Egyházi Főosztálya azonban nem rendelkezik olyan pénzüsszegekkel, melyet közvetlenül nekünk, vagy más pályázóknak kioszthatna. A részleges elosztást ugyanis a Főosztály a támogatott egyházaknak teszi lehetővé — egy parlamenti bizottsági döntés értelmében.

Vélhetőleg arról van szó, hogy Ön egyházi lapnak tekinti az *Egyházfórumot*, s úgy véli, az egyházaknak szánt támogatásból részesülhet. Az egyház — jelen esetben a katolikus egyház — ebből a szempontból nem tekinti az

egyházforumot sajátjának, s ezért nem támogatja. Két szék között a pad alá...

Tisztelettel kérem, hogy ezt a helyzetet figyelembe véve revideálja támogatási kérelmünk továbbutalását és az Ön illetékességébe tartozó forrásból mégis keressen számunkra támogatási lehetőséget. Azt külön nem szeretnénk újra és újra hangsúlyozni, hiszen Ön nálunknál is jobban tudja, hogy e támogatás híján a folyóirat sorsa alighanem megpecsételődik. Esetleges személyes megbeszélésre is szívesen készen, tisztelettel köszönti és megértését kéri,

1993. március 13.

Dr. Máté-Tóth András

Kedves Dr. Máté-Tóth András Úr!

Március 13-án kelt levelében foglaltaknak megfelelően — megértve nehéz helyzetüket — méltányosságból pályázatukat Egyházi Főosztályunktól visszakérve bevittük a kuratóriumi ülésre, amelyen ismertettük a levelében foglaltakat.

A pályázati kuratórium úgy foglalt állást, hogy pályázatuk nem tartozik a kiírás szerinti kategóriák egyikébe sem, így a döntéshozatal során, a támogatás elosztásakor azt figyelembe venni nem tudják.

Kérem szíves megértését, üdvözlettel

Budapest, 1993. április 12.

Dr. Gallyas Csaba

Válogatta: **Winkler Lajos**

Hetényi Varga Károly pályafutása azt az életet vetíti elénk, amely az elmúlt évtizedekben a magyar társadalom és a magyar egyház csendes és árnyékos oldalának sajátja volt. Pedagógusi pályára lépett, de katolikus élethivatással végzett nevelői munkájáért fiatalon kényszernyugdíjazták. Nem lenne ez rendkívüli esemény, az elveihez hű, ismeretlen magyar értelmiségi nagyon is ismerős sorsát látjuk benne. Mint „rokkantnyugdijas” látzólag időmilliomossá lett, ám aki egyszer szolgálatra tette az életét, azt nem lehet tétlenségre kényszeríteni.

Két műfajban is irodalmi és kutatómunkába kezdett, mégpedig úgy, hogy e kettősség nagyon is egy forrásból táplálkozik nála, miként az élő hit és az egyházhoz való hűség is ugyanannak a valóságnak a két oldala. Élő hite ihlette a *Beszélgetés a Mesterrel*¹ című imakönyvét, ami — kelet-európai értelmiségi sors — álnéven és külföldön jelent meg első ízben. Majd a diktatúra „slamposodása” lehetővé tette, hogy ugyanezt a könyvét saját neve alatt, 1982-ben idehaza is megjelentesse, amit még két további kiadás követett. Egyházhoz való hűsége — ami miatt a tanári katedráról leparancsolták —, arra készítette őt, hogy felkutassa azoknak a papoknak, szerzeteseknek, papnövendékeknek és noviciusoknak az adatait, sok esetben életét, akik Krisztus papjaként, az egyház szerzeteseként saját életükben valósították meg azt a tanítást, amit a Mester mint jó pásztor közölt velünk.

Miután a diktatúra tovább slamposodott, már lehetett arról beszélni, hogy a nácizmussal nem csak a „baloldal” szállt szembe, hanem sok jó pásztor is, akik a Mester példáját követve életüket adták a juhokért — állíthatjuk ezt azokról is, akik túléltek Dachaut, vagy akiket nem lőttek a Dunába, mert az életüket ők is odatették, ahol azt könnyen el is veszíthették volna. Hetényi Varga Károly pedig olyan ember, aki a résnyire nyílt ajtón beteszi a lábát, így még 1985-ben közreadta az evangéliumi hűségről szóló kutatásainak azt a részét, amit akkor közreadhatott (*Aki-
ket üldöztek az igazságért*).²

1 1979. Újvidék és 1982. Budapest, Szent István Társulat
2 1985. Budapest, Ecclesia

Beszéltem vele akkoriban, így még évekkel a rendszerváltás előtt megtudhattam tőle, hogy kutatásait nem hagyta abba az 1945-ös esztendővel. Akkor úgy tervezte, hogy néhány éven belül nyugaton megjelenhet a folytatás is, tehát mindaz, ami 1945 után történt az idehaza élő jó pásztorokkal.

Az akkori szándék a négykötetesre tervezett lexikon első köteteként most megvalósult. De nem egyszerű folytatásról van szó, hanem új kiadásról, mert a Papi sorsok a horogkereszt és a vörös csillag árnyékában című kötetben tíz egyházmegye (ebből három görögkatolikus) 679 papjának és papnövendékének 1945 előtti és utáni meghurcolásáról tudósít. A további kötetek a történelmi Magyarország valamennyi egyházmegyéjét és szerzetesközösségét felölelve egészítik majd ki a képet.

Nehéz letenni a kötetet annak, aki kézbe veszi, pedig a 679 szereplő túlnyomó többsége nem tartozik a közismert személyiségek közé. Talán éppen ezért felejtkeznek az olvasó az életutak tanulmányozásába, mert ismeretlen hitvallókkal találkozunk, akik itt éltek, vagy élnek közöttünk anélkül, hogy hűségükért elismerést kaptak volna. A szerző ezt igyekszik pótolni. Amint az előszóban írja, a könyv „hálából és tiszteletből készült azok iránt a pásztoraink iránt, akik a viharos időkben sorsközösséget vállaltak velünk itt, a Kárpát-medencében az elmúlt fél évszázad alatt — a horogkereszt és a vörös csillag árnyékában”.

Az elmúlt fél évszázadban sajnos úgy alakult az egyházunk sorsa, hogy külön ki kell emelni azokat, akik hűségesek voltak. Mert sokan nem voltak azok. Am arról sem feledkezhetünk meg, hogy az egyházat nem csak papok és szerzetesek, hanem legalább 999 ezrelékben világi hívők is alkotják. A hierarchikus berendezés miatt viszont az egy ezreléket látjuk meg először, amikor egyházzal beszélünk. Hetényi Varga Károly könyve az egy ezrelékből azokról szól, akik „minket választottak” a világi hatalom kiszolgálása helyett.

Tegyük fel a kérdést, hogy mi, akiket korunk hitvallói választottak, hogyan éltünk, hogy gondolkodtunk az elmúlt fél évszázadban! Vajon milyenné lett általunk — általam, általad kedves olvasó — az egyház? Ki kell

mondanunk, hogy sem a hűség, sem a hűtlenség nem ért véget a plébánia hivatalok küszöbén, ott volt az „kívül” (!) is. Ebből következik, hogy van még kutatnivaló közelmúltunk történetében, ami hasonló szorgalmat és elkötelezettséget igényel, mint Hetényi Varga Károlyé — aki felszentelt papként (engedjük meg e helyen a történelmi feltételes módot) biztosan osztozott volna a Jó Pásztor sorában.

Virt László

* * *

„Titkos vatikáni diplomácia. A pápák és a kommunisták” — ezzel a címmel jelentette meg Hans Jakob Stehle történész-újságíró, akit a rossz nyelvek a Vatikán udvari történetírójának neveznek, korábbi „Ostpolitik des Vatikans” c. könyvének átdolgozott változatát, amely a Vatikán és a kommunista-szocialista országok közötti diplomácia történetét és kulisszatitkait tárja fel. A könyv hosszú fejezetet szentel a nagy októberi forradalom után kialakult Vatikán–Moszkva kapcsolatnak; egy másikat annak bemutatására, miként próbált a Vatikán ott is tárgyalópartnerekre találni, ahol kinyilvánított ellenségei uralták a hatalmat. Egy harmadik, hosszú fejezetet a lengyel pápa és a lengyel politika tárgyalásának.

Magyarországot illetően a könyv elsősorban azt a törekvést mutatja be, hogyan készítette elő, és milyen tárgyalási technikákkal érte el a Vatikán, hogy a Rákosi által kikényszerített, a püspöki kar által jogtalanul aláírt állam és egyház közötti megállapodásból (1950) az 1964-ben kötött részleges megállapodás legyen a Vatikán és a Magyar Népköztársaság között. A könyv közli annak a levélnek a másolatát, amit az aláírást követően Grósz érsek a budapesti római nagykövetségen kapott, melyben a Vatikán a megegyezést megvétózza. Az ezt követő szakaszt az állam és a Vatikán által egyaránt elfogadható katolikus egyházvezetői testület felállítási nehézségei jelölik ki, különös hangsúllyal Mindszenty bíboros külföldrejuttatására és „trónfosztására”, „melyet VI. Pál Casaroli és König bíborossal többször is konzultálva dolgozott ki és szenvedett meg”.

A hosszú XX. századot áttekintve és a kommunizmus bukása utáni diplomáciai helyzetet elemezve Stehle megjegyzi, hogy a Vatikán ebben az új helyzetben még nem tudta kialakítani egységes diplomáciai tervét. Maga II. János Pál és a kúria sok tagja több reményt és radikálisabb változásokat remélt Kelet-Európában, ám a vallási újjáéledés ezeket a reményeket szétoszlatta.

Bár a könyv igyekszik visszafogottan értékelni a vatikáni diplomácia kelet-európai ténykedését, s igazán csak II. János Pál pápának a kommunizmus összeomlását előkészítő tevékenységében érezni elfogultságot, a magyar olvasók, akik e diplomácia árnyoldalait ismerik, vagy esetleg saját bőrükön tapasztalhatták, alighanem elégedetlenséggel teszik majd le a művet. A szerző ugyanis szinte nem tesz említést arról, mi és milyen magas volt a — politikai és lelkipásztori — ára annak a diplomáciának, amelynek „levesét a pápák is vízzel és nem szenteltvízzel főzték”. A megmaradó írott szó hiányosságait nem csökkenti az sem, hogy a május 11-én Bécsben tartott könyvbemutatón a szerző, amikor a vatikáni diplomácia árnyoldalairól és az ezzel kapcsolatos római álláspontokról kérdezték, azzal válaszolt, hogy az „abszolutisztikus rendszerek nem a mea culpázásukról ismertek”. (Benzinger 1993) (mta)

* * *

Pacem in terris — „A világ békéjét, amelyre minden kor minden embere vágyott, csak akkor lehetséges megalapozni és megőrizni, ha lelkiismeretesen betartjuk az Isten által adott rendet.” Ezzel a mondattal kezdődik XXIII. János pápa harminc éve, 1963. április 11-én, kiadott utolsó enciklikája, ami végrendeletének is tekinthető. A Kuba-krisis, a vietnámi háború, az öböl-háború, hogy csak a legsúlyosabbakat említsük, s most a délszláv háború beárnyékolják a jó pápa optimista hangvételt, s szörnyű tényekkel húzzák alá mondatainak igazságát és súlyát. Az enciklika első része az emberek közötti rend természetével foglalkozik, a jogokkal és kötelességekkel. „Nem elég azonban az embereknek az élethez szükséges alapvető jogokat biztosítani, ha nem összpontosítunk arra energiákat, hogy amihez joga van, az rendelkezésére is álljon.”

(32.) Az alapvető emberi jogok „becikkelyezése” kapcsán külön kitér arra, hogy „legalább elméletileg mindenki tagadja a hátrányos faji megkülönböztetéshez való jogot” (44 és 86), s mint látjuk, ez ma sokhelyütt valóban még mindig elmélet maradt. A második részben az egyén és az államhatalom viszonyát taglalja a pápa. Elismeri a demokráciát, s az állam feladatát különösképpen abban jelöli meg, hogy harmóniát és védelmet nyújtson az emberek jogérvényesítése és kötelességteljesítése között. A harmadik rész a politikai közösségek közötti kapcsolattal foglalkozik. A 94-97. pontokban a kisebbségekről ír. A XIX. századtól kezdve általános tendencia, hogy a hasonló származású emberek politikailag önállóak, egy nemzethez tartozóak kívánnak lenni. Ez nem sikerül mindenütt. Kétségtelenül súlyos sérelmet szenved ott az igazságosság, ahol a nemzeti kisebbségeket elnyomják és kipusztítással fenyegetik. Ugyanakkor azt sem szabad tagadni, „hogy a kisebbségek gyakran hajlamosak sajátosságaikat olyan fokon hangsúlyozni, hogy azzal, azokat az értékeket, amelyek minden embernek sajátjai, leértékelik, mintha az egész emberi családnak a kisebbség javát kellene szolgálnia és nem fordítva”. A negyedik részben az államok és a népek közösségének viszonyát tárgyalja az enciklika, és rámutat arra a kölcsönös függőségre, amely olyan fokú, „hogy végső soron az egyes államok társadalmi haladása, rendje, biztonsága és nyugalma” csak az összes többivel egyetértve és a többiek javát elismerve biztosítható (130). A befejző részben pasztorális útmutatások olvashatók, amelyek közül külön kiemelkedik a hitelességről szóló 151-152. pont, miszerint „nem lehet kettősség a hit és az élet között”.

Az enciklika óta eltelt harminc esztendő továbbra is aktuálissá teszi a pápa szavait és útmutatásait. S a béke szava bármennyire is az elhasznált szavaink közé tartozik, az egyesek, a különbözők és a népek közötti béke szolgálata nem lehet lejárt ügy annak a Jézusnak követésében, aki a „béke fejedelme”, aki az efezusi levél szavai szerint „a válaszfalat lebontotta és békét hirdetett a távoliak és közeliak számára egyaránt”.

* * *

Barangolás a magyar egyházak táján

A Magyarország Felfedezése c. könyvsorozat egyik legutóbbi darabja Bálint B. András: *Szabadulás a félelemtől* c. kötete. A szerző Kalandozások kora fejezetcímű előszavában személyes hangot üt meg: „Lemondással indulok; bár nem aszkétaként, de alázattal az emberek vallomása és vallása, tudása és tudatlansága, gyönyöre és szenvedése, ünnepei és hétköznapijai iránt. Feladatomból adódóan értelmezni és rendszerezni kell, amit mondanak, de nem gondolom, hogy többet tudhatok náluk. Csak tudatom: itt vannak, jól vannak, születnek, szeretnek, élnek és halnak — nekik ajánlom ezt a könyvet”.

Ezzel az elfogult, érdeklődő, tárgyyszerű, s valóban alázatos tudósítói közeledéssel a szerzőnek kiválóan sikerült a hétköznapi ember számára is érthető plaszticitással bemutatni 12 vallási közeget, különböző felekezetekből, vallásokból — Magyarország tájain vándorolva. Református, evangélikus, unitárius lelkész, katolikus szolgálatmegtagadó, magyar buddhista láma, kis- és nagyközösség, nagyegyház és kiségyház — a magyar vallási vadon egy-egy cserjéje, bokra. Egyszerre színes és fáradt, lelkes vagy éppen lelombozott. Egyvalami összeköti őket: a sajátformájú istenélmény, az istennek tetszés egyedi módjainak keresése. S ez a vallomások szerint szabadít — a félelemtől.

A kézirat lezárult, a tudósítás megjelent, az ösvények ma is hívogatnak. (Szépirodalmi Könyvkiadó, 1992.) (mta)

OLVASÓINK LEVELEIBŐL

„A mai napon előfizettem az Egyházforumra, meg is kaptam az idei első számot. Mivel a folyóirat határozottan tesz, volna egy javaslatom ill. kérésem. Az önöknél meglévő régebbi számokból megrendelnék 1-1 példányt, de mivel 68 éves nyugdíjas vagyok, féláron, vagy ahhoz közeli, mérsékelt áron kérném. Kérem, hogy írják meg, mely számokat tudnák megküldeni és számonként milyen áron.”

(Dr. M. B. Pécs)

Minden korábbi számunkat szívesen megküldjük féláron plusz postaköltség. Sajnos, vagy szerencsére, nézőpont kérdése, a legelső számainkból már egy darab sincsen, valamint az igen keresett 9. számunkból sincs. Ha valahol lennének elfekvő példányok, kérjük, küldjék el a szerkesztőségbe, hogy a szerencsére szaporodó visszamenőleges megrendeléseket is ki tudjuk elégíteni.

„Először is nagyon örültem, hogy elővették a nők az egyházban témát. Az Isten népének fele — ha nem nagyobb része — nőnemű. S a nők cselekvési területe tagadhatatlanul korlátozott az egyházon belül. A korlátok nem csupán bürokratikusak. A Zsinat szelleme valahogy idegen (még?) nálunk. Igazi élmény volt olvasni az elmélkedéseket és véleményeket. A tartalom ismerős, de keresztény nőktől, magyarul ritkán bukkan ilyen írásokra az ember. Holott az a szenvedély, értelem, mélység, ami ezekben megmutatkozik, azt sejteti, egyházunknak nem szabad tovább halogatnia, hogy a nők szerepét, jelentőségét újraértelmezze.”

(Sz. R. Tököl)

TARTALOM

Előszó	3
SÚLYPONT	
Képzési körkép	5
<i>Georg Köhl</i> : Lelkipásztori munkatársak képzésének németországi tapasztalatai	14
<i>Bernolák Éva</i> : A hittanárok becsülete	26
Életforrások, Beszélgetés Kovács Győző siroki plébánossal	42
<i>Molnár Ferenc</i> : Állandó diakónusok képzése Magyarországon	49
PERSPEKTÍVA	56
DIALÓGUS	66
Dr. Dankó László kalocsai érsek előadása — <i>Ranschburg Ágnes</i> , Párbeszéd: önmagunk késleltetésének művészete	
Egy kérdés — sok válasz	85
<i>Sandra Palmer</i> : Papnők az anglikán egyházban	91
<i>Horváth Zsuzsa</i> : Szektaveszély a tények mérlegén	97
FOLYÓIRATSZEMLE	102
Vélemények a Világkatekizmusról — Küng Krédójáról — Katekizmusok a hitoktatásban	
ZSINATI SOROZAT	112
II. Mit akart a zsinat? Az új egyházkép (<i>Wildmann János</i>)	
Fontos kiegészítések az egyház és televíziózás témájában	121
FOLYAMATOK	126
Közösségi ház és templom a Zoborhegy téren — 35. Pax Romana kongresszus Vépen — Magyar Bioetikai Társaság céljai — Két segédpüspök Chur egyházmegyében Svájcban — Renovabis — új segélyszervezet — Szekták, kisegyházak a Parlamentben — Lelkiismeret és tájékoz- tatás — Levélváltás	
SZEMLÉZGETŐ	134
Hetényi Varga Károly műveiről — Hans Jakob Stehle: Tit- kos vatikáni diplomácia. A pápák és a kommunisták — Pacem in tetris — Barangolás a magyar egyházak táján	
Olvasóink leveleiből	140